IN MEMORIAM: ALEKSANDAR SAŠA ĆIRIĆ (1950–2014)

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 DIN

01164
9 770353 802002

VREME

broj 1220
22. maj 2014.



POTOP

SRBIJA, MAJ 2014

NEDELJNA PREPORUKA

Knjige o kojima se priča

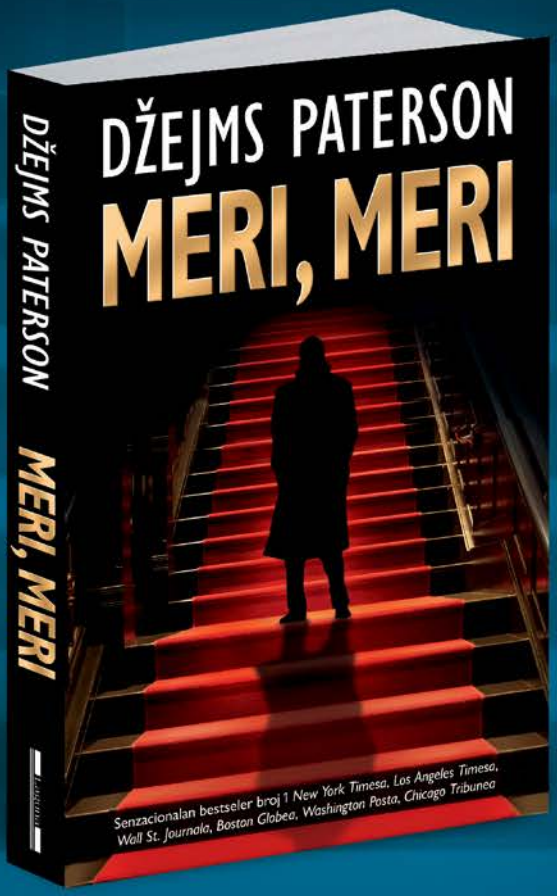

HOLIVUD STREPI!

Senzacionalan bestseler broj 1 *New York Timesa, Los Angeles Timesa, Wall St. Journala, Boston Globea, Washington Posta, Chicago Tribunea.*

Agent Kros traži ubicu holivudske „prve lige“.

„Opaka zabava... Među najboljim nastavcima ovog serijala.“
BookPage

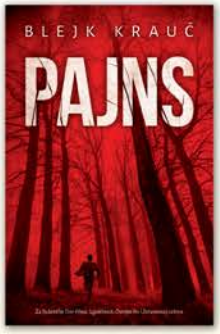

Blejk Krauč
Pajns

Zamislite da se probudite u polju usred nedođije. Bez novčanika, bez telefona, bez lične karte i, možda najgore od svega, bez sećanja na to ko ste zapravo.



Mark Bilingem
Plašljivac

„Napet, stravičan i vešto vođen, ovaj je roman jezivo istraživanje moći i potčinjavanja. Ne ispušta se iz ruku.“
Time Out



Kami Garsija i Margaret Stol
Predivni haos

Ponekad nemamo izbora. Ponekad nema povratka. A ovog puta neće biti srećnog kraja.



Nil Gejmen
Okean na kraju puteljka

Apsolutno neizostavno za sve ljubitelje Gejmena. Ovo je potresna, zastrašujuća i elegična bajka.

Laguna
PREPORUČUJE



Džefri Arčer
OČEVI GRESI
Nova poslastica iz pera majstora napetosti.



Korina Boman
OSTRVO LEPTIRA
Avanturistički roman koji povezuje Englesku i Cejlon od kraja XIX veka.



Helga Hošek Vajs
HELGIN DNEVNIK
Dnevnik Ane Frank završava se na mestu gde započinje *Helgin dnevnik.*

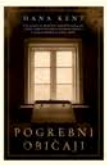

Hana Kent
POGREBNI OBIČAJI
Neverovatno dirljiva priča zasnovana na istinitom događaju.



Radoslav Petković
SUDBINA I KOMENTARI
Najnagrađivaniji srpski roman.



Marko Vidojković
UREDNIK
Novi roman nestašnog momka srpske književnosti!



Vladimir Kecmanović
TOP JE BIO VREO
Nagrađivani roman najhrabrijeg srpskog pisca.



Robert M. Edsel sa Bretom Viterom
OPERACIJA: ČUVARI NASLEĐA
Istinita priča o najvećoj akciji spasavanja umetničkog blaga u istoriji.



Timur Vermes
OPET ON
Najveći evropski bestseler i književna atrakcija decenije!



Džon Svini
SLONOVSKI MESEC
Nezaboravna epska pripovest o hrabrosti i samilosti usred svireposti i razaranja.

www.laguna.rs

VREME

BROJ 1220
22. maj 2014.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 In memoriam:
Aleksandar Saša Ćirić (1950 – 2014)

06 Tema broja: Hronologija velikog potopa

09 Zoom:
„Druže Tito samo piši, radićemo i po kiši"

12 Obrenovac: Noć kada je brana pukla

14 Intervju: Predrag Marić

16 Valjevo: Pozvani i nepozvani

20 Bosna i Hercegovina: Opustošena zemlja

24 Svedočanstvo:
Dnevnik iz potopljenog Obrenovca

29 Zakon o vanrednim situacijama:
Propusti i posledice

30 Elektroprivreda: Borba za struju

32 Odbrana od poplava:
Beleške jednog dobrovoljca

36 TV Manijak: Televizijski vodostaj

37 Navigator: Nasipanje Tvitera

39 Lisica i ždral: Smrt na carini

41 Nuspojave: Džudženje identiteta

KULTURA

42 Dobrica Ćosić (1921 – 2014):
Kraj srpskog XX veka

47 Intervju: Pero Kvrgić

50 Podsećanje na Dušana Matića:
Mislim, dakle postojiš

54 Knjige: „Malteški soko" – Dešijel Hemet

SVET

56 Italija: Novi talas azilanata

60 Intervju: Prof. dr Eleonora Gvozdenović

62 Vreme uživanja: Duša



Sat vremena od oglašavanja prve sirene, zgrada nam je okružena vodom. Ne osećam ništa, ne plašim se, nestvarno mi je. Šalimo se sa tim što ja od hrane u kući imam samo ananas koji tek treba da sazri, dva grejpa, tri banane, sardinu koju ne volim, šargarepu i cveklu od ko zna kad

PIŠE: ALEKSANDRA ĐERIĆ



Ko je zapravo bio pisac, intelektualna figura i politički delatnik Dobrica Ćosić, i ko i šta je on bio "nama"? Na to pitanje s raznih strana nude jednostavne, ali bezvredne odgovore

PIŠE: TEOFIL PANČIĆ



"Volim uloge koje u sebi nosim! Kad sam igrao Mekinpota, to mi je draga uloga, u predstavi Patnje gospodina Mekinpota, on vam je jedna hrpa nesreće. Žena ga je ostavila, uboški tip, stalno ide bos. I taj Mekinpot stalno govori o cipelama budući da je bos. I stalno se obraća Bogu

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Na naslovnoj strani: Obrenovac
Foto: MUP Srbije

Aleksandar Saša Ćirić 1950–2014.



Po prirodi stvari i po crti svog karaktera, Saša Ćirić postao je sjajan urednik. Bio je – pre i iznad svega – savestan i temeljit u svemu. Ne bih umeo da nabrojim koliko puta mi se, čitajući moj tekst, javio telefonom da pita jesam li baš to hteo da kažem ili da me obavesti da je grešku ispravio i bez pitanja. Svaki put je bio u pravu

Upoznali smo se oko onog šezdesetosmaškog cirkusa i karnevala, kad se on pridružio još kao – ako se ne varam – tek svršeni maturant. Zbog karakterističnih kosih očiju odmah je prozvan "Saša Kinez". Kasnije, kad sam se vratio iz Zagreba i belog sveta, družili smo se više. Upisao je bio filozofiju, ali ga je sve do kraja, pre neki dan, iznad svega zanimala mediteranska antika, stari Grci pre svega.

Nešto drugo mi je tada kod njega bilo postalo važno: pismenost praćena književnim talentom koji se retko viđa. Bezuspešno smo ga nagovarali da svoje pesmice (izvanredne!) i priče koje je pisao proba da objavi. Odbijao je, jer je bio – i do kraja ostao – perfekcionista. Danas mi se čini da je tako bilo bolje: da se upustio u književnički zanat, teško bi preživeo u tom zverinjaku, jer je bio talentovan – što se tada nije praštalo, a ne prašta se ni danas. Živeo je od plate u SOFK-i, kao sekretar Karate saveza, dok se nije ukazala prilika da ga dovedemo u tadašnji NIN. Tu je morao da piše, perfekcionista ili ne, svake nedelje, i išlo ga je jako dobro. Čini mi se da mu nije padalo lako, ali šta se može.

U međuvremenu smo se družili onoliko s njim i Bojanom, letovali zajedno i sve. Imali su tada tu škodu i vozali su se svuda; tačnije, Bojana je vozila, jer Sašu to nije zanimalo. Čitao je i čitao stalno i sve, što je preduslov za svako pisanje (to se danas zaboravlja). Bio je pažljiv slušalac i razborit govornik; ubrzo sam naučio da ga dobro slušam, imalo se tu šta čuti – sve do kraja. Jednom rečju – čovek talentovan, pametan, obrazovan i razborit. Osim toga, i blage naravi, što je pokušavao da sakrije hinjenom mrzovoljom i imidžom matorog zakerala, što je bilo raskrinkavano posle nekoliko dana, kao što znaju mlađi saradnici "Vremena".

Naime, po prirodi stvari i po crti svog karaktera,

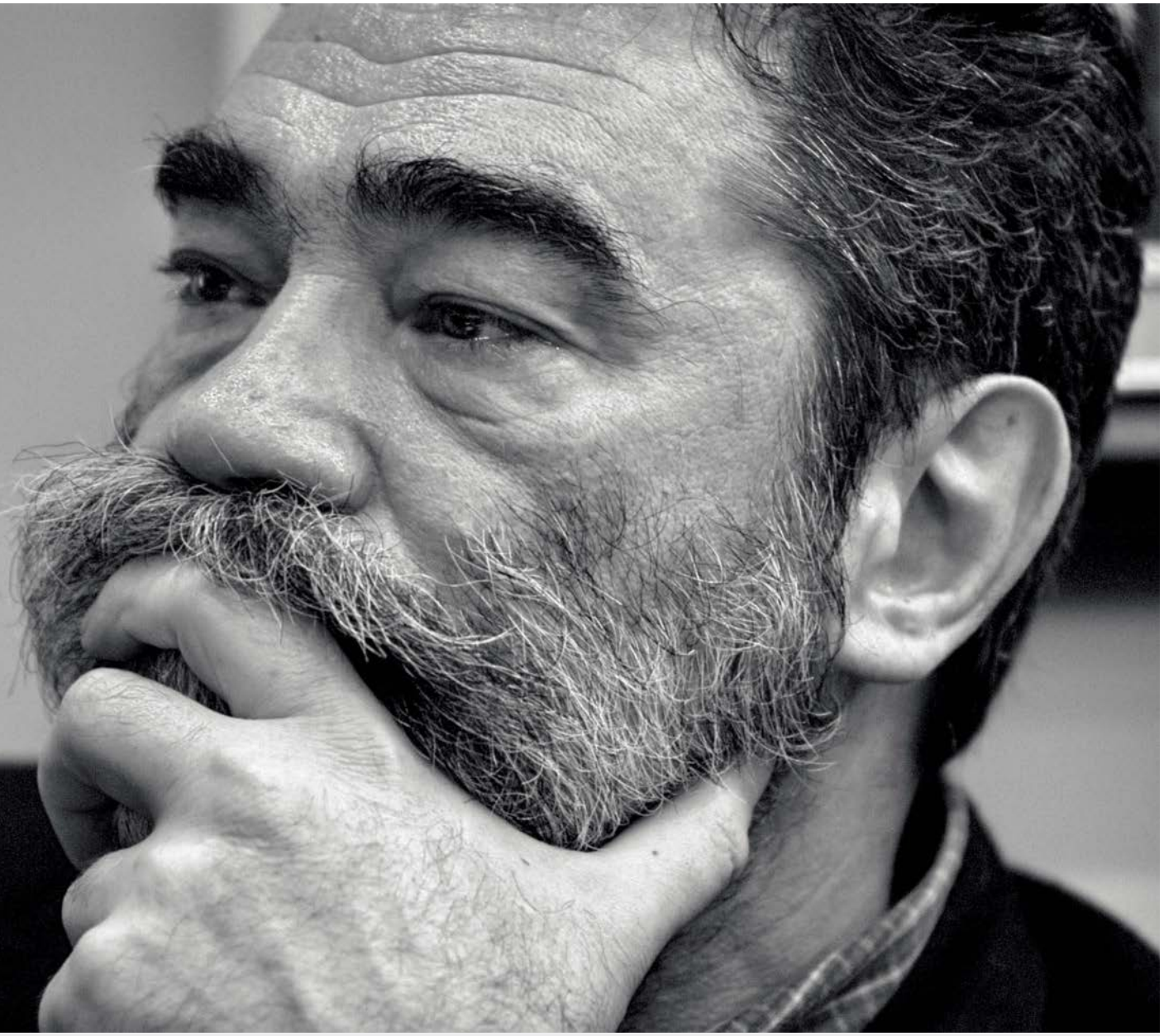

foto: A. Anđić

Saša Ćirić postao je sjajan urednik. Bio je – pre i iznad svega – savestan i temeljit u svemu, što je danas postala retka pojava među novinskim urednicima. Njemu ni najmanja činjenična, gramatička (ne dao Bog!) ili slovna greška nije promicala – u granicama razumno mogućim, naravno, jer je određen broj grešaka u svakim novinama neizbežan. Ali grešaka ima raznih, a njemu one činjenične i gramatičke nisu mogle da se provuku. Ne bih umeo da nabrojim koliko puta mi se, čitajući moj tekst, javio telefonom da pita jesam li baš to hteo da kažem ili da me obavesti da je grešku ispravio i bez pitanja. Svaki put je bio u pravu, naravno. A imao je i laku ruku za kraćenje tekstova: neprimetan rez, a tekst kraći i bolji. Bez takvih urednika nema dobrih novina.

Njegova legendarna mrzovolja i nadurenost bile su – što se ubrzo nauči – samo poza i kasnije predmet šala. Mlađi novinari dolazili su smrznuti od straha u početku, ali to nije trajalo duže od nekoliko dana. Mi, koji ga znamo od početka, uživali smo tiho u njegovom humoru dok se deca tresu od treme.

Saša Ćirić došao je u "Vreme" skoro odmah, sasvim prirodno i bez ijedne primedbe, kao čovek nesporan i poželjan u ovakvoj redakciji, a bili smo tada (1990) prilično izbirljivi. Delio je naš svetonazor, profesionalne i moralne standarde, osobine onoga kako je Igor Mandić svojevremeno opisao "Vreme", kao – otprilike – novine pristojne građanske orijentacije koje nikada nisu prestupile ni na koju stranu. Moralizirao je Saša kao i svi mi, jer je u novinarstvu koje drži do sebe moraliziranje neizbežno. ¶

MILOŠ VASIĆ

Tekst Aleksandra Ćirića "Duša" iz avgusta 2004. objavljujemo na strani 62, u rubrici "Vreme uživanja" koju je Saša uređivao skoro 24 godine, od samog početka izlaženja "Vremena"



VE

HRONOLOGIJA LIKOG POTOPA

Možda je to zbog i dalje pojačanog adrenalina, ali opšti je utisak, sem kod onih na koje se odnosi, da nadležni nisu bili na visini zadatka, da su, recimo, ozbiljno shvatili upozorenje meteorologa i reagovali onako kako Zakon o vanrednim situacijama nalaže, da bi događaji imali bolji tok. Manje-više na svim punktovima dobrovoljci su bili prinuđeni da se sami organizuju, jer je retko gde – čast izuzecima, bilo nekog koji bi znao da kaže šta konkretno treba da se radi

AP Photo/Darko Vojinović

Ko to nije video svojim očima, teško da može da zamisli da potok kojeg većim delom godine pile može da prekorači u svega sat-dva uveća se stotinu, hiljadu puta, ruši sve pred sobom, a već sledećeg dana opet je onaj mali, ali je za sobom ostavio pustoš.

Bujične poplave dospevaju svake godine u manjoj i većoj meri: ni mesec dana nije prošlo otkako je već jedna protutnjala, otprilike svuda gde i u ovom navratu. Posle tih "Uskršnjih poplava" na meti kritike vlasti našli su se čelnici lokalnih samouprava jer ništa nisu primenili da posledice ublaže, da su kanali zatravljeni, da uprkos prognozi nisu organizovali stanovništvo za odbranu, i uopšte uzev tako to. Sad kad je kritika upućena samom vrhu "najbolje vlasti u novijoj istoriji", sa indignacijom je odbijaju. Sve su, tvrde, uradili najbolje moguće.



DAN NULTI

U Dnevniku 3 RTS-a, Biljana Vraneš koja inače svakodnevno izveštava o očekivanim vremenskim prilikama saopštila je gledateljstvu vrlo dramatičnu prognozu: u sledećih nekoliko dana očekuju se padavine koje uobičajeno dospevaju za ceo mesec-dva, što će uzrokovati bujične poplave u slivu Tamnave i Kolubare, Crnog i Belog Timoka, Južne i Zapade Morave, Drine... Kao posebno ugrožena naseljena mesta označila je Negotin, Knjaževac, Lučane, Požegu, Bajinu Baštu, Loznicu, Valjevo, Koceljeva, Šabac, Ub, Obrenovac, sa naročitim naglaskom na Obrenovac gde, kako je rekla, može da bude i kritično kad je o poplavi reč, kao i na mogućnost pokretanja mnogobrojnih klizišta u Zapadnoj Srbiji i Šumdiji.

Kao ilustracija u pozadini je bila mapa Balkana sa crvenom mrljom preko većeg dela Srbije, Istočne Bosne i Slavonije, gde će, prema prognozi, kiša padati od srede do subote, koju je objavio portal Meteoalarm.eu, kome je osnovna delatnost izveštavanje i rano uzbunjivanje zbog mogućih ekstremnih vremenskih prilika. Tri dana ranije naš Hidrometeorološki zavod upozorio je na mogućnost znatno uvećanih atmosferskih padavina na već pomenutoj teritoriji: sve do utorka uveče, na karti Meteoalarma ova oblast je bila označena narandžastom bojom, sve dok nije u utorak uveče pocrvenela. Kasnije će se saznati da je Meteoalarm emitovao to upozorenje na osnovu prognoza naših meteorologa.

Razlog što je upućeno "crveno upozorenje" je neuobičajeno ponašanje ciklona, za ovu priliku nazvanog Tamara, koji se kao i svake godine u ovo doba formira iznad Jadranskog i Tirenskog mora, ali umesto da se lagano pomera prema istoku i u celom "žitnom polumesecu" ravnopravno/merno zalije kukuruz, suncokret i soju u nicanju, sudario se sa za ovo doba godine neuobičajenim hladnim vetrom iz Sibira, pa se zbog toga "zakucao" baš iznad Srbije: oblak koji se po pravilu sa radošću dočekuje jer donosi "Đurđevsku kišu", u narodnom predanju opisanu kao "dukati sa neba", prozlio se.



PROBIJANJE KROZ ELEMENTARNU KATASTROFU: Poplave u regionu (Dvorovi kod Bjeljine)
foto: FoNet

DAN PRVI – HOĆE, NEĆE

U toku noći, baš kako je u vremenskoj prognozi najavljeno, kiša je počela. Lokalno gledano ne baš jaka, tek tu i tamo je bio poneki pljusak – jak ali kratkotrajan, kako i inače biva, ali šire gledano, videlo se da pada svuda, te ono vode što je palo na planinama slivalo se naniže gde je takođe padalo, pa se količina vode sa opadanjem nadmorske visine geometrijskom progresijom uvećavala.

Dnevne novine u Bosni, Hrvatskoj i Sloveniji objavile su ovo upozorenje na naslovnim stranama – U Sloveniji i Hrvatskoj zbog izvesnosti orkanskih vetrova, u Bosni zbog mogućih bujičnih poplava. U Srbiji ni reči o tome, već o onome što inače pišu: o narko-dileru koji uživa zaštitu "krtica" iz policije, o predstojećim kosovskim izborima, o pljački pošte u Rakovici... Ništa o mogućoj nevolji, ne beše ni reči ni na elektronskim medijima, sem da je nivo vode u Zapadnoj Moravi, Bjelici i Moravici u porastu, da su "sve ekipe Odeljenja za vanredne situacije

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

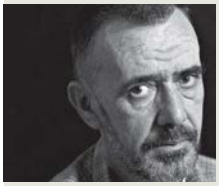

“Druže Tito samo piši, radićemo i po kiši”*

Moravičkog okruga u pripravnosti i da trenutno nema ugroženih domaćinstava”, ali i da “niko ne može da predvidi kakva će situacija biti u toku dana”, kao i da je u Đeraću, selu koje je prethodnom poplavom bilo najugroženije, već postavljeno oko 2000 džakova sa peskom.

Otprilike u isto vreme Republički štab za vanredne situacije održao je sednicu kojoj je predsedavao premijer Aleksandar Vučić, koji je prema odredbama Zakona o vanrednim situacijama šef tog štaba. Razmatrana je “situacija izazvana obilnim padavinama i poplavama u Srbiji”.

Rano po podne stigle su vesti o porastu vodostaja na Bosni, Dobrinji, Miljacki, Vrbasu, da su neka naselja već poplavljena, da se u tuzlanskom kantonu izlila Spreča, da na Bjelašnici pada sneg, da su se u Sarajevu pokrenula klizišta.

Predveče istog dana Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture “zbog obilnih padavina u celoj Srbiji”, zatražilo je od preduzeća iz svog resora i »



NA KIŠI, SA SPASIOCIMA: Nebojša Stefanović

Kombinacija prirodne katastrofe i vlasti koja teži autoritarnosti dugoročno je opasnija i od same nesreće. Srbija sedi na buretu baruta, tim pre što je ova velika poplava došla u trenutku potpune ekonomske i socijalne iscrpljenosti stanovništva.

Poplave, klizišta i druge sanđame samo su dopunile to bure i ko ne oseća zebnje po pitanju “daljeg pravca razvoja” slabovidac je u opštoj srpskoj pomrčini.

Naglo ispoljenu i hvale vrednu solidarnost možemo tumačiti i kao otpor atomiziranog društva svakoj vrsti podvojenosti: socijalnoj, ekonomskoj, obrazovnoj i bilo kojoj drugoj koja vam padne na pamet, a pojava vođe koji nas u nesreći ujedinjuje postaje privlačna i izgleda kao lak izlaz iz tih teških trauma.

Istorija čovečanstva puna je primera slepe sledbeničke politike. Nesebična ljubav prema domovini i narodu, kad je domovina ugrožena, a narod napaćen, obeležila je mnoge crne istorijske hronike. Nego, mali smo mi za tektonske poremećaje na globalnoj sceni. Nevolju možemo napraviti samo sebi (i ponekom susedu).

Vlast je odjednom, pod plaštom nesreće, postala svenarodna i osim distribucije političke moći stiče i privilegiju distribucije ekonomske i socijalne moći, prvenstveno pomoći, i cementirana je očekivanjima ojađenog sveta da će samo od njih dobiti komad hleba, vodu, sapun i ćebe.

Aparatčici na vlasti po prirodnom instiktu naglo su se transformisali. Nije samo stvar u tome da su skinuli odela koji im je šio isti Đura, već su nekako poprimili i ljudski lik, postali su nam bliži, nekako naši, što nikako ne znači da su postali pametniji i veštiji. Svaki dan otkrijem ponekog ko liči na čoveka, a koliko do juče ličio je na činovnika u državnoj službi. Samo, nije na ministrima da vuku grane i istovaruju pakete vode u flašama sve pred kamerama; mnogo korisnije od sticanja jeftinih političkih poena bilo bi im da stvarno rade svoj posao.

Ne odnosi se to, naravno, na sve njih, ali takav je opšti utisak. U tragovima se pronalazi i političko profiterstvo, dugoročno opasnije od profitera koji je vodu prodavao po višestruko uvećanoj ceni, ali ova nova ministarsko-činovnička masa zbilja deluje drugačije, čak i kad ih premijer Aleksandar Vučić postroji i propituje za potrebe izgradnje imidža upotrebom svih novonastalih javnih servisa.

Neko će reći da se političko profiterstvo vidi više nego u tragovima, ali od temeljne kritike takvih pojavnih oblika ponašanja ovu vlast štiti veličina katastrofe i to što bi temeljna kritika takvog ponašanja takođe ličila na profiterstvo. Otuda proističe uzdržanost u kritici postupaka vlasti, ali to će neminovno da počne sa povlačenjem vode.

Sada kritika ovih kojima je zapala teška dužnost spasavanja naroda i narodne imovine liči na sitničarska posla i mislim da to i jeste sitničarenje. Bitka za svaki ljudski život, hektar obradivog zemljišta, metar mosta, kilometar puta, kilovat struje, svako grlo krupne i sitne stoke, jeste nacionalni zadatak od prvorazrednog interesa. A dok se to obezbedi, može da se obezvredi i svaki drugi interes. Vodite računa o tome i držite glavu iznad vode. ¶

* U naslovu je stih iz jedne akcijaške pesme



ILJUŠIN I-76:
Dolazak ruskih spasilaca
Foto: Fonet

POMOĆ

Pomoć Srbiji zbog obilnih poplava koje su je zadesile danas je uputilo osam zemalja članica EU, Rusija, SAD, Izrael i Makedonija. Evropska unija je aktivirala Mehanizam civilne zaštite, a prve su reagovale Francuska, Slovenija, Bugarska, Nemačka, Mađarska, Austrija, Češka i Hrvatska. Koordinacioni centar za urgentnu pomoć Evropske komisije je u neposrednom kontaktu i sa Centrom za vanredne situacije MUP-a Republike Srbije, kao i sa zemljama učesnicama mehanizma, kako bi se istražile dalje mogućnosti za pružanje pomoći,

Avionom Iljušin Il-76 ruskog Ministarstva za vanredne situacije stigla je ekipa ruskih spasilaca opremljenih svim što je neophodno za izvršavanje spasilačkih akcija i potrage za nestalima u zoni poplava, a spremna je da deluje autonomno do 15 dana. Dan za danom, pomoć u ljudstvu i tehnici, kasnije i hrana i lekovi stizalo je iz Rusije.

Iz Makedonije je došlo 75 specijalaca sa 45 pumpi za ispumpavanje vode, 35 agregata, devet čamaca, 3000 ćebadi, lekovima...

Vlada Francuske je stavila na raspolaganje 34 spasilaca na vodi, deset motornih čamaca i 13 tehničkih sredstava za spasavanje, navodi se u saopštenju, iz Slovenije su stigla tri tima civilne zaštite Slovenije sa pumpama velikog kapaciteta za izvlačenje vode i agregatima, iz Bugarske su upućena dva vatrogasna vozila sa deset motornih pumpi velike crpne snage i više vozila i čamaca sa 16 pumpi visokog kapaciteta za izvlačenje vode, a na raspolaganje su stavljena i dva motorna čamca za spasavanje... Obilna pomoć stigla je i iz Nemačke, Austrije, Češke, Azerbejdžana.

Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Beogradu obezbedila je pomoć od 100.000 dolara, a na raspolaganje je stavljeno i deset helikoptera s posadama.

Humanitarna organizacija "Srbi za Srbe", koja okuplja više hiljada članova iz rasejanja i Srbije, pokrenula je veliku akciju pomoći ugroženim domaćinstvima u Srbiji. U Beču je osnovano koordinaciono telo za sakupljanje humanitarne pomoći poplavama pogođenih područja u Srbiji i Republici Srpskoj na reonu "Beč–Zapad", koje čine predstavnici srpskog kluba "Bambi", Socijaldemokratske partije Austrije (SPO) u 19. bečkom okrugu i udruženje građana G19 plus.

ZA NAUK

Vatrogasci-spasioci iz Zaječara na vreme su postavili mobilne protiv-poplavne bedeme na kritična mesta na Belom Timoku, tako da se ova reka, suprotno uobičajenom, nije izlila. Sa nabavkom tih mobilnih protiv-poplavnih bedema započeto je tek nedavno, a budući da je u Istočnoj Srbiji rizik od bujičnih poplava veoma visok, Zaječar je bio prvi na spisku. To neka bude za nauk višnjoj vlasti: ubuduće, kad načelnik Službe za zaštitu i spasavanje traži pare za opremu, neka se ne snebivaju. Oprema mnogo manje košta od štete koju poplava načini, o životima da se i ne govori.

njihovih službi da budu u punoj pripravnosti, da uvedu dvadesetčetvoročasovno dežurstvo i obezbede mašine i ljudstvo za slučaj potrebe angažovanja na terenu.

Kasnije uveče započeto je sa evakuacijom Bariča i Male Moštanice. Evakuisani meštani ovih naselja smešteni su u dve osnovne škole, a opština Obrenovac je zajedno sa Crvenim krstom i Štabom za vanredne situacije obezbedila tople obroke.

"Podignut" je Gradski štab za vanredne situacije koji će od tad pa nadalje biti u "neprekidnom zasedanju". Gradonačelnik Siniša Mali je rekao da je situacija u gradu izuzetno teška, jer je u proseku palo oko 70 litara kiše po kvadratnom metru, da se očekuje nastavak padavina praćen olujnim vetrom tokom noći i sutrašnjeg dana. "Mi kao vanredni štab ćemo imati neprekidno zasedanje, organizovaćemo stalna dežurstva u opštinama i mesnim zajednicama, a sva komunalna preduzeća sutra će biti angažovana na čišćenju i sređivanju grada."

DAN DRUGI – SLIKANJE

Vesti o naglom rastu vodostaja na svim rekama istočne i zapadne Srbije, one koje su se izlile pre samo mesec dana i pričinile pozamašnu štetu, sustizale su jedna drugu. Na svima njima nivo vode je bio ili blizu, ili viši od onog kad se proglašava vanredna odbrana od poplava.

Veći deo opštine Kosjerić osvanuo je pod vodom usled izlivanja Skrapeža i planinskih potoka, Skrapež i Morava izlile su se u požeškom kraju, izlile su se reke Ljig, Kačer i Kozeljica, Kolubara je poplavila Valjevo i duž celog njenog toka organizovana je vanredna odbrana od poplava, ozbiljno su ugrženi Lajkovac i Ub, prekinut je saobraćaj na državnom putevima Koceljeva – Osečina, Koceljeva – Ub, Krupanj – Loznica, Pecka – Ljubovija, most na putu Šabac – Valjevo srušio se, obustavljen je i saobraćaj na pruzi Beograd – Bar... Zbog velikih i obilnih padavina i porasta nivoa Peštana, Kolubare i Save u Obrenovcu je proglašena vanredna odbrana od poplava, izlila se Despotovica u Gornjem Milanovcu, Resava ugrozila Svilajnac, u Kosjeriću je obustavljena nastava, u Lučanima su pokrenuta klizišta, Zapadna Morava je počela da plavi priobalje u Kraljevu, u Krupnju, koji će

UOČITE RAZLIKU: Satelitski snimak sliva Save pre i posle "Tamare"
Foto: NASA

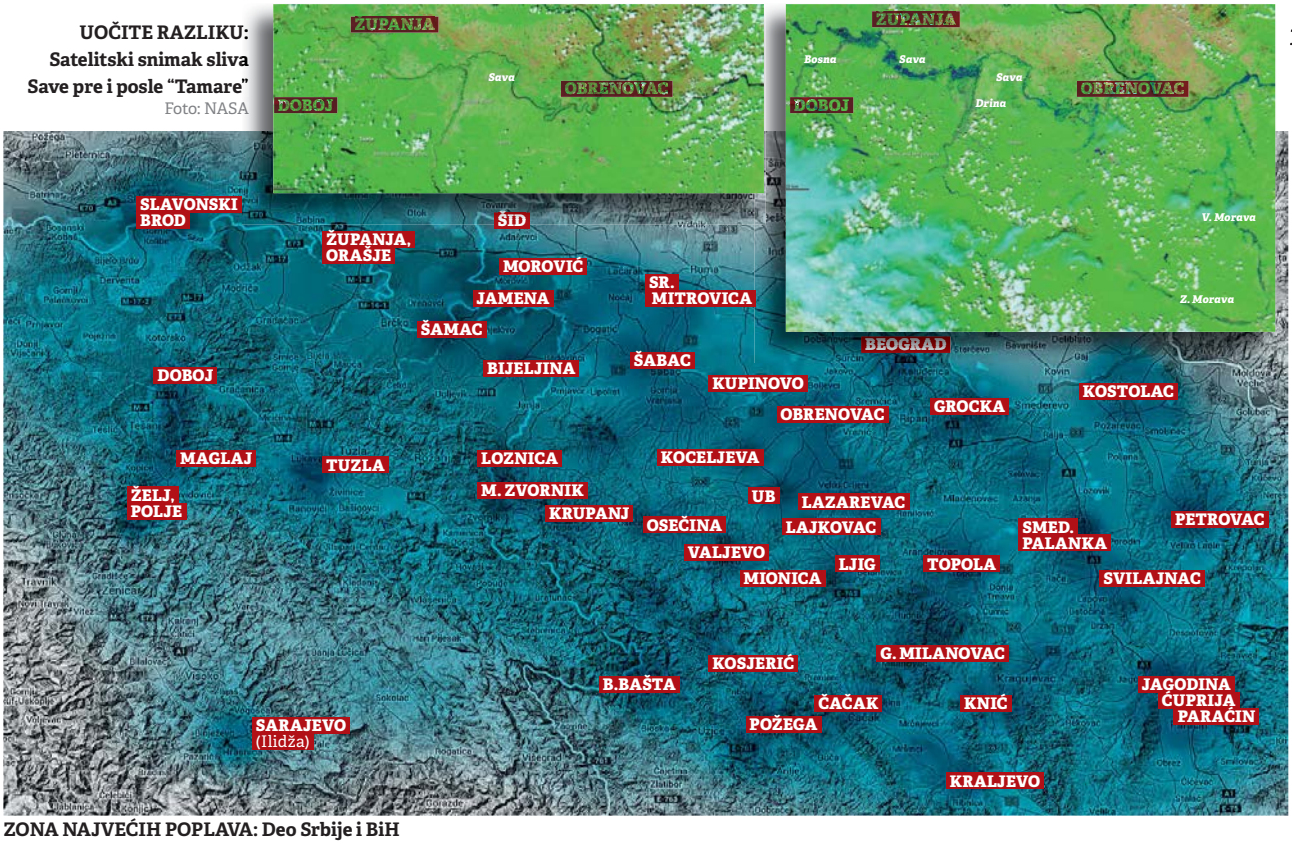

ZONA NAJVEĆIH POPLAVA: Deo Srbije i BiH
Ilustracija: Vreme/IH

sledeća četiri dana biti odsečen od sveta, izlio se Jadar... Ovo je samo deo spiska ugroženih naselja, sela i gradova.

Sektor za vanredne situacije MUP-a pozvao sve štabove za vanredne situacije na teritoriji Srbije "da uvedu pripravnost svih subjekata i preduzmu sve potrebne aktivnosti u cilju sprovođenja mera na odbrani od poplava", uposlio je sve raspoložive spasilačke snage, angažovana je i Žandarmerija i Vojska Srbije, a Ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović naložio je svim pripadnicima tog ministarstva da zbog poplava i stanja na putevima angažuju sve raspoloživo ljudstvo i mehanizaciju, u cilju pružanja pomoći i zaštite ljudi i imovine.

Vanredna situacija proglašena je u Valjevu, Šapcu, Lučanima, Mionici, Loznici, Zaječaru, Osečini, Koceljevi, Lajkovcu, Ubu, Ljigu, Gornjem Milanovcu, Malom Zvorniku, Požegi, Vladimircima i Kosjeriću.

Republički štab za vanredne situacije predložio je Vladi da proglasi vanrednu situaciju na teritoriji cele Srbije zbog vremenske nepogode, što će omogućiti još veće angažovanje svih kapaciteta u borbi sa njom. Vanredna situacija je proglašena, a premijer Vučić je izjavio da je "ovo najveća katastrofa izazvana vodenom stihijom koju smo ikada imali", ali i konstatovao da se "Srbija bolje nosi sa tom katastrofom nego neke zemlje koje su bile manje izložene".

U isto vreme, gotovo celo područje Republike Srpske, osim oblasti na jugu, pogođeno je poplavama, situacija najteža duž toka Bosne i Drine, a posebno teško je u Doboju.

Tokom popodneva predsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić helikopterom je došao u Koceljevu kako bi, tako piše u saopštenju, "tamošnjem stanovništvu sa nadležnim ekipama dostavio hranu, vodu i druge najpotrebnije namirnice". O ovom gestu javnost je obavestio RTS, čije su kamere pratile premijera. U obilasku poplavljenih područja kamere su pratile i ministre odbrane, Bratislava Gašića, ministra pravde Nikolu Selakovića i ministra rada i socijalne politike Aleksandra Vulina.



Sve reke kod kolubarskih kopova – Kolubara, Peštan i Turija izlile su se iz svojih korita, čime je pored lokalnog stanovništva ugrožen i rad Kolubarskih rudnika. Kolubara je promenila tok i počela da puni kopove "Veliki Crljeni" i "Tamnava–Zapadno polje". Uveče je u kopovima koji su se ubrzo pretvorili u jezera, obustavljen rad. Bujica je na više mesta potkopala i razrušila puteve koji prema kopovima vode, a zbog plavljenja je obustavljen saobraćaj na Ibarskoj magistrali. Samo dan ranije, iz "Kolubare" je stigla utešna vest da nijedan od četiri aktivna površinska kopa nije ugrožen od poplava. Najznačajnija termoelektrana u Srbiji, Termoelektrana "Nikola Tesla" u Obrenovcu, uprkos tome što je prekinut dotur uglja, održava stabilnost energetskog sistema u zemlji, s obzirom na to da ima oko milion tona uglja zaliha, što je dovoljno za najmanje 15 dana. To su, nešto posle ponoći, saopštili ministar energetike Aleksandar Antić i vršilac dužnosti generalnog direktora EPS-a Aleksandar Obradović.

Vladike Srpske pravoslavne crkve okupljene na redovnom zasedanju Svetog arhijerejskog sabora upriličili su moleban. "Molimo se Gospodu da zaustavi oblake kiše i podari nam sunce. Bez milosti Božje ne može se ništa uraditi. Ovo nije kazna Božija, već opomena da se sklonimo sa puta poroka, zlobe i bezakonja", objasno je patrijarh i dodao da se ovih dana u Beogradu sprema skup koji predstavlja veliko bezakonje i mrski porok, "kojim se ponose i ističu svoje dostojanstvo i demokratiju, a sve protiv boga i zakona življenja".

DAN TREĆI – RASULO

Petak je bio dan velikog iskušenja: reka Ljig se izlila duž celog toka, okolna sela »

Noć kada je brana pukla

Bedem je popustio oko pet... Kao što nije bilo nikakve koordinacije rada, tako nije bilo ni naredbe za povlačenje ili evakuaciju... Od ponoći do pada brane nije bilo nijedne patrole policije... Niža naselja – Belo Polje, Šljivice, Vašarište, kao i glavna ulica – potopljeni su u vrlo kratkom roku, za par desetina minuta čak, rekao bih, i pre sirene za uzbunu koja je puštena oko 5.20, ali samo jedna, koju najveći deo grada uopšte nije čuo. Evakuacija je išla kao i odbrana – traljavo, ne greškom spasilaca, koji su poslati u nepoznati grad bez mape ili dovoljno jakog svetla noću

Tokom četvrtka 15. maja na lokalnoj MAG televiziji, koju, uzgred, nikad ili retko gledam, išli su izveštaji iz obrenovačkih sela koja su već delom bila poplavljena... Nije delovalo nimalo naivno, pa sam se tokom dana javio na broj telefona za koji je rečeno da tu mogu da se prijave dobrovoljci sa čamcima. Rekao sam im da nemam čamac, ali ako je potrebna bilo kakva pomoć, da imam mali bager i kiper ili ako treba da se lopata, tu sam... Gospođa koja se javila kaže mi "zasad nema nikakve potrebe, ali mozete da ostavite podatke pa ćemo vas zvati ako bude trebalo".

Do večeri nije bilo novih informacija, samo rotiranje poznatih vesti i uveravanje opštinskih čelnika da je sve pod kontrolom. Oko ponoći pozvao me je mlađi brat i rekao da su se ljudi okupili kod Stočne pijace, jer navire voda starim korito m Tamnave, koje je u delu koji ide kroz grad zatrpan posle Drugog rata. Kad sam stigao tamo desetak minuta kasnije, ljudi su već pravili bedem od džakova. Iskrsao je ozbiljan problem: nije više bilo džakova. Ljudi iz FK Radnički su ponudili svoje velike, od kubik. Krenemo po njih; ni kilometar i po nismo prešli kad nam javljaju da je voda probila



» su u potpunosti pod vodom. Prekinuto je snabdevanje električnom energijom, nema vode za piće i signala mobilne telefonije. U Loznici je stanje alarmantno, oko 20.000 građana je ugroženo poplavama, Svilajnac je pod vodom, ugroženo je Kučevo, Lepenica je probila nasip u neposrednoj blizini ušća u Veliku Moravu. Pokrenule su se stotine i stotine klizišta. Dobre vesti stigle su samo iz Paraćina, sa čijih se ulica povukla Crnica, i iz Jagodine gde je po podne ukinuta vanredna situacija. Najkritičnija situacija je i dalje na teritoriji Kolubarskog, Mačvanskog, Moravičkog i Pomoravskog okruga, kao i u gradskim opštinama Lazarevac i Obrenovac.

U ranu zoru u Obrenovcu se oglasila sirena za uzbunu: nasip na Kolubari je popustio, a voda je počela da nadire u grad. Tri sata kasnije, kad je dobar deo grada već bio poplavljen, gradonačelnik Beograda Siniša Mali je pozvao Obrenovčane da ne napuštaju svoje domove: "Mole se građani Obrenovca da ne napuštaju svoje domove i da se za sve potrebne informacije obrate Operativnom centru Uprave za vanredne situacije grada Beograda na broj 1985". Sat kasnije stigao je premijer Vučić i uzeo aktivno učešće

taj prvi bedem i da nema svrhe da dovozimo bilo šta. Vratimo se nazad, tamo mehanizacijom prave bedem od zemlje... Zemlja prirodno ne može da zadrži vodu, a sad nismo imali ni peska ni džakova... Nikakva organizacija: sve na nivou lične inicijative tamo prisutnih... Bilo je tu ljudi iz opštinskih struktura, ali nikakve jasne inicijative ni ideje, mašinisti su stvarno davali sve od sebe, ali je situacija bila iznad njihovih moći, a mi smo statirali jer, prosto, nismo imali šta da radimo.



Oko pola dva ujutru polovina ljudi je pozvana da pomogne evakuaciju Šljivica, koje je krenulo da plavi i pre proboja brane usled rada podzemnih voda... Pretpostavljam. Na glavnoj brani ništa se nije dešavalo, čekali smo džakove koji su stigli tek oko tri, pola četiri, i kad je bilo već potpuno jasno da brana neće izdržati, stigla su dva srednja kamiona. Samo jedan smo uspeli da istovarimo kada je voda počela da podlizuje bedem na više mesta. Tada već nije bilo bezbedno biti ispred bedema, poslednja mašina se povukla...

Bedem je popustio oko pet... Kao što nije bilo nikakve koordinacije rada, tako nije bilo ni naredbe za povlačenje ili evakuaciju... Od ponoći do pada brane nije bilo nijedne patrole policije... Niža naselja – Belo Polje, Šljivice, Vašarište, kao i glavna ulica – potopljeni su u vrlo kratkom roku, za par desetina minuta čak, rekao bih, i pre sirene za uzbunu koja je puštena oko 5.20, ali samo jedna, koju najveći deo grada uopšte nije čuo. Celu noć su kolale priče da su svi izlazi iz grada potopljeni, što je mnoge, pa i mene, odvratilo da uopšte probaju da izađu iz grada. Kad sam saznao da je to dezinformacija, bilo je kasno...

Na taj način najveći deo grada ostao je zarobljen... Za ljude u kućama ovo je bilo izuzetno opasno... Evakuacija je išla kao i odbrana – traljavo, ne greškom spasilaca, koji su poslati u nepoznati grad bez mape ili dovoljno jakog svetla noću... Uspeo sam da evakuišem suprugu i decu u subotu ujutru, zajedno sa ostalim majkama sa decom iz moje zgrade, i to tek kad su moja braća uspela da uđu u vojne čamce, da vojnicima objasne koliko je dece u zgradi i da će oni da ih odvedu do tamo. ¶

PETAR PETOJEVIĆ



NA UDARU KOLUBARE I TAMNAVE: Obrenovac posle 15. maja

u evakuaciji stanovništva. "Ne mogu da razumem ljude koji odbijaju pomoć", požalio se novinarima vidno uznemiren. Zaključavaju se, objasnio je, pa će spasioci morati da provaljuju.

Kasnije po podne, i dalje vidno uznemiren, pred kamerama je održao mučnu sednicu Štaba za vanredne situacije. Odmah po uključenju kamera komandovao je tišinu, uz dodatak da "neće više ni reč da čuje". Posle podužeg patetičnog monologa opisao je ono što je tog prepodneva video/doživeo u Obrenovcu – da su spasioci neke morali silom da izvode iz kuća. Zamolio je građane da se pridržavaju uputstva nadležnih službi prilikom evakuacije, da se evakuišu čim osete opasnost, kako ne bi rizikovali i svoje i živote spasilaca: "Nikada se ovakva katastrofa nije desila, neću ni da pomislim i da govorim o ljudskim žrtvama, a ovaj pakao će za nas da traje još naredna tri meseca", nastavio je. "Situacija sa poplavama u Srbiji mnogo je teža od onoga što je prikazano i što su građani Beograda, Novog Sada ili Niša mogli da zamisle... Imamo velike gubitke i u tehnici, ali i u ljudstvu... Imamo žrtava u Obrenovcu, o kojima nećemo govoriti dok ne budemo imali precizne podatke, a molim građane »

Centralizacija rešava problem



“Veliki je posao obavljen, a još veći je tek pred nama: da se spreče pljačke, da se spreči panika, da se spreči kolanje kojekakvih glasina, na primer da je Obrenovac žrtvovan zbog Valjeva i takvih i sličnih nebuloza, koje normalan ljudski um ne može da zamisli”

“VREME”: Utisak je da je sa aktivnostima na zaštiti i spasavanju započelo sa ozbiljnim kašnjenjem, da je to jedan od razloga što se “dogodio Obrenovac”.

PREDRAG MARIĆ: Dva dana pre obrenovačke tragedije od kuće do kuće se išlo i objašnjavalo da dolazi voda, da ljudi treba da se evakuišu... Kad je voda došla do vrata nisu hteli da idu, ni kad je došla do prvog sprata nisu hteli da idu, a kad je prošlo 12 sati i kako nisu mogli nigde da izađu, onda su hteli da idu. E, to je istina. Predsednik države je bio tamo, ja bio pored čoveka. Kažem: pobogu ljudi, pa pustite bar stoku. Ali ne.

Kategorički tvrdim da su ljudi bili upozoreni. Srpska narav je takva da ne voli vlast nikada, čak ni kad joj vlast dobronamerno govori da treba da izađe iz kuće dva dana pre nego što se tragedija dešava, pa ostaju bezglavo u svojim kućama. Nažalost, i neki ljudski životi su zbog toga izgubljeni. Zašto se ne sluša ono što nadležni govore? To je pitanje na koje ja nemam odgovor.

Odgovor je jednostavan: nemaju poverenje u vlast.

I onda se, dva dana kasnije, desi Barič: ti isti ljudi izađu svi ko bubice, za četiri sata se celo mesto evakuiše. Pa šta treba da nas lupi? Da izgine toliki narod pa da onda kažu “ajde, mogli bi’ da ih poslušamo”. Je l’ to?

Kada je premijer Vučić rekao treba nam 1500 momaka iz Beograda, njih je došlo 10.000. Dve hiljade je odvezeno, možda malo jače, a ovi se vratili kući. U to vreme je na Tviteru bilo poziva iz Sremske Mitrovice, da je i njima potrebna pomoć. Zašto se taj dan nije išlo i u Mitrovicu?

Pa ne bih se ni tu složio da ih nije bilo dovoljno. Nisu dobrovoljci tamo upućeni jer je procena bila da nije potrebno. I nije ta procena u osnovi bila pogrešna, na kraju su nasipi napravljeni i tamo. Dotakao bih se nečega što mislim da je veoma važno: premijer je ličnu harizmu iskoristio da mobiliše 10.000 ljudi, zahvaljujući toj harizmi polovinu ministara imamo tamo gde noge kisnu i gde guza nije na toplom. Hvala mu i na tome. Neko ko ovo bude pročitao možda će reći da sam postao podguzna mušica, i da hoću da se “uvučem”. Neka kaže, zabole me. Mnogo je “čačkoholičara”, koji u dokolici grickaju čačkalice i pljuckaju na sve, mnogo je onih koji govore da sve što je urađeno ništa ne valja.

Veliki je posao obavljen, a još veći je tek pred nama: da se spreče pljačke, da se spreči panika, da se spreči kolanje kojekakvih glasina, na primer da je Obrenovac žrtvovan zbog Valjeva i takvih i sličnih nebuloza, koje normalan ljudski ume ne može da zamisli.

Suočavamo se s gomilom prosto neverovatnih problema: verovali ili ne, mala Srbija ima tri javna preduzeća za gazdovanje vodama – Srbijavode, Beogradvode i Vojvodinavode – koja su u koliziji u stručnom pogledu. Razumem da moram da slušam struku, ja danas ovde trošim tri i po sata, evo sada sam izašao sa tog sastanka, slušajući da li negde treba 15 ili 150 hiljada džakova. “Aman”, kažem im, “nagodite se za početak na recimo 30.000, ili na 50.000, pa posle da vidimo da li treba još.” Može da priča neko protiv centralizacije koliko hoćeš u ovoj zemlji, ali to je mehanizam koji rešava stvar: napravi se jedno preduzeće za gazdovanje vodama, jedno mišljenje imaš, slušaš savet, ako kažu evakuacija – tvoje je da to izvršiš, a ne da slušaš kao u Skupštini tri različite strane koje se, jelte, nadgornjavaju oko toga kako nešto treba da se radi.

Gradonačelnik Beograda na televiziji kaže “nemamo baterijske lampe”. Kako može da Grad nema baterijske lampe?

Nije rekao nema baterijskih lampi, nego je rekao da ih nema za akciju dovoljno. Zašto ih nema dovoljno? Zato što je u jednom momentu u Obrenovcu bilo preko 120 čamaca koji moraju da rade noću. Taj problem je rešen vrlo brzo, problem goriva, distribucije, uključivanja čamaca, izvlačenja ljudi, njihovog smeštaja...

Šta kažu stručnjaci, sem što ne mogu da se nagode koliko je gde džakova peska potrebno: šta nas dalje čeka?

Iz Hrvatske dolazi veliki poplavni talas: nadolazi Sava, ali nadolazi i Dunav i vraća Savu uzvodno. Moraće jedan deo tamo kod Morovića da se evakuiše, nekoliko sela. Razrađujemo dve opcije: da se napravi ispust prema šumama, a ako to ne bude dovoljno, onda će morati neka sela da se evakuišu. Meni je danas glavni zadatak elektroenergetski sistem. Ako se reši ovaj TENT A, ako sa toliko babica porodimo nasipe, TENT B je "u redu", za Kostolac su našli tehničko rešenje, uvezali se, radi se. Po meni, tim dobro radi. S druge strane, da mi sad neko kaže "e, otvorio se sedmi metar", ja više nemam nijednog čoveka koji već nije na terenu.

Kada smo pre četiri godine razgovarali o Zakonu o vanrednim situacijama, ključno mesto je bilo da će se njime regulisati odgovornost za činjenje ili nečinjenje. Hoće li biti pozivanja na odgovornost?

Osim političke odgovornosti, Zakonom nisu propisane sankcije za recimo predsednika opštine koji je komandant opštinskog štaba za vanredne situacije. Mi već nekoliko meseci i radimo i razmišljamo da, ako bog da ove godine, izmenimo Zakon u tom delu, da postoji i krivična odgovornost. Možda je metod Miloša Obrenovića dobar: kad izgori kuća u selu, seoski kmet nasred sela dobije 100 po turu... Pitanje je koliko smo od knjaza Miloša do danas u glavama napredovali. ¶



ZORAN MAJDIN

Goran Ješić, komandant Pokrajinskog štaba za vanredne situacije

Bez mnogo improvizacija

Sa odbranom Sremske Mitrovice započeto je u prošli utorak, čim je Sava prešla kotu redovne odbrane od poplava. Tad su na scenu stupila komunalna preduzeća. Kad je vodostaj prešao kotu vanredne odbrane, započeto je sa izgradnjom nasipa. Do sada (utorak 20. maj) utvrđena je obala u dužini od 150 kilometara. Jedini problem smo imali, i još ga imamo, zbog proboja nasipa kod Jamene, pa je voda nadolazila kroz atare, ali i to je manje-više pod kontrolom. Velika pomoć, pre svega u ljudstvu, stigla je iz Šida i Novog Sada. Sve vreme smo u kontaktu sa Republičkim štabom i sve je prošlo kako treba, bez mnogo improvizacija.



» da shvate koliko je teška situacija, što ne mogu pokazati ni snimci jer nismo dozvolili da se slika", rekao je Vučić i pozvao ponovo Evropsku uniju i sve koji žele da pomognu i pošalju pomoć, ali i dodao da ne šalju deset, 50.000 evra, već ozbiljnu pomoć, pre svega čamce i helikoptere.

Na konferenciji je premijer rekao i da je Šabac u velikoj opasnosti i da će morati da se brani "ratnim merama", a da će on kasnije da objasni načelniku generalštaba detalje. Posle prozivke i ribanja ministara kojima se sa "ti" obraćao, a oni njemu sa "vi", osim Siniše Malog – neka ostane zabeleženo, uz konstataciju da "ovakva katastrofa se nikada nije dogodila u Srbiji, a vidim da ni neki u vladi to još nisu razumeli", pozvao je "hiljadu pet stotina hrabrih Beograđana" da se jave kako bi se uputili u Šabac, jer "treba nam toliko muškaraca spremnih da nam pomognu da idemo u Šabac da pokušamo da ga odbranimo". Kasnije će priznati da nije očekivao ni pet stotina njih i da je vrlo prijatno iznenađen velikim odzivom.

Na kraju se premijer obratio neimenovanim "kritizerima", da onaj ko hoće – može da pomogne, a onaj ko to ne želi – neka ćuti, pozvao je "sveštena lica" da svojim izjavama "ne dolivaju ulje na vatru". Uz reči: "Dikoviću! Veljoviću! Kod mene!", ustao je i otišao, a oni za njim da im objasni detalje.

Te večeri, ne ispred Arene, već na parkingu kod Sava centra, pre zakazanog vremena okupilo se više hiljada ljudi voljnih da pomognu, onih istih za koje samo reči prekora imamo – da samo sede ispred kompjutera i ne rade ništa korisno. Bilo je onih koji u slobodno vreme uvijeni u fudbalsko-klubske boje najviše vole da se potuku međusobno, povremeno i s policijom. »

Pozvani i nepozvani

Direktor brane Stubo – Rovni, koja iznad Valjeva, tvrdi da su spustili zatvarače, za koje prošle godine nisu dobili pare, "u Valjevu ne bi bilo poplave, ni u Lajkovcu, gotovo na potezu do Obrenovca"

Sve je, ako se tako može reći, počelo u Valjevu. U sredu, 14. maja, u prepodnevnim satima, videlo se da Kolubara, u kojoj leti, pa i za normalnog vodostaja, takoreći nema vode, nenormalno raste. Grad je formirao Krizni štab, proglašena vanredna situacija, ljudi, i službe, su radili šta treba da rade. Ali, Kolubara je tako ubrzano rasla da je prvo korito, regulisano kamenom, ispunjeno, voda je nadirala drugim, širim koritom, takođe oivičenim kamenom, ispunjavala ga, dolazila do mostova. U večernjim satima snažna i mutna bujica se izlila posle parka Pećina, uprkos nešto nanetoj zemlji i džakovima, prelila most Kod Jadra, gde je početak užeg jezgra grada. Voda se, do kolena, izlila ka centru grada. Krenula je evakuacija i spasavanje najugroženijih.

To veče, na lice mesta je, sa pratnjom, stigao ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović. Ministar je dao podršku i produžio ka Osečini, gde se izlio Jadar, koji je napravio čuda i u Loznici. Ministar nije lako savladao put, naišao je i na oboreno drveće, ali izborio se sa tom nedaćom, pokazao krosfit veštine, ima slika kako drži granu dok žandarmerija vuče drvo sa puta, i uspešno stigao u Osečinu. Tu video da je Osečina poplavljena, rekao da je doneo najneophodnije, uverio se da su mu deda i baba, po majci, kod kojih proveo srećno detinjstvo, čija kuća do opštine, zdravo i živo, i otišao u nove izazove.

U četvrtak, 15. maj, Kolubara je i dalje divljala i udarala u mostove. Nije rasla. Izlile se i Jablanica i Obnica, od kojih takoreći u gradu nastaje Kolubara. Kazneno-popravni zavod za maloletnike poplavila Obnica, srušila prilazni most, evakuisana 24 pritvorenika iz dela koji služi kao istražni zatvor. Preko 200 štićenika Doma, zajedno sa zaposlenima, ostalo unutar zidina zatvora, popeli ih na spratove zgrada. Uprkos kiši, koja je i dalje padala, Kolubara, koja je udarala u mostove, ipak je stagnirala. Po podne je počela blago da opada, voda da se povlači iz ulica koje su gravitirale mostu Kod Jadra. Javljaju da je Lajkovac, 30-ak kilometara nizvodno, poplavljen, da ima dve žrtve. Valjevo obišli Vučićev ministar odbrane Gašić i general Diković. Ministar izjavio da je Valjevo, pored Čačka, najviše ugroženo, i sa general produžio za Ub.

Istog dana, pravo i prvo, u obližnju Koceljevu, koja prema Šapcu, gologlav i po kiši, helikopterom sleteo premijer Vučić. Lično iz helikoptera, koji sleteo na put, izneo ćebad, pakete vode, hleb. Dočekao ga lično predsednik opštine Veroljub Matić, koji jesenas, sa svoju komplet Grupu građana, prešo u SNS. Premijer Vučić rek'o da ga Veran zvao i plak'o, jerbo Tamnava, kolubarski sliv, sve poplavila, pre odlaska obeć'o da će "sutra doneti još vode", i od svi prisutni dobio aplauz. Sutradan je Premijer, gologlav i u čamcu, bio u Obrenovcu. Tamnava napravila čuda tek na Ubu, sem varošice, stotine hektara pod vodom. U crkvi, zadužbini Cana Subotića, održan moleban za prestanak kiše!

Kolubara je u Valjevu nastavila blago da opada, Krizni štab saopštio da je grad odbranjen i da "ovo bila najveća nepogoda posle bombardovanja", za dva dana palo preko 160 litara kiše po metru kvadratnom, drugačije rečeno, da je u dva dana kiša padala tri meseca... Direktor brane Stubo – Rovni (gradi se preko 20 godina, do sada uloženo 80 miliona dolara), koja na reci Jablanici, Miodrag Marković, izjavio, mediji nisu preneli, da je brana, sa protokom od 65 litara u sekundi, zaustavila preko 2,5 miliona kubika vode. Otvore na brani je prirodnim putem zatvorila bujica, a da je, kako je rekao, država prošle godine dala pare, spustili bi zatvarače i poplave u Valjevu ne bi bilo. Direktor je rekao da su pare tražili prošle godine, dobili ih tek ove, sad idu tenderi, i ponovio, da su uspeli da spuste zatvarače, za šta su prošle godine tražili pare, u Valjevu ne bi



U autobusima, međutim, nije bilo mesta za sve, pa je mnogo njih otišlo sopstvenim prevozom. Ovima koji su ostali, obratio se Vučić lično, zahvalio se na pokazanoj solidarnosti i zadao sledeći termin: sledećeg dana u 9 pre podne ispred Arene. Neka ostane zabeleženo: iako je u atobusima mesta našlo više od dve hiljade dobrovoljaca, bitno više nego što je Šapcu u tom momentu bilo potrebno/dovoljno, svi su istovareni u Šapcu – nijedan autobus nije upućen put Mitrovice, a odande su stizali pozivi za pomoć, da ih nema dovoljno, a reka nadolazi.

Dok televizija Pink, koja se svojski potrudila da u realnom vremenu predstavi veličinu tragedije i napore sad već svih nas u borbi sa stihijom, nije počela sa direktnim prenosom odbrane Šapca, saznali smo da evakuacija Obrenovčana mora da se obustavi jer nema dovoljno baterijskih lampi. Gradonačelnik Beograda Siniša Mali preko medija je uputio poziv "radnim organizacijama koje poseduju baterijske lampe" da ih donesu u Skupštinu grada. "Beograd će ih, ako treba, platiti, samo neka ih donesu", rekao je.

U Šapcu je, po zvaničnim tvrdnjama, vladalo rasulo: gradonačelnik Šapca Miloš Milošević smenjen je sa funkcije šefa Štaba za vanredne situacije, a na njegovo mesto postavljen Zoran Babić, šef poslaničke grupe "naprednjaka" u Skupštini. Šefovao je on svega nekoliko sati, da bi pred jutro komandu preuzeo načelnik generalštaba Ljubiša Diković, koga



KRETANJE BUJICE KA OBRENOVCU: Valjevo

bilo poplave, i ne samo u Valjevu nego ni u Lajkovcu, gotovo na potezu do Obrenovca!

U petak, subotu, Kolubara je i dalje opadala, toliko da su se i na izvaljenim delovima keja videle posledice bujice, iz korita su takoreći ostrugani i zemlja i kamen. U petak stala kiša, krenula klizišta, u danima koji su usledili izbrojano preko sto klizišta, deo sela Rebelj, podno Medvednika, načisto devastiran, ukupna šteta procenjena na pet miliona evra. Počela da stiže humanitarna pomoć. Valjevci skupljaju i za druge, Narodni muzej Valjevo, zahvaljujući grupi entuzijasta, među prvima, poslao pomoć u Krupanj, gde se desila katastrofa, i gde ministar Selaković doživeo "neprijatnosti". Gradska uprava poslala poziv za "Radnu akciju čišćenja grada". U pozivu se građani mole da "ponesu osnovni alat, lopate, ašove, krampove, kose, rukavice, gumene čizme".

Kolubara se povukla, voda je otišla nizvodno, u Lajkovac, Lazarevac, da napravi čudo u Obrenovcu. Sagovornik iz Lazarevca kaže da bi čudo u Obrenovcu bilo još veće da Kolubara nije probila bedeme i poplavila kopove Tamnava – Zapadno polje i Veliki Crljeni, gde se stvorilo jezero dužine 17 kilometara, dubine i do 70 metara. To je potvrdio i generalni direktor "Kolubare" Milorad Grčić, inače Obrenovčanin, koji je za RTS rek'o da se na kopovima zadržalo 210 miliona kubika vode.

Za kraj izveštaj sa antologijske konferencije za štampu GO SNS-a Valjevo, partije koja se krajem godine povukla, pa odstranjena, iz lokalne vlasti. Šef Pravnog tima SNS-a Mihailo Milutinović izjavio da se u Valjevu reagovalo kasno, i bez koncepcije, te da je SPS gradonačelnik sedeo i čuvao kancelariju, dok su ministri dolazili u Valjevo. Kako rek'o, bog nas je pogledao, jer se Brana začepila prirodnim putem. Milutinović je protestovao što se niko nije setio da uključi ljude i stručnjake iz SNS-a, koji bili spremni da ponesu deo odgovornosti, ali ih nisu zvali. Dodao još da u ovakvim situacijama ne treba da bude politike, a pitan, što se nisu priključili dobrovoljno, pravno odgovorio: Nisu nas zvali, a nigde se ne ide nepozvan! ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

je pred kamerama na zasedanju Republičkog štaba upozorio: "Bude li pao Šabac, Dikoviću, znate šta treba da radite". Diković je, moguće, znao – javnost može samo da nagađa. U početku je izgradnja bedema išla poprilično kilavo, jer organizacije posla nije baš bilo, čekalo se, između ostalog, da stignu lopate iz Beograda... Kakav-takav red u radu uspostavljen je tek pred jutro.

U međuvremenu na Hidroelektrani "Đerdap" otvorene su ustave da bi se nivo jezera spustio, time Dunav ubrzao i omogućio se prihvat viška vode iz Save, Drine, Morave i drugih pritoka.

DAN ČETVRTI – KONSOLIDACIJA

Jutro je donelo olakšanje u skoro svim mestima koja su prva poplavljena, ali drama u Obrenovcu se razmahala: stigla je vest da je kod Termoelektrane "Nikola Tesla A" probijen nasip u dužini od 100 metara i da je proizvodnja struje u najvećoj srpskoj termoelektrani ugrožena, a da je moguća i havarija. "Ovog popodneva bi u Obrenovcu mogli da imamo još goru situaciju", saopštio je Predag Marić, načelnik Sektora za zaštitu i spasavanje. "Reč je o trci sa vremenom", objasnio je.

Na platou ispred Arene, kao i prethodne večeri, okupilo se više hiljada dobrovoljaca: opet nije bilo mesta za sve, odabrani su samo oni sa posebnim veštinama – vatrogasci-dobrovoljci, ronioci, moguće izviđači. Bilo je u jednom trenutku govora da će deo konvoja da ide u Mitrovicu, ali na tome je ostalo. Nije se dogodilo.

Do večeri, odbrambeni bedem u Šapcu je bio završen. To je premijer Vučić »













» saopštio na konferenciji za novinare upriličenoj posle njegovog susreta sa Miloradom Dodikom, predsednikom Republike Srpske.

Još jedanput se zahvalio svim dobrovoljcima, nahvalio našu omladinu i rekao da je u Šapcu urađeno sve što je planirano "i sad nam je preostalo da čekamo i da se Bogu molimo da Sava ne pređe kotu 680".

Naglasio je da je posebno gnevan na "ljude na terenu". Kaže, prvo odbijaju da se evakuišu, a dva dana kasnije se za gušu hvataju da bi prvi ušli u čamac/helikopter. "Za sve smo mi krivi", objašnjava. "Izvinjavamo se što nismo radili 25 sati od mogućih 24."

Osvrnuo se i na pojavu "neopravdanog podizanja cena", čvrsto obećao da će svi ti koji bi na narodnoj nevolji hteli da zarade biti strogo kažnjeni.















SRBIJA, MAJ 2014: Vojska u odbrani od poplava; spasavanje civila; prikupljanje humanitarne pomoći; evakuacija helikopterima; klizišta u Krupnju; B. Gašić i A. Vučić na terenu; Krupanj posle povlačenja bujice; dobrovoljci; uništene saobraćajnice; raseljeno stanovništvo

Kao ilustraciju naveo je primer jednog obrenovačkog "preduzetnika" koji je doslovno shvatio zakone tržišta – međuzavisnost između ponude, potražnje i cena, u svojoj prodavnici prodavao veknu hleba za 100, a flašu vode 150 dinara. Naglasio je da na strogo kažnjavanje mogu da računaju svi oni koji kreću u pohode napuštenim kućama.

Milorad Dodik je govorio o poplavama u njegovoj zemlji: u Doboju je, kaže, bilo šest metara vode, da je dobar deo iz Republike Srpske pod vodom, da je jako teško ali da sad već polako prolazi. Vučić je Dodiku obećao pomoć, Dodik Vučiću struju.

Neka (recimo) devojčica na Tviteru je objavila da (recimo) otac njene drugarice radi u (recimo) Vodovodu i da joj je on rekao da je beogradska voda van sanitarnog kvaliteta – da je otrovna, šta li. Vest se proširila brzinom prenosa informacija u jatu (recimo) ptica... Nije mnogo prošlo, a u prodavnicama je počišćena i poslednja boca vode. »

Opustošena zemlja

Da svaka nesreća nosi i nešto dobro pokazuje visoka solidarnost među građanima Bosne i Hercegovine, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost. Decenijama stanovnici ove zemlje nisu bili u nečem ujedinjeni kao što je to bilo u ovom slučaju

Bosna i Hercegovina žali za najmanje 24 žrtve poplava, koje ovom zemljom haraju gotovo sedam dana – za sada je u Federaciji BiH sedam žrtava, u Republici Srpskoj sedamnaest. Preko 950 hiljada ljudi napustilo je domove, mnogi od njih po ko zna koji put, 20 hiljada ljudi je evakuisano, oko 100 hiljada kuća je uništeno ili oštećeno. Brojne zgrade i objekti su sravnjeni sa zemljom. Stočni fond je devastiran.

Nakon što je voda poharala gotovo trećinu zemlje, u pojedinim dijelovima su aktivirana brojna klizišta (nekoliko hiljada) i pomjerena minska polja. Direktno ili indirektno ugrožena je trećina stanovništva, najmanje milion i po ljudi.

Nabrajanja gdje je najteže sežu unedogled: "najteže je u Maglaju, dramatično u Orašju. Voda nadire u Šamac. U Doboju, gradu 'stradalniku', broje mrtve, Željezno Polje pod vodom, tuzlanski region je odsječen i ispresijecan. Posavina je opet stradala. Kao i Semberija, Bijeljina je još uvijek pod vodom". Tako je Bosna i Hercegovina opet predmet svjetske pažnje, za nju se opet skuplja humanitarna pomoć.

Iako su meteorolozi upozoravali na protekli i prokleti crveni četvrtak, mnogi ovim upozorenjima nisu pridali neophodnu važnost, i u vrlo kratkom vremenu su se sa ovom pošasti suočili gotovo nespremni. Brzina kojom je voda nosila sve pred sobom nije dopustila da se pripremaju u hodu. Kad su mnogi shvatili šta je zemlju snašlo, bilo je kasno, spašavali su se goli životi. Djelovanju prirode doprinio je i ljudski faktor. Na naplatu su stigle sve prethodne godine političkog nečinjenja i ljudskog nemara.

U siromašnoj zemlji vozni park svakog ministarstva "teži" je od cjelokupne državne imovine namijenjene borbi protiv požara, poplava i drugih elementarnih nepogoda. Zato su nedostajali čamci, ćebad, uniforme, vreće za pijesak, lopate, pumpe za ispumpavanje vode, gumene čizme. Jedan stariji Dobojlija je, prvi dan nakon kakve-takve "normalizacije grada", novinaru banjalučke Alternativne televizije Igoru Požgaju rekao kako su mu, zapravo, najpotrebnije gumene čizme i da bi mu baš dobro došle te koje novinar ima na nogama. Požgaj ih je skinuo i dao iznenađenom čovjeku.





» Nedugo zatim, proširila se i vest da će biti restrikcije struje, pa su tetke panično prionule na kuvanje ručkova za već koliko dana unapred. Ona priča sa zatrovanom vodom u Beogradu brzopotezno je stavljena na političku ravan: izjave da to radi "znamo mi ko" nizale su se jedna na drugu.

Poplavni talas iz Hrvatske od koga se osnovano strepelo, jer računica je pokazivala da može da bude i preko sedam metara, stigao je znatno oslabljen: popustili su na više mesta savski nasipi u Bosni i Hrvatskoj, dobar deo vode se razlio po tamnošnjim šumama, oranicama i selima.

U očekivanju tog istog talasa koji je poštedeo Šabac, u strahu od "obrenovačkog scenarija", započeto je sa evakuacijom Bariča – "na vreme", objašnjavali su nadležni. Malo zatim, evakuisani su i donji, priobalni delovi Umke i Ostružnice. Kao i u Obrenovcu koji dan ranije, oglasila se sirena u Bariču, doduše ne u pet ujutro, nego u podne: evakuacija je prvi put od "nultog dana" objavljena preko elektronskih medija, a policija je išla od vrata do vrata i obaveštavala, ubeđivala

Podaci iz budžeta Republike Srpske govore da je za rad Civilne zaštite RS u periodu od 2011. do 2014. godine izdvojeno nešto više od 18 miliona i 225 hiljada maraka, od čega je za nabavku postrojenja i opreme utrošeno svega 2,84 odsto. Ostatak je otišao na plate zaposlenika. Republika Srpska bila je zahvaćena poplavama i 2010, u godini poslije te katastrofe za nabavku opreme i postrojenja nije utrošena niti jedna marka.



Ali da svaka nesreća nosi i nešto dobro pokazuje visoka solidarnost među građanima Bosne i Hercegovine, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost. Decenijama stanovnici ove zemlje nisu bili u nečem ujedinjeni kao što je to bilo u ovom slučaju. Momci iz Bihaća pohitali su u Doboj i tamo odradili veliki posao spašavanja ljudi. Građane Doboja spasile su susjedne opštine Tešanj i Jelah. Među prvima u pomoć su priskočili susjedi iz Hrvatske. Ovog puta crvena krvna zrnca se nisu prebrojavala, uz poneki izuzetak, što je za BiH uspjeh vrijedan podviga spašenih života.

Najviše su zakomplikovale strukture vlasti na državnom nivou, jer Ministarstvo vanjskih poslova BiH još uvijek nije našlo načina da mogućim donatorima iz inostranstva omogući da na brz i jednostavan način pomognu ugroženima. I u organizovanju i distribuciji humanitarne pomoći došle su do izražaja sva složenost zemlje i tromost u donošenju odluka. Mali ljudi koji žele pomoći onima koji se bore za život moraju se boriti sa komplikovanim SWIFT-ovima i IBAN-ima, dok dragocjeno vrijeme curi. Barem je Uprava za indirektno oporezivanje pripremila Odluku o oslobađanju od plaćanja uvoznih dažbina i inspekcijskog nadzora za sve pošiljke humanitarne pomoći, a sve one moraju biti prijavljene Ministarstvu sigurnosti BiH. Naredbom Štaba Republike Srpske za vanredne situacije naređeno je da lokalne zajednice ne mogu imati svoje račune za prikupljanje pomoći ugroženima u poplavi. Prema toj odluci, bankama se zabranjuje da otvaraju račune za posebne namjene na ime pomoći za poplavljena područja. Te uplate se mogu vršiti isključivo preko računa Ministarstva finansija Republike Srpske.

Protiv iste pobunili su se neki od gradskih otaca, poput gradonačelnika Prijedora Marka Pavića, koji smatra da su ovakve odluke destimulativne i za građane i za lokalne zajednice u RS. "Vladina odluka pravi, kao što je to rekao ministar finansija RS Zoran Tegeltija, lopove od načelnika opština, a poštene ljude na nivou Vlade, što je nezamislivo i neprihvatljivo." Očito da je voda sem mulja, smeća, uginulih životinja, svih naših starih i znanih slabosti, iznijela dva lica iste patnje: solidarnost i bezgraničnu požrtvovanost jednih i hladnu i potpunu indiferentnost drugih, te i prve probleme u raspoređivanju i upravljanju novcem. Republičke vlasti ne vjeruju lokalnim, a dobar dio građana nikome od političara. Za to vrijeme traži se razumijevanje građana. ¶

TANJA TOPIĆ





GRADOVI POD VODOM I UNIŠTENE KUĆE POSLE NJENOG POVLAČENJA: Doboj, Maglaj, Orašje, Šamac...

i naređivala stanovnicima da se spakuju i izađu na put gde su ih čekali autobusi. Do uveče Barič je bio evakuisan, u Umci i Ostružnici stanovnici su napravili bedeme od vreća sa peskom i otišli u kafić. "Nema šanse da popusti", kažu. "Ako i popusti, mi smo tu – u kafiću u blizini."

Kasnije uveče čulo se (i videlo) da je nadošla Mlava, da se kao Kolubara neki dan ranije u nadolaženju razdvojila na dva dela od kojih jedan preti ugljenokopu. Poslat je poziv dobrovoljcima kojih je u kratkom roku stiglo dvostruko više od potrebnog. I tu je bila "informacija na informaciju", sve dok nije najzad objavljeno da je odbrana uspela. U sledećim danima kostolačke elektrane će svako malo da budu tema, do sada sa srećnim ishodom.

ZEMALJSKI DANI TEKU

Odbrana od poplave ušla je u rutinu: smenjuju se vesti: Sava nadolazi, Sava stagnira, Kostolac je čas obezbeđen, čas ugrožen. U unutrašnjosti voda se manjeviše povukla i nazire se obim štete.

Bedemi na Savi kod Sremske Mitrovice i Šapca se dodatno utvrđuju, u Beogradu dobrovoljci ubrzano podižu nasipe, »

Spasavanje životinja u Obrenovcu

Tokom vikenda počela je evakuacija ljudi iz Obrenovca, ali o životinjama nije bilo ni reči. Poplave koje su zahvatile Srbiju, osim velike tragedije donele su ipak i talas neočekivane solidarnosti. Internet je preplavljen slikama ostavljenih životinja, pasa vezanih na lancu jer su njihovi vlasnici panično napustili sve što imaju pa i njih.

Već tokom prve evakuacije ljudi iz grada počele su da pristižu i fotografije spasilaca koji su ruku pružili i životinjama. Pomoć su pružili ronioci, vojnici, vatrogasci, policajci.... Nakon ovog ohrabrenja aktivirale su se organizacije za zaštitu životinja, a ubrzo su na barikade kod Obrenovca samoinicijativno pristizali ljubitelji životinja. Za manje od tri dana Beograđani su na samo jednom punktu prikupili više od pet tona hrane za pse i mačke. Ali to nije bilo dovoljno. Situacija u Obrenovcu postajala je sve kritičnija, dok su životinje koje su uspele da prežive bujicu, malaksale lutale po gradu, tražeći svoje vlasnike.



U međuvremenu je pristigla vest da će psi koji su ostali u gradu biti eutanazirani zbog potencijalne zaraze koju mogu da prenesu. Za samo jedan dan, oko 50 pasa, na insistiranje volontera organizacija za zaštitu životinja, izvedeno je iz grada. Ubrzo je ponuđeno imanje u mestu Draževac koje je formirano u privremeni azil za pse. Hrana je dostavljana čak i životinjama koje su ostale zarobljene u kućama. Veterinari su pružali besplatne usluge, a za jedan dan je za oko 20 pasa obezbeđen privremeni smeštaj ili dom. Donirani su povoci, sredstva protiv krpelja i buva.

Evakuisani Obrenovčani su već u ponedeljak mogli potražiti svoje ljubimce na formiranim spiskovima izgubljenih pasa u poplavama. U poslednjem saopštenju, u koordinaciji sa kriznim štabom u Obrenovcu, odlučeno je da će na MUP-ovom punktu u Bariču biti postavljena dva vozila Veterinarske inspekcije i Veterine Beograd koja će čekati vlasnike ljubimaca zarobljenih u Obrenovcu.

Prikupljanje pomoći za ugrožene životinje organizovano je i u Nišu, Pančevu, Skoplju, Beču, uz koju je iz svih pravaca stizala i poruka da je svaki život bitan. ¶

SANJA ZRNIĆ



» na Makišu se danonoćno pune džakovi za popunjavanje one rupe na nasipu kod TENT-a koja je i dalje otvorena: kroz nju je jedno vreme voda iz Obrenovca oticala jer je Sava opadala, a sad kad je ponovo narasla, voda je promenila smer. Naređena je potpuna evakuacija, ali nije uspešno sprovedena: i dalje je mnogo onih koji odbijaju da napuste svoje kuće i stanove.

Đerdapsko jezero je ispražnjeno: voda je na nivou skoro kao da brane i nema, izvirili su krovovi kuća (starog) Donjeg Milanovca, potopljenog kad je brana izgrađena. Nadležni kažu da je sve spremno za prihvat vode iz nadolazećeg poplavnog talasa koji je negde oko Budimpešte, a ovde se očekuje negde u sredu. Na celom toku kroz Srbiju, Sava ili stagnira ili opada, povremeno se zakoleba, jedino raste kod Beograda, mada ne zabrinjavajuće.

Upozorenje premijera "sveštenim licima" da se okanu "dolivanja ulja na vatru", urodilo je plodom: Crkva je priložila deset miliona dinara kao pomoć u borbi sa stihijom, sveštenicima je naloženo da uzmu aktivnog učešća u prikupljanju pomoći, a verni narod na solidarnost i molitvu.

Televizije sa nacionalnom frekvencom programski su se prilagodile "novonastaloj situaciji", te su i one već prešle u rutinsko obaveštavanje, sa standardnim beskonačnim repriziranjem tokom noći onoga što se prethodnog dana dogodilo – ko je o čemu šta rekao i ko je koga za šta optužio. Nijedna izjava zvaničnika ne prođe bez osvrta na "neke" koji "kao da se trude da situaciju otežaju", odnosno "kao da se raduju što nas je sve ovo snašlo", pa šire dezinformacije. Sa druge strane, primetno je "smirivanje tona": zvaničnici koji su bili predmet mnogih kritika, za razliku od prethodnih dana iskazuju razumevanje onih koji su ljuti jer im pomoć nije stigla onda kad su oni mislili da je trebalo da stigne, ali i oni traže razumevanje, jer "nije moglo svuda odmah da se stigne" i pozivaju građane da više slušaju šta im "država kaže" i da postupaju onako kako im se kaže.

Na Tviteru pozive za pomoć, što u vidu jakih ruku, što u hrani, vodi, odeći, obući, pelenama... zamenili su "hvala, nemojte više da donosite, ne možemo da savladamo ni ovo što je već stiglo", odnosno "nemojte da dolazite, ima nas dovoljno, obavestićemo vas kad nam pomoć bude potrebna".

POGLED ISKOSA

Možda je to zbog i dalje pojačanog adrenalina, ali opšti je utisak, sem kod onih na koje se odnosi, da nadležni nisu bili na visini zadatka, da su, recimo, ozbiljno shvatili upozorenje meteorologa i reagovali onako kako Zakon o vanrednim situacijama nalaže, da bi događaji imali bolji tok. Zaista, ako je detaljna prognoza bila emitovana u Dnevniku RTS-s, kako je mimoišla one koji baš o tome treba da vode računa. Tanko je opravdanje da je prognoza bila blaža od onoga što će zaista da se dogodi. Istina, prognozirano je 120 milimetara kiše, a palo je 170, ali ni onih 120 nije malo, naprotiv.

Razumljiva je premijerova ljutnja – "gnev" kako je on opisao šta oseća zbog "ponašanja ljudi na terenu" koji "prvo odbijaju da se evakuišu, a dva dana kasnije se za gušu hvataju da bi prvi ušli u čamac/helikopter". Šta je novo u tome što građani



DOSTAVA HUMANITARNE POMOĆI: Angažovanje svih vojnih i policijskih kapaciteta
Foto: I. Salinger

Srbije nemaju poverenja u vlast. Čime je vlast, ne samo ova, nego i sve prethodne, zaslužila bilo čije poverenje? To nepoverenje koje je u Srbiji već endemsko, moralo je da bude obrađeno planom, jer reč je o nečemu što je nemoguće da se izmeni u kratkom roku.

Moguće da je ona helikopterska poseta Koceljevi izvedena sa najboljim namerama – da pokaže da vlast na "svoj narod" misli, ali većina onih koji su to gledali, celu akciju su primili kao reklamnu kampanju sa naslovom: "Vlast vodi računa o svom narodu." I šta da pomisli onaj na koga se premijer posebno ljuti kad mu baš on – premijer, dođe na vrata sa sve pratnjom i kaže mu da napusti kuću, a prethodno je čuo i ono o primeni sile u slučaju neposluha, šta od njega može da se očekuje sem da se osvrne da proveri da li ima kamera, pa kad vidi da ih nema, otera ga u majčinu. Ama, šta premijer uopšte tu traži. Uostalom, zar samo sat-dva ranije nije gradonačelnik Beograda "apelovao" na Obrenovčane da ne napuštaju svoje domove. Koga da posluša?

Manje-više na svim punktovima dobrovoljci su bili prinuđeni da se sami organizuju, jer je retko gde – čast izuzecima, bilo nekog koji bi znao da kaže šta konkretno treba da se radi. U Šapcu je za to okrivljena "nesposobna gradska vlast", što možda i jeste tačno, ali isto je bilo i u Beogradu, recimo: dođu dobrovoljci tamo gde je pomoć potrebna, kad tamo nema lopata, ili nema peska, ili nema vreća, nema nikog da kaže kako i koliko se vreće pune, kako se nasip gradi. Svako ko se iole u to razume, samo na osnovu izgleda bedema sa velikom preciznošću može da odredi da li je bilo komande ili samo lične inicijative.

Na stranu što su u odsustvu zvaničnih kanala za informisanje svi ti dobrovoljci obaveštenja gde treba da odu, odnosno šta treba da donesu, dobijali neformalnim putem – preko Tvitera i Fejsbuka. Povrh svega, kad kući dođu da malo predahnu, na televiziji gledaju kako je sve dobro organizovano. "Ako 'Pink' vrši funkciju javnog servisa, Tviter funkciju Službe za obaveštavanje, građani i firme funkciju Robnih rezervi, koji će nam krasni država?", sa pravom se pita jedan "tviteraš". Nije za čuđenje što u utorak, 20. maja, u tri po podne, svega tridesetak dobrovoljaca na Makišu puni džakove sa peskom za zapušavanje one rupe u nasipu kod TENT-a "A". Na vestima o tome ni reči. ¶

ZORAN MAJDIN





Dnevnik iz potopljenog Obrenovca

Aleksandra Đerić, profesorka engleskog jezika iz Obrenovca, danima je bila zarobljena u poplavljenom gradu, čekajući evakuaciju. Specijalno za "Vreme", ustupila je izvode svog dnevnika, pisanog u danima katastrofe.

Ponedeljak, 12. maj

Moj status na Fejsbuku: 'Što ja umem da izaberem film za laku noć... Sve me boli, suza suzu stiže.' U pitanju je film *Nemoguće* sa Naomi Vots i Evanom Mekgregorom o danu kada je cunami pogodio, između ostalog, i Tajland 2004.

Sreda, 14. maj

Pljušti, dobro sam opremljena za to, ali ono đaka što je uspelo da dođe u školu, bilo je mokro. Razmišljam kako mi odgovara ovakvo vreme da me drži u kući jer imam mnogo da radim. Pripremila testove za pet odeljenja planirane za četvrtak. Uveče saznajem da nema nastave za đake, ali da mi, nastavnici, radimo. Ne znam kako ću i kada sve to da nadoknadim, pogotovo kod maturanata.

Četvrtak, 15. maj

Jedva se budim, jedva se odvlačim do posla, pritislo me nešto... Na poslu sam kratko, tek da zaštitimo neke prostorije koje prokišnjavaju. Po stanu se razvlačim, jedva se dižem iz kreveta oko 16 sati, idem kolima do roditelja da im odnesem vodu. Kiša pljušti. Plašim se za Kolubarski most na ulasku u Obrenovac iz sebičnih razloga, društveni život mi je tamo – u petak i ceo vikend planiram da budem tamo. Moja majka gleda vesti o poplavljenim mestima i plače. Ne zadržavam se, razmišljam da se u povratku kući odvezem do izletničke šume Zabran da vidim šta je sa Savom. Znam da je već bila došla do vrha dolme (bedema), ali odustajem, jak



foto: Vesna Anđić





PALA JE TEŠKA KIŠA: Stanovnici Obrenovca u poplavi i spasioci

fotografije: MUP Republike Srbije

je pljusak, magle mi stakla. Ko o čemu prethodnih dana, mi o dolmi. Osećamo se bezbednim jer su nasipi pravljeni u dobro vreme, posle velike poplave 1981. koja se sada ispostavila kao ne baš tako velika. Dopisujem se sa bratom od strica, pitam jesu li pogođeni poplavama njegovi u Lazarevcu. Nisu, sve je OK. Zovem sestru od tetke, pitam da li su pogođeni poplavom njeni u Koceljevoj. Isti odgovor.

Petak, 16. maj

Stiže mi poruka od druga iz Beograda: 'Hej samo da proverim jesi OK? :) Jer poplave, jer Obrenovac, jer vesti.'

'Hej, OK sam, hvala ti :). U gradu je sve u redu. Samo da izdrži most na Kolubari na ulazu u Obrenovac. Od poplave 1981. imamo dobre nasipe. Ugrožena su sela.' Poslednju poruku razmenjujemo oko dva ujutru, odlazim na spavanje.

U pet ujutru, budi me zvuk sirene. Ne tako jak, iako je Vatrogasni dom skoro preko puta moje zgrade. Ne ustaje mi se iz kreveta, nikako da se naspavam. Ali počinju da stižu poruke od sestre od tetke Goce sa prvog sprata. Već su ona i komšinica do mene sišle u prodavnicu u zgradi. Tada ostajemo i bez struje. Silazim i ja, dole su sve komšije, kupuju hleb, vodu, sveće. Voda boje blata teče niz ulicu, trotoari suvi. Prodavnicu zatvaraju brzo, spuštaju gvozdenu rešetku. Stojimo i gledamo kako se voda preliva na trotoare velikom brzinom, korak po korak povlačimo se u prolaz zgrade ka ulazu. Sirena se ponovo čuje. Budim roditelje koji žive na Zabrežju, tri kilometra od centra. Kod njih se ne čuje sirena. Na zabrežju je suvo, kažem im da ne brinu za nas. U zgradi do moje žive moja rođena sestra Andrijana i njen muž, sa Vukom koji ima dve godine i Ognjenom od dva meseca.

Sat vremena od oglašavanja prve sirene, zgrada nam je okružena vodom. Ne osećam ništa, ne plašim se, nestvarno mi je. Šalimo se sa tim što ja od hrane u kući imam samo ananas koji tek treba da sazri, dva grejpa, tri banane, sardinu koju ne volim, šargarepu i cveklu od ko zna kad... Ugledam mog učenika kako sa majkom i bratom gaca po vodi koja je već do kolena, znam da su iz glavne ulice, koja je paralelna sa mojom. Njima je voda već ušla u kuću, a tek je šest sati. Nemaju kud, pozivam ih u zgradu, ali oni odbijaju. Nivo vode raste, jedan po jedan stepenik na ulazu u zgradu nestaju. Sestra mi se ne javlja na telefon, tačnije nikog u Obrenovcu ne možemo da dobijemo telefonom. Fotkamo, stavljamo slike na Tviter i Fejsbuk, trošim bateriju. U mraku zgrade na prvom spratu nalećem na neke ljude, ne prepoznajem ih odmah. Ispostavlja se da su to muž, žena i dete sa prizemlja, ali i njena majka, bolesna i jedva »



pokretna, sestra i još neki čovek. Iznose dvosed i fotelju, žene i dete su tu, sede u mraku, muškarci na ulazu posmatraju nadiranje vode. Donosim im sveću i vodu. Sa terase vidimo kako prolazi bager sa logom Sloboda Metal i nosi nekoliko ljudi koje je pokupio sa ulice. Dozivam komšiju iz zgrade da dovede moju sestru do njegove terase da popričam sa njom.

Oko osam sati vidimo kamion sa dvadesetak pripadnika žandarmerije. To je sve što smo videli od uniformisanih lica za ta dva dana. Dozivamo ih. Polako se kreću, šta se dešava, ima li koga u prizemlju, žene, deca? Zaustavljamo ih, govorimo da ima, već su bili prošli našu zgradu. Oni stoje u kamionu, niko da uskoči u vodu. Naravno, nemaju čizme, ne zameram im. Molimo ih da dođu do ulaza u zgradu, jedan dolazi, uzima dete, žene gaze kroz vodu do kamiona, ali starija žena ima bajpas, slabo je pokretna, govorimo im da izađe još neki iz kamiona da je prenesu. Jedva, ali ubaciše ih u kamion. Iz nekog razloga nam je laknulo kad su otišle. E, onda pomislim na moje sestriće, da Ognjen pije bebi formulu, da živimo blizu velikog broja apoteka, pa Andrijana ne pravi zalihe, a treba joj i topla voda. Goca joj daje kućnu plinsku bocu.

Dobro nam je u stanovima, toplo, imamo vode, hrane, dobre smo komšije, delimo sve. Mislimo i na ljude koji žive u prizemnim kućama kojih ima mnogo u ove tri paralelne ulice u centru grada. Nije ni podne, voda ulazi u prizemlje zgrade. Prolazi po koji čamac i odvozi ljude iz stanova u prizemlju ili prizemnih kuća.

Gledamo sa terasa kako bujica nosi kontejnere, pomera automobile, kako se frižider ispred prodavnice oslobađa, plovi i udara u automobil. Opet počinje kiša. Odjekivanje alarma automobila u gradu koji je iznenada utihnuo postaje nepodnošljivo. Ne osećamo strah, i to nam je čudno.

Doziva me komšija da izađem na terasu, hoće sestra da mi kaže nešto. Ostali bez antibiotika, a Vuk ima temperaturu, moraju da idu. Nailazi dobar gumeni čamac sa momcima i jednom devojkom u ronilačkim odelima, dozivamo ih, hoće da izbave žene i decu. Obilazimo stanove u našoj zgradi, govorimo im da se spuste u prizemlje. Gledamo kao ovi sjajni momci i devojka ulaze u sestrinu zgradu,



OLAKŠANJE: Evakuacija

unose nju u čamac, dodaju joj Vuka, zet može da pođe, jer nijedno dete ne može samo da sedi u čamcu. Šale se, zabavljaju decu, u čamcu su još tri komšinice sa po dvoje male dece. Odvoze ih u pravcu hotela "Obrenovac", ali posle 20 minuta se vraćaju ka Vatrogasnom domu, ostali bez benzina. Nekoliko sati kasnije sestra javlja da su na Umci, da je po njih došao zetov brat. Ponovo olakšanje. Ali onda mi kaže da su roditelji na njen nagovor pristali na evakuaciju u Osnovnu školu "Jefimija", iako njihova kuća na Zabrežju nije poplavljena.

U međuvremenu, moja prva komšinica i prijateljica kaže da joj sin od 12 godina povraća. Niko ne zna šta je bezbednije, da li da se ostane u stanovima ili da se vozi kojekakvim čamcima po vodenoj bujici. Na potkrovlju Gocina sestričina Ana (8), razdvojena od oba roditelja (majka u bolnici sa bebom od dva meseca, otac u Zvečkoj gde je suvo, ima vode i struje) u stanu druge tetke i teče koji imaju bebu od devet meseci i dečaka od osam godina. Anin otac pošto-poto hoće da dođe po njih. Pokušava prvo sa čovekom koji ima neki moćan John Deer traktor, ali nivo vode je već previsok i ne uspevaju. Mi navijamo da ostanu, jer voda deluje jako opasno. Okupljamo se u njihovom stanu u potkrovlju odakle jedino imamo dobar signal i možemo da dobijemo nekog na telefon. Pridružuju nam se komšije sa dvoje dece, saznajem da čekaju i treće.

Hrabrimo jedni druge, govorimo da smo bezbedni, međutim, nije lako umiriti ženu kod koje je još i 'tuđe' dete. Hoće da se izbave iz zgrade. Silazimo na 'osmatračnicu', terasu u stanu na prvom spratu sa pogledom na ulicu. Zaustavljamo čamce, govorimo da u zgradi ima dece, pitamo gde ih voze, naravno ne mogu da taksiraju, niti da voze gde ko želi. Slabijim čamcima prevoze ljude 20 metara niz ulicu u Vatrogasni dom odakle bi u nekom trenutku bili konačno evakuisani do hotela gde je suvo i odakle autobusi voze u Beograd ili jačim čamcima direktno do hotela. Kriza je rešena kad se predveče Anin otac pojavio pred zgradom u čamcu sa dva ronioca, pa su evakuisani Ana, njeni tetka i teča sa dvoje dece i još jedna porodica sa četiri člana i petim na putu.



Ostavljaju nam hranu, vodu i ključ od stana na potkrovlju jer jedino odatle možemo da telefoniramo, kao i mobilni sa punom baterijom i laptop na kom dopunjavamo svoje prazne telefone.

Voda je preplavila prizemlje, neki od nas se spuštaju sa kantom dole, zahvataju vodu i prosipaju u WC šolje. Goca pravi sendviče. Četvoročlana porodica Babić sa prvog sprata već ima "izbeglice" iz glavne ulice. Njima je dvorište poplavljeno i pre nego što su se oglasile sirene. Saznajemo da su u zgradi u dva stana bake koje žive same i koje ceo dan nisu uspele da stupe u kontakt sa svojima jer fiksni telefoni ne rade. Jedna od njih bi da ide, druga da ostane. Porodica sa dvoje dece sa mog sprata uspela je da se ukrca u čamac, kao i žena sa dvoje dece sa drugog sprata. Muž je uspeo da ode samo do Vatrogasnog doma gde je bilo oko 100 evakuisanih. Uveče pobegao nazad u zgradu glavom bez obzira govoreći u kako se strašnim uslovima nalaze ljudi tamo.

Nakon što su se evakuisale žene sa decom, u zgradi nas je ostalo 39. 'Visimo' na terasama, prenosimo jedni drugima sa kim smo uspeli da stupimo u kontakt iz Obrenovca, šta nam javljaju ljudi iz Beograda. Ne moramo da vičemo, jer je u gradu potpuna tišina.

Kad naiđe čamac, obavezno pitam: 'Ko vas šalje?' 'Niko, dobrovoljci.' 'Ko vam je nadređeni, ko vas organizuje?' 'Mi sami došli da pomognemo.' Ponekad iz čamca pitaju gde je neka adresa, javljeno im je da tu ima dece.

Polako pada mrak. Računam da su moji roditelji bezbedni u OŠ "Jefimija". Komšije u susednoj zgradi kriziraju za cigaretama, razapinjemo konopac između moje i njihove terase i šaljemo im u kesici jednu paklicu. Konopac koristimo i da nam te komšije pošalju čarapu natopljenu mokraćom svojih pasa, za komšijinu maltezerku Neli, koja od kad smo poplavljeni nije ni jela ni piškila. Nije pomoglo. Tek sutradan, kada je osetila tlo pod šapama, Neli se dugo olakšavala.

Pala je noć. Čujemo neke udarce, shvatamo da neko pokušava da provali u prodavnicu u zgradi. Izlazimo na terasu, osvetljavamo svećama. Shvatamo da dva spasioca u čamcu pokušavaju da nađu vodu za 130 ljudi smeštenih u Vatrogasnom domu, pa razbijaju staklo prodavnice u kojoj se prodaje voće, ali ima i vode i sokova. Bacaju i nama na terasu, mi delimo među sobom.

Voda se penje ka prvom spratu, brojimo do kog stepenika je stigla. Nema šta više da se radi, noću nema čamaca. Goca sa prvog sprata i ja smirene odlazimo za svaki slučaj kod mene u stan na trećem, oblačimo pidžame i odlazimo na spavanje.

Subota, 17. maj

Od 3 ujutru, bude me SMS poruke. Panika me hvata od sadržaja istih: 'postoji mogućnost potpune evakuacije grada, ali još ništa nije odlučeno, javljam.' Odgovaram: 'Kakva potpuna evakuacija sa dva čamca po mrklom mraku?!' Stiže poruka od sestre evakuisane u Beograd koja je u kontaktu sa roditeljima u OŠ "Jefimija", jer mi ne možemo da dobijemo ljude u Obrenovcu: 'Počinje evakuacija škole.' U tri ujutro!!! Dakle, poplavljeni su. Ustajem, izlazim u pidžami do prvog sprata, brojim stepenike, voda nije porasla u poslednja tri sata. Idem nazad, drhtim, da li od zime ili panike.

Vraćam se u krevet, teško dišem, povraća mi se, Goca me smiruje. Šaljem SMS: 'Pa gde vode mamu i tatu?', ali poruka neće da ode. Ustajem drhteći, odlazim u dnevnu sobu do prozora, možda bude dometa. Konačno, posle pet minuta poruka je poslata. Sad iščekujem odgovor. Hladno mi je, vraćam se u krevet, ali tamo nema mreže. Ponovo do prozora. Jecam. Odgovor: 'Rekla sam da mi jave pa ću ti javiti. Rekla sam da idu u Beograd, ovde su najsigurniji.' Ne mogu da se smirim. Sestra: 'Čula se sa tatom, nemoj ga ti zvati da ne troši bateriju. Odvezli su prvu turu od 80 ljudi, pa će se vraćati i razvoziti ih. Potrajaće, ima ih oko 600. Javiću ti ja.' Kasnije sam saznala da je ta brojka mnogo, mnogo veća, ali da ne nagađamo, moći će to da se proveri jednog dana.

Poruka: 'Nivo vode opada, javljaju sad u vestima, ali evakuacija se nastavlja tokom jutra i dana sve dok poslednji čovek ne bude evakuisan iz Obrenovca.' Ne znam da li sam tad zaspala ili sam se onesvestila.

U deset me budi komšijsko dovikivanje. Govore nam da spakujemo po ranac, da se prebrojimo, da moramo obavezno kod Goce u stanu da dežuramo sa terase i probamo da nađemo neki čamac ili dođemo do nekih informacija. Iz stana u potkrovlju ćemo telefonirati. Požuruju me, nemam snage, odlučujem da ću sve polako, natenane. Spakovala sam se i spustila ranac i gumene čizme na prvi sprat. Ponovo sam smirena. Primećujemo da se voda povukla u odnosu na nivo od sinoć. Dakle, ne moramo da žurimo da se evakuišemo. Nema dovoljno čamaca za sve, znamo da još ima beba i dece u okolnim zgradama, ne želimo preko reda. U jednom trenutku ugledam u čamcu sestru od tetke (još jednu, imam ih mnogo) sa četvorogodišnjom ćerkom. U istom čamcu je i Gocina jetrva sa jednogodišnjom ćerkom. Posle više pokušaja, jer se dvogodišnja Jana jako uplašila vode i ulaska u čamac, odlazi i moja sestra od strica iz zgrade iza moje. Sa njom smo kontaktirali dovikujući se sa terase komšiničinog stana, pa onda obaveštavajući njenu tetku i babu u susednoj zgradi. Čuju se ljudi koji dozivaju u pomoć. Nemaju svi našu sreću da imaju izlaz na ulicu, gde može da naiđe čamac.

Onda kreće ludilo. Odlučujemo da, kad odu sva deca sa majkama, mi ostanemo jer imamo gde da se popnemo u slučaju da Sava poplavi. Znamo da ćemo morati van grada kad-tad, jer nema osnovnih uslova za život, ali imamo vode i hrane za još dan-dva. Ulicama prolaze kanuisti i dele vodu, prođe poneki čamac sa hlebom. Pitamo ih da li znaju nešto, postoji li opasnost od Save. Većina nam govori da ostanemo, da smo bezbedniji ovde, a jasno je i nama da nije bezbedno sa bilo kim ući u čamac, čuli smo za prevrtanja. Međutim, počinjemo da paničimo nakon što se čujemo sa ljudima koji gledaju vesti. Javljaju da evakuišu Barič. Ni u desetom satu od početka evakuacije OŠ "Jefimija" moji roditelji nisu izašli odande. Struje nema više od dan i po, pa vadimo hranu iz frižidera i stavljamo na terasu jer je napolju hladno. Kad ogreje sunce, sklanjam hranu u stan. Zaustavljamo čamce da pitamo gde voze. Za nas je prihvatljivo samo do hotela pa pravac Beograd jer nemamo razloga da prolazimo kroz strahote evakuisanja na punktove iz kojih ponovo evakuišu. Ostalo je samo jedno dete »



DECA SU PRIORITET: Evakuacija jedne obrenovačke ulice

u zgradi, ali njih osmoro iz stana ne želi da se razdvaja, što nekako razumem. Odlazim u potkrovlje da telefoniram čoveku za koga mislim da nije sklon panici, da bi me umirio i učvrstio moju odluku da ostanem u Obrenovcu. Međutim, desilo se potpuno suprotno, plakala sam tražeći podršku i govoreći mu da smo bezbedni za sada, da nije lako naći slobodan čamac, naročito onaj koji vozi direktno do hotela, a on je insistirao da se evakuišemo čim nam se pruži prilika.

Sišla sam dole uznemirena, i malo kroz šalu, a malo kroz zbilju, počela da ispitujem komšije ko ima dušek na naduvavanje, da li da skupimo prazne flaše i sastavimo ih trakom, ima li neko dečje šlaufe i mišiće za plivanje... Kad prođe neki čamac pitam šta nude. Voda ne treba, hrana ne treba, treba nam ili prevoz do hotela ili da javite našoj vladi da nam obezbedi pojaseve za spasavanje ili nešto da možemo da plutamo po ledenoj vodi. Svi u čamcima su u fazonu "ne pominji nam vladu". Roditelji već 12 sati čekaju na evakuaciju, iako je prošlo već tri sata otkako im je policajac obećao da su sledeći, nakon što mu je doktorka rekla od čega se moj otac lečio.

Nailazi gumeni čamac sa četiri momka u ronilačkoj opremi. Opet kroz šalu pitam šta nude. Prilaze zgradi: 'Šta biste želeli?" Mi: 'Prevoz do hotela.' Sve je zvučalo kao da se šalimo. Jedan od ronilaca prepoznaje mog komšiju, znaju se sa nekog raftinga, pa pristaju da nas voze do hotela. Momci su jako zabavni, pa ne mislimo na muku niti nas je strah. Spremne za pet minuta, pozdravljamo se sa komšijama, ostavljamo im hranu i vodu, ali zaboravljam da ostavim ključ od stana u potkrovlju i grize me savest. Silazimo do poslednjeg suvog stepenika, momci ulaze u zgradu, nose nas na leđima i unose u čamac nas tri žene i maltezera. Neprijatno mi je, ali momak koji me nosi kaže da sam laka kao perce i zove me Mršavica.

Plovimo kroz ulicu Vojvode Mišića, zaobilazimo prepreke, naši spasioci dele vodu kome treba, ljudi vise na terasama i prozorima. Iznad stare robne kuće je kineska radnja, na prozoru stoje Kinezi: mama, tata i dečak od možda tri godine. Naši heroji se vraćaju do njih, stavljaju im vodu u kantu koju su spustili sa sprata. Veseli Kinezi, kažu, ne treba hrana, hvala, kuvaju pirinač. Ne treba ni evakuacija.

Čujemo da je bolje da skrenemo u glavnu ulicu kod pijace, usput nailazimo na mali čamac sa četvoricom Obrenovčana koji se sami izvlače, veslaju daskama, mole naše spasioce da ih povuku na mestima gde je jaka struja. Glavna ulica stradala, lokali uništeni, na jednom mestu previše plitko za motor, momci izlaze da nas vuku, nama glupo, pa izlazimo i mi. Meni je lako, imam gumenjake, ali moja Goca kaže da joj je došlo da vrišti koliko je ledena voda.

Prolazimo pored crkve, kao da u more uplovljavamo iz reke. Ničeg nema oko nas, samo vodeno prostranstvo. Dolazimo do mostića kod hotela, dočekuje nas deset vojnika i pružaju nam ruku. U šoku sam: 'Pa šta ćete vi tu, možemo sami da izađemo, gde ste u gradu?!' Nastavljamo dalje, ne verujem svojim očima, koliko uniformisanih lica. Što u plavom, što u maskirnim uniformama. 'Šta radite ovde, nema vas u centru grada, gde su čamci, znate li koliko ljudi je zarobljeno u gradu? Gde su vam nadređeni, zanima li nekog situacija na terenu?' Upućuju me na hotel, odlazim tamo, ispred hotela vojnici zavaljeni u stolice se nešto zavitlavaju, gledaju me belo, pokazuju u pravcu mostića. Jurim nekog sa činom, kad vidim da neko ima malo bolju uniformu pričam im, oni ozbiljnih lica slušaju, ne progovaraju. Jedan u vojnoj uniformi mi kaže da je njima prioritet da sačuvaju svoje ljudstvo. Drugi kaže da nema šanse da je ostalo više od 10.000 ljudi u gradu. Onda nailazimo na razna nabudžena vozila, jedan helikopter, kao na filmu, tu su TV ekipe. Besni, prilazimo autobusima koji nas čekaju, ljudi se guraju, iako nema potrebe, jer autobusi stižu jedan za drugim, što je prvi znak nekakve organizacije. Ulazimo u treći autobus i voze nas u FMP Železnik, jedno od prihvatilišta.

Odlična organizacija Crvenog krsta i volontera. Prijavljujemo se, dezinfikuju nam ruke, svako dobija paket pomoći, sendviče i vodu. Ali ja nemam vremena za to, žurim do perionice pored FMP-a da zamolim da napunim telefon kod njih, prazna mi baterija, naravno dozvoljavaju. Odmah zovem sestru, a ona mi kaže da su i roditelji oko 18h, u isto vreme kad i ja, stigli u FMP. Ne mogu da verujem, kakva slučajnost, čujem se sa njima, ostavljam telefon u perionici i trčim nazad da ih nađem. Usput srećem mnoge prijatelje, poznanike, grlimo se. Moji roditelji kao iz logora da su došli posle dužeg vremena. Otac siv u licu. Sutradan sam čula kroz kakav užas su prošli u OŠ "Jefimija", u koju su prvo evakuisani, da bi ih posle odatle izvlačili.

Imamo mnogo prijatelja, svi nam pomažu. Neki nisu te sreće, ali ganuta sam ponašanjem ljudi, i time koliko je pomoći prikupljeno, kako je sve fantastično organizovano, kako su volonteri i medicinsko osoblje divni. Moji roditelji su išli kod lekara, sestra sa bebom u Tiršovu, jer je beba dobila temperaturu. Bolnica zvala taksi da ode po njih, taksista Beotaksija ih sačekao i vratio na Banovo brdo besplatno. Hematolog iz Tiršove Petar Ivanovski naručio hranu za njih, otišao do bankomata i dao im 30.000 dinara. Ljudi su neverovatni, svi spremni da pomognu. Veliko hvala. ¶



Propusti i posledice

Džaba nam zakoni, ako ih se ne pridržavamo. Da jesmo, još ranije bi bile preduzete preventivne mere protiv elementarnih nepogoda i razmere ove tragedije bi kud i kamo bile manje

Kao i u ostalim segmentima života, i u ovom – izvanrednim stanjima – imamo zakonske propise. Sve su to vajni poslanici izglasali, "Službeni glasnik" objavio, propisi su na snazi, ali je pitanje koliko su efikasni.

Dakle, u Zakonu o vanrednim situacijama se kaže da je "svako fizičko i pravno lice, u skladu sa zakonom, odgovorno za sprovođenje mera zaštite i spasavanja od nesreća i katastrofa izazvanih elementarnim nepogodama i drugim nesrećama".

Za fizička lica i za mnoga pravna (firme i institucije) smo sigurni da se Zakona pridržavaju: svjedoče tome građani koji ovih dana hitaju u pomoć stradalima u poplavama, koji pune vreće s pijeskom po bedemima i nasipima, koji odvajaju od svoje sirotinje koliko god mogu.



Zakonska definicija kaže da je *vanredna situacija* stanje kada su "rizici i pretnje ili posledice katastrofa, vanrednih događaja i drugih opasnosti po stanovništvo, životnu sredinu i materijalna dobra takvog obima i intenziteta da njihov nastanak ili posledice nije moguće sprečiti ili otkloniti redovnim delovanjem nadležnih organa i službi, zbog čega je za njihovo ublažavanje i otklanjanje neophodno upotrebiti posebne mere, snage i sredstva uz pojačan režim rada".

ELEMENTARNA NEPOGODA

Ovo što nam se dogodilo jest *elementarna nepogoda*. Po zakonskoj definiciji to je događaj hidrometeorološkog, geološkog ili biološkog porijekla, prouzročen djelovanjem prirodnih sila, kao što su: zemljotres, poplava, bujica, oluja, jake kiše, atmosferska pražnjenja, grad, suša, odronjavanje ili klizanje zemljišta, snežni nanosi i lavina, ekstremne temperature zraka, nagomilavanje leda na vodotoku, epidemija zaraznih bolesti, epidemija stočnih zaraznih bolesti i pojava štetočina i druge prirodne pojave većih razmjera koje mogu ugroziti zdravlje i život ljudi ili prouzročiti štetu većeg obima. Veliki deo toga sada gledamo uživo.

U istom zakonu, inače, ima poglavlje koje govori o preventivnim mjerama zaštite i spašavanja, koje – po propisima – obuhvaćaju "uspostavljanje Nacionalne strategije zaštite i spasavanja u vanrednim situacijama" (imamo i to), procjenu rizika i ugroženosti od elementarnih nepogoda i drugih nesreća, mjere pri izgradnji na trusnom području ili izgradnji objekata (brane, skladišta, pumpne stanice i dr) koji mogu ugroziti živote ljudi i materijalna dobra, izgradnju obrambenih nasipa, obilježavanje mesta i procjenu rizika od lavina, regulisanje vodotokova, protugradnu obranu, razbijanje leda na vodotokovima, izgradnju potpornih zidova, protupožarne mjere, mjere kojima se sprečava eksplozija ubojnih sredstava, nekontrolirano oslobađanje, izlivanje ili rasturanje štetnih ili čvrstih kemijskih, nuklearnih i radioaktivnih materijala, otkrivanje i prognoziranje razvoja i kretanja atmosferskih elementarnih nepogoda, organiziranje sistema osmatranja, obavještavanja i uzbunjivanja, epidemiološke, veterinarske i druge mjere kojima se sprečavaju prirodne i tehničke nesreće ili ublažava njihovo djelovanje...

Preventivnih mjera, iako ih konkretni Zakon propisuje, kao što znamo, uglavnom nema. I tu se nema što dodati: nisu krivi samo građani koji bacaju smeće u potoke i kanale, tu je problem država koja – na svim nivoima – ne funkcionira; ionako sve što još imamo ide na račun vremena Marije Terezije i druga Tita.

POPULIZAM

Dok traje poplavna agonija, još je jedno zakonsko područje podvrgnuto voluntarizmu vlasti: Aleksandar Vučić je najavio da će "seći ruke" lopovima koji kradu po Obrenovcu i drugim poplavljenim područjima. Ministar pravde Nikola Selaković najavio je da će se svako krivično djelo krađe (ukupno, koliko je poznato, dva slučaja u Obrenovcu prošlog utorka) kvalificirati kao krivično djelo teške krađe – dakle, tužilaštva, ionako ovisna o političkoj volji, putem medija su već dobila "obavezno uputstvo", što se u ovoj situaciji ljudski može i razumjeti, jer neljudski je pljačkati one koji su već toliko toga izgubili. No, drugi ministar, prvi čovjek MUP-a Nebojša Stefanović je, kako reče na sjednici Vlade u utorak, dao nalog da se djeluje i preventivno, ali i represivno i da se najoštrije sankcionira svaki pokušaj pljačke i kriminala. Ništa zakoni, ništa sudovi, nego – politički nalog. Logično bi bilo, u pravnoj državi, da se sve što je mimo zakona odvija po za sve jednako važećim propisima, logično je i sankcioniranje (u ovoj situaciji i najoštrije) lopova i pljačkaša, ali to je ipak stvar tužilaštava i sudova. U ovoj situaciji, ništa od izrečenoga ne jamči da nije riječ tek o – ne represiji – nego propagandi i populizmu.

A kad je o preventivnom riječ, eno im zakonskih odredbi o preventivnim mjerama zaštite i spašavanja: tu bi trebalo represivno djelovati, ali je pitanje svih pitanja tko bi od najvećeg broja nadležnih uspio izbjeći odgovornost za decenijsko nepoštovanje propisa. Da nije tako, ni ova katastrofa ne bi bila tolika.

I džaba nam zakoni, kad vlast u prvom redu, a onda ni mi zahvaljujući vlasti, ne živimo po njima. ¶

TATJANA TAGIROV



Elektroprivreda

Borba za struju

Elektrane su spasene. Ali šta je sa lignitom? I kako će biti nadoknađene pogubne posledice poplava po Elektroprivredu

Srbija je ranjiva. Njena Ahilova peta trenutno je opkoljena savskom vodom, dok pumpe velike snage, uglavnom stigle kao prva pomoć iz Slovenije i drugih evropskih zemalja, vraćaju vodu iz okolnih kanala u Savu. Čini se kako je Srbiji baš na ovom mestu veoma lako zadati gotovo smrtonosni udarac izbacivanjem iz pogona samo ovog jednog, ključnog elektroenergetskog objekta – Termoelektranu "Nikola Tesla" A, poznatiju kao TENT.

Nezabeležena poplava koja je zadesila celu Srbiju u najstrašnije pogođenom Obrenovcu direktno je ugrozila TENT, znači energetski krvotok države, što nije prvi slučaj te vrste u istoriji, mada su uzroci ranije bili drugačiji. Ispostavilo se da će u seriji nesreća upravo svest o značaju TENT-a mobilisati pre svega Elektroprivredu, dobrovoljce, vojsku i specijalne službe, kao i sve druge koji su iole mogli da nešto učine za Obrenovac, da spasu ovo vitalno postrojenje.

TENT – kako ugroženi objekat A smešten uz samu Savu, tako i trenutno operativni B na drugom kraju Obrenovca – kao i kopovi koji ih hrane, a nalaze se u basenu "Kolubara", u gotovo svim prelomnim istorijskim momentima u Srbiji igrali su glavnu epizodnu, ako ne i ključnu ulogu. Pošto ih je NATO bombardovanjem izbacio iz pogona, Srbija je bila slomljena restrikcijama, što je verovatno ubrzalo i zaključenje Kumanovskog sporazuma, posle štrajka kolubarskih rudara igrali su prelomnu ulogu u petooktobarskoj smeni Miloševićeve vlasti.

TENT i Kolubara kao privredna društva u Srbiji imaju i danas značajan politički uticaj, koji se teško može meriti sa uticajem koji, na primer, jedna obična termoelektrana ima na politiku Nemačke ili Belgije. Kad samo jedan veliki sneg okuje TENT, kao prošle zime, Srbija počinje da cvokoće. I sada su, tokom najveće prirodne katastrofe kakva se u Srbiji nije desila decenijama unazad, TENT i "Kolubara" odlučno branjeni kao najdragocenija imovina koju zemlja ima.

ELEKTRANE NA DIJETI

Hidrometeorološke prognoze jesu donekle unapred uzbunile i državne organe i Elektroprivredu (EPS), pre svega zbog operacije koja je započela u hidroelektrani "Đerdap". No, kada se Kolubara izlila i počela da plavi ne samo Obrenovac, već i kopove "Kolubare", počela je prava energetska drama. Prvi čin počinje u petak, 16. maja, kad nakon 13 časova izbija požar u Velikim Crljenima na postrojenjima starije sestre TENT-a, elektrani "Kolubara". Ispostavlja se da gore transformatori od 110/35 kV i 110/6 kV, koje vatrogasne ekipe EPS-a uspevaju da ugase.

Drugi čin traje mnogo duže. Kop u Kolubari je istog tog jutra poplavljen i ugalj više nije mogao da se dovozi ni u TENT A, ni u TENT B. U narednim danima ova druga elektrana će održavati proizvodnju, ali koristeći samo ugalj iz zaliha. TENT A će vrlo brzo postati centralna pozornica, budući da će ga, kao i grad Obrenovac, ugroziti okolna poplava, a od nedelje i poplavni talas koji je stigao niz Savu.



POTOP ELEKTROPRIVREDE: Postrojenja TENT-a pod vodom
Foto: MUP

Posada elektrane, zapravo jedna njena smena, provešće dane u kontrolnim sobama i spasiće postrojenje od uništenja i nekontrolisanog ispada.

U međuvremenu, oko elektrane će se podići nasipi. Bedem će biti podignut u dužini od oko dva kilometra oko elektrane, a u vreme pisanja ovog teksta i dodatno ojačan, kako bi se, kako je saopštilo Ministarstvo energetike, "spremili za gori scenario nego što predviđaju stručnjaci koji su predložili mere da bi TENT bio bezbedan". Sticaj okolnosti, s obzirom na to da je reč o poplavi, već je bio isključio iz energetske kombinacije najmoćniju srpsku hidroelektranu "Đerdap" koja je još od 15. maja intenzivno smanjivala akumulacije ispuštajući po 13.500 kubnih metara vode Dunava, sa sasvim očiglednim ciljem – da se bar donekle smanji nivo reka u zemlji. To je dovelo do toga da Đerdap jedva i proizvodi struju, odnosno da smanji proizvodnju na jednu četvrtinu svog kapaciteta.

Budući da je TENT A bio van funkcije, okovan vodom, da je TENT B radio na zalihama, gotovo na dijeti, a Đerdap proizvodio premalo, vest da je reka Mlava na istoku zemlje probila nasip i da je ugrožena elektrana u Kostolcu, kao i obližnji kop Drmno, stigla je kao božja kazna. Samo su čudo i neverovatan napor dobrovoljaca u nedeljnoj noći 18. maja spasili ovu elektranu i površinski kop od plavljenja, čime je sačuvano dragocenih 20 odsto kapaciteta.



U međuvremenu, Elektroprivreda će preventivno početi da uvozi struju. Mada će kasnije postojati dilema da li je cena struje na tržištu bila 80 ili samo 34,5 evra po megavat-satu, u ovom hitnom traženju EPS neće biti sasvim prinuđen da struju kupuje od trgovaca, pošto će značajna energija po niskoj ceni stići iz Crne Gore. Južni sused Srbije će u toj trgovini zaista istinski pomoći Srbiji i uštedeti milione ionako uzdrmanom budžetu zemlje. Dnevna potrošnja u Srbiji iznosi oko 90 miliona kilovat-sati i kako su dani prolazili, bilo je neophodno više miliona kilovat-sati koji su stigli kroz vanrednu, hitnu nabavku iz drugih elektrosistema.

"Situacija je komplikovana i opasnost nije prošla i zato su zaposleni iz direkcija JP EPS došli da pomognu odbranu", reći će dva dana kasnije vršilac dužnosti generalnog direktora EPS-a, Aleksandar Obradović, objašnjavajući da "ako bi TENT A pao, to bi imalo nesagledive posledice po naš sistem". Ispostaviće se da će sistem ostati u funkciji. Srbija nije u mraku, ali posledice ove bitke se neće brzo sanirati. Pravo pitanje koje se postavlja – koliko će poplava koštati elektroenergetski sistem u budućnosti?

PITANJE LIGNITA

Da bi se to uopšte odgonetnulo, neophodno je razumeti pre svega zašto TENT igra tako značajnu ulogu za Srbiju. Odgovor je jednostavan – zato što je moćan. I to ne samo u nacionalnim, nego i u regionalnim okvirima. Čudnovat je inače elektroenergetski reljef koji Srbija ima. Trenutni kapacitet srpske elektroprivrede iznosi oko 8400 MW instalisane snage termoelektrana i hidroelektrana. Pored Đerdapa, Srbija ima i "Drinsko-limske" hidroelektrane, a značajan resurs predstavlja i energetski gigant u požarevačkom kraju – "Kostolac", sa dve elektrane A i B, koji se snabdeva sa kopa Drmno, uz Dunav, a pored čuvenog arheološkog parka Viminacijum. No, srce sistema ipak predstavlja energetski kompleks koji se proteže između Obrenovca i Lazarevca – TENT i njegovo hranilište lignitom – basen "Kolubara".

Naime, dve obrenovačke termoelektrane, TENT A i B, najmoćnije su elektrane u jugoistočnoj Evropi, sa ukupno osam blokova i više od 2500 MW instalisane snage. Ove moćne mašine simbol su najvišeg dometa srpskog inženjerstva i jedini su stvarni resurs koji može da se, kroz nisku cenu struje, ponudi potencijalnim investitorima u srpsku industriju. Podignute na prelazu iz sedamdesetih u osamdesete godine, ove elektrane zajedno sa kolubarskim termoelektranama ulaze u sastav Privrednog društva TENT, koje inače proizvodi svaki drugi kilovatsat struje u Srbiji.

"TENT je najvažniji energetski objekat u Srbiji, jer se tu proizvodi 40 odsto struje za domaćinstva u Srbiji i zato se ta elektrana mora odbraniti po svaku cenu", rekao je ministar energetike Aleksandar Antić prilikom obilaska TENT-a u utorak, 20. maja.

Međutim, nije sve u elektranama, nešto ima i u uglju. U samom srcu sistema nalazi se trenutno poplavljeni basen "Kolubare". U svih petnaest blokova Privrednog društva "Nikola Tesla", što uključuje i elektrane TENT A i TENT B, "Kolubara" A i "Morava", sagoreva se ugalj iz "Kolubare". U normalnim okolnostima kroz obrenovačka sela Grabovac i Stubline gotovo neprekidno saobraća 13 železničkih garnitura sa po 27 vagona i osam vučnih lokomotiva.

Kolubarski lignit greje kotlove i pomoću vodene pare pokreće turbine petnaest generatora koji se gotovo neprekidno vrte brzinom od 3000 puta u minutu. Na ovaj način se za godinu dana sagori oko 30 miliona tona lignita koji praktično drži privredu cele države u životu i predstavlja njen najveći energetski i u suštini jedini nezavisan ekonomski resurs. Elektrane su sačuvane, ali koliko će biti potrebno da se ovo sada poplavljeno hranilište vrati na dosadašnji kapacitet, centralno je pitanje u obnovi koja sledi. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ



MOROVIĆ, 19. MAJ: Punjenje džakova
Foto: M. Milenković

Beleške jednog dobrovoljca

Sve je ličilo na organizovani haos. Stvaralo se zajedništvo među strancima koji su pohrlili sa svih strana da prave bedeme od džakova sa peskom. Tvitovima su se širile informacije o najugroženijim područjima. Činilo se da su ljudi u svoj ovoj nesreći pronašli nekakav smisao

15. MAJ – ČETVRTAK

Prvog dana poplava ekipa "Vremena" se vraćala automobilom iz Leskovca preko Smederevske Palanke. Padala je kiša. U Palanci nismo mogli da obavimo planirani posao: nadležni u opštini su na terenu, počela je evakuacija nekih sela.

Savetuju nam da se preko Mihajlovca uključimo na autoput. Svi drugi putevi su pod vodom, a ovaj pravac je, kažu, siguran – nema odakle da poplavi. Za pola sata savetodavcima šaljemo SMS: "Upravo ulazimo u Mihajilovac. Već na kilometar od ulazne table naselja automobili jedva prolaze. Bujica je prelila put na dva mesta i mislim da taj put uskoro neće biti prohodan." U stvari, situacija je bila mnogo ozbiljnija: pomenuta bujica nam je pomerila automobil.

16. MAJ – PETAK

Tokom poslednjih desetak minuta prenosa prve sednice Štaba za vanredne situacije jasno je koliko je situacija ozbiljna. Tv Pink je izveštavao da su se hiljade "patriota" već odazvale pozivu premijera Vučića da se brani Šabac. Kroz glavu mi proleću pitanja: šta da obujem, jel' trebaju pletene čarape, da javljam svojima ili da se iskradem, koga da zovem da ide sa mnom...

Tviter je javljao da tamo vlada potpuna anarhija, da navijači kamenuju zgradu gradske skupštine... Uz dva Marka, nekako upadoh u motorizovanu ekipu koja je sva poletna htela u pomoć poplavljenoj Srbiji. Dogovor: nećemo kod Arene, biće gužva; vidimo se kod Sava centra u devet.

17. MAJ – SUBOTA

Dok tražim ekipu, srećem blede, blatnjave prvoborce: "Iz Šapca?" Klimaju glavom.

Tviter javlja da su svi zaboravili Sremsku Mitrovicu. Na jednom od onoliko kriznih telefona stvarno potvrđuju da u Šapcu ima dosta ljudi:

"Kuda da idemo onda? Ima nas dvadesetak."

"Dajte mi vaš broj pa ćemo vam javiti. Ne krećite nigde za sad."

Kada sam preneo razgovor, zamalo me naoštrena ekipa nije linčovala kao, blago rečeno, kukavicu.

Iz mase kod Arene stigla je poruka da su ih raspustili kućama. Oni koji su uspeli da uđu u autobuse odoše za Mitrovicu, kuda ćemo i mi.

Naoštreni su se izduvali u trkanju po autoputu i napravili polusatnu pauzu na OMV-u posle rampe.

U Mitrovici, na keju kod kružnog toka, kao u košnici. Bezbroj ljudi se vrti po ulici i po bedemu po kome je podignut visok zid od džakova. Penjem se gore i psujem u neverici. Toliku reku sam video samo u Golupcu. Ogromna mutna masa je na pola metra od vrha bedema. Druga obala se jedva vidi. Matica teče brzinom planinskog potoka.

Sa bedema se vidi beskrajan red ljudi koji rade nešto oko zida od džakova. Kamioni i bageri "ultovi" dovoze pesak, petnaestak ljudi stoji, a isto toliko njih čuči ili je pognuto oko peščanih dina na ulici. Tu se peskom pune i vezuju beli džakovi. Čuje se žamor, struganje lopata po betonu, mehanizacija. Ljudi na sebi imaju radna odela, farmerke, neki ozbiljne kabanice, a neki kao da su na fakultet krenuli. Ima i mladih i starih, sa svakakvim žargonima i akcentima. Svi rade.

U tom razgledanju nekako sam se odvojio od Marka i Marka koji su se dohvatili lopata. Ja sam stao u živi lanac.

Brzo sam naučio da je bolje da lanac ide u cik-cak, da nije loša ni "ples varijanta" kad imaš partnera tačno naspram sebe, da su rukavice neophodne jer od džakova strada koža na nenaviknutim prstima, da je najteže na kosini, da je jako bitno ko je pored tebe.

U lancu se brzo upoznaješ i komuniciraš sa drugima: svima su smešne fore o teškim džakovima, tzv. krmačama, svi pomažu slabijem pored sebe, svi savetuju starijeg da se popne sa kosine, svi se izvinjavaju kad nekog zveknu laktom, svi komentarišu one koji nisu u lancu tj. neradnike. S vremenom se oslobodiš pa i sam počneš da vičeš ljudima da ne trpaju više od pet lopata u džak, praviš glupe fazone koji su svima smešni zato što su istina, komanduješ kad vidiš da je negde zapelo...

Postaješ sve veštiji, deliš savete, počinješ da vladaš situacijom oko sebe. Kada primetiš još nekoga takvog ideš ka njemu, a onda džakovi lete niz lanac kao na onim snimcima fabričkih traka. Nema veze da li je kosina ili ne, da li je "krmača" ili "prase",





ULAZAK U MIHAJLOVAC, 15. MAJ: Bujica na putu
Foto: M. Rudić

džakovi se kreću takvom brzinom da se čudiš i diviš mašineriji koje si deo. U jednom trenutku shvatiš da pored tebe stoji momak sa majicom supkulture čiji pogled na svet ne deliš i koju izbegavaš, ali on ti pomaže kad naiđe teži džak, ti prvo njemu daješ flašu s vodom, pitaš ga da li je dobro, zajedno se smejete kada nekog obori džak.

Tokom predaha razgovaraš i osluškuješ: "Stiže večeras iz Bijeljine"; "Ako ne izdrži, ode čitav Srem"; "Ma biće sve u redu, gledaj šta je ljudi, gledaj ti šta je energije."

Jeste fraza, ali ta energija se mogla u džak sipati. Deo si roja pčela koji psuje vodu, fanatično zida bedem oko grada u koji je došao tog jutra i zuji sve ujednačenije i sve jače.

Gledaš ljude oko sebe: oni tek pristigli u očima imaju malo straha i opreza, oni koji rade već satima se nadmeću sa lokalcima koji se šepure pred Beograđanima, izazivaju ih, čačkaju. "Dođoši" ne ostaju dužni, posebno ako su ekipa, složna, glasna i uvežbana. Sa druge strane bedema iz vode viri košarkaška tabla, krov drvene senice, a oko fudbalske prečke se skupilo plutajuće smeće.

Pored neke garaže, od koje "ultovi" i kamioni nisu mogli dalje, stvara se veliki punkt za punjenje džakova. Naležem na Marka i Marka i upoznajem ih sa ljudima iz lanca. Ispostavlja se da se znamo sa fakulteta. Prave se dva lanca – u jednom navijači Partizana, u drugom kombinacija Mitrovčana i došljaka. Kreće odmeravanje snaga od čijih urlika se ljudi sa celog keja okreću. Dvojica starijih Sremaca što na vrhu slažu džakove staju i vrte glavom držeći se za kolena od umora: "Šta je, sunce ti kalajisano!?"

Dugo ostajemo kod garaže na čijem zidu je plakat sa likom premijera Vučića sa docrtanim hitlerskim brčićima. Na nizak krov su pobacane jakne: radi se u kratkim rukavima što se ne sviđa starijima – i oni su bili tako jaki, trebamo se čuvati, trebaće još da se vuče, piri ovo, nije za zezanje... Ovi nadmeno odmahuju rukama, sve praveći se da nemaju vremena da razmišljaju o tome, pa još žešće bacaju. Na bedemu se pojavljuju nasmejane žene sa palačinkama sa džemom, uštipcima, slaninom i kobasicama. Kombiji dovoze vodu, kafu, sokove, kutije sa sendvičima i kiflama, u jednoj turi stiže i pet velikih pica...

U nekoj od pauza otvaraju se jedna od vrata garaže. Dedica u plavoj jakni i s kačketom na glavi isparkirao je fiću. "Kuda ćeš, đede, baš sada? Vidiš da radimo. Ne možeš izaći od džakova." On ćuti, zaključava garažu, a onda ga prenu graja: "Op, op, op. Aj, aj... Mora na kant!" Njih desetorica preko džakova i peska odnose fiću na put. Bi još urlika, bi đedovo širenje i sastavljanje ruku kao da gleda čudo, bi smeha, bi aplauza. Kad se dekica vratio, bi i rakija: "Evo, momci... Za fiću."

Ostali smo dugo, ali u trenutku odlaska osećaš se ko govno. Ostavljaš ekipu i Mitrovicu, a voda se ne povlači.

Na autoputu je konačno proradio internet. U medijima samo ljudi od čije pojave, opet, psuješ, izveštaji loši, Tviter se usijao. Mnogo je informacija, mnogo je vesti, ne zna se šta je tačno, ali jasno je da će stanje biti samo gore. »



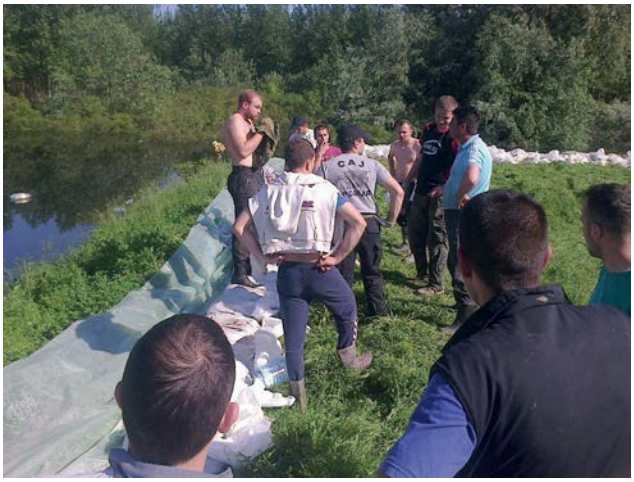

Dočekuje me "zagrljaj za heroja", a posle tuširanja javlja se Mile: "Od 22.20 nema džakova za odbranu Beograda između Gazele i Starog savskog. Neka ide online." Tvitovi odlaze kao kroz ventilator. Pink razbija sa uključenjima i praćenjem situacije.

18. MAJ – NEDELJA

Ujutro poruka od Mileta: "Čujem kako barže pucketaju dok ih diže. Haos, brate. Molim te da ih opleteš u Vremenu." Palim kompjuter, a među šumom slova primećujem tvit o lošem stanju u Kupinovu. Okrećem telefone štabova. Ne znaju ništa, upućuju na druge linije. Devojka koja u Kupinovu ima rođake šalje pravi broj. Javlja se ženski glas i viče: "Treba, treba, deco. Dođite!"

Obaveštavam Tviter, Marka i Mileta. Drugi Marko je sinoć branio svoju Ostružnicu. Pridružuje nam se i Doca. Kulturni centar Rex puni mog juga hranom i vodom. Krećemo.

U kolima Doca priča o Šapcu, gde je bio u prvoj turi dobrovoljaca. Potvrđuje glasine o neorganizovanosti koja je potpuno drugačija od onog što smo Marko i ja doživeli u Mitrovici. Neko sa interneta čita da je Šabac ispolitizovan. Psujemo.

Stižemo u Progar, oko nekog bedema je gužva. Policajac vrti prstom – dalje ne može. Svađamo se s njim, a nakon izviđanja krećemo ne gledajući ka policajcu. Ova trojica dižu sa zemlje creva od pumpi, a ja sa jugom prolazim ispod. Ne možemo da verujemo da je ovaj hteo da nas vrati kući samo zbog tih creva.

U nekom sokaku stoji desetak lokalaca sa lopatama. "Jesmo li u Kupinovu? Gde treba pomoć?" Prilazi jedan od njih i objašnjava kako da dođemo do mesne zajednice, a onda mi stavlja ruku na rame: "Svaka čast, momci." Klimamo glavom, a jugo skače napred.

U zgradi mesne zajednice nekoliko ljudi. Upoznajemo predsednicu Zoricu sa kojom sam se čuo. Svi nas gledaju malo čudno, ali nam zahvaljuju i prebiraju po stvarima koje unosimo. Dolazi i Docin rođak Dragan. Kod njega ćemo ostaviti juga, a traktorom njegovog brata idemo na bedem.

Dragan nam objašnjava da se ne junačimo, ne glupiramo i ne trčimo prvi na džakove, da se ne odvajamo od njegovog brata i da nikako – ne okrećemo leđa vodi. Dovozi nas na već izgrađen bedem pored puta za Progar. Tamo sedi desetak lokalaca. Pričaju da su bedem prethodnu noć izgradile hiljade navijača iz Beograda. Posle su se i napili, pa se i pokoškali nešto među sobom. Bedem ipak stoji.



Posle pet minuta molimo nekog dečka da nas odveze na drugo mesto jer ovde nema posla. Završavamo u romskom naselju Dolma. Voda na pola metra od vrha bedema, a džakova nema. Pumpe izbacuju nakupljenu podzemnu vodu. Odmeravamo ljude, sve lokalci, prilično nezainteresovani, ne sviđa nam se to. Stiže traktor sa drvenim krovom koga vozi Če Gevarin rođeni brat.

Gledam svoju ekipu i sebe: svi kao da imamo jednogodišnje iskustvo u borbi protiv poplava. Lica su nam ozbiljna, ponosni smo, stajemo tamo gde je najteže. Izgleda kao da znamo šta radimo, a izgleda da to misle i ostali. Krećemo da raspoređujemo ljude, objašnjavamo da se ovako ne slažu džakovi. Hvatam sebe kako se prepirem sa pedesetogodišnjakom o stvari koju sam prethodnog dana prvi put radio u životu. Nisam siguran jesam li bio u pravu, ali isterujem svoje jer sam u ekipi koja je bila na svim kritičnim mestima.

Posle nekoliko traktorskih tura derem se pitajući gde je voda. Nema. Jedan brže-bolje skače da ode po vodu, ali neće sam, zna da mu neće dati, moli da idem ja. Usput priča kako je sramota što su neki otišli iz sela, kako je on radio prošlu noć iako je njegova kuća na nekom uzvišenju, svraćamo i do njegove radnje da pokupimo paket koka-kole, dao je već, ali daće još, šta da radi. Srećemo grupu momaka iz Pirota. Veseli su.

U mesnoj zajednici, predsednica Zorica je izgubila glas. Moj pratilac traži vodu, ona odgovara da joj to naselje nije prioritet. Dobili smo je tek kad sam ja tražio. U povratku mi objašnjava da je takva jer ovi iz naselja nisu išli prethodnu noć da pomažu na glavnom bedemu. "Kao i svuda, nikog nije briga za Cigane."

Zid u Dolmi raste. Sve više ljudi dolazi, stižu i sendviči, kifle, još vode. U jednom trenutku stadosmo. Nema peska, nema džakova. Sunce upeklo, svi se poskidali, priča krenula o doživljajima iz Šapca, Mitrovice, nagađanjima o Obrenovcu, o odbrani Beograda, o Dunavu. Sami sebe hvalimo kako smo uvežbani, pametujemo kako je bitno imati ekipu u koju imaš poverenje, kako je ovo gubljenje



BEDEMI: Kupinovo i Sremska Mitrovica
Foto: M. Rudić

vremena, došli smo da radimo, a sunčamo se. Pojaviše se dvoje-troje u majicama Srpske napredne stranke.

"Je li bre, jesi li ti zbog te majice glavni, a?", zadirkuje ga neko. Ovaj ga odmeri pa se iskezi. Drugi nam objašnjava: "Ma delili za džabe, kupovali glasove, ne znaš ti..." Drugi se ubacuju: "Čekaj, čekaj. Da nije bilo Lukija, to nam je tu jedan lokalni gazda koji zapošljava mnogo ljudi, ne bismo ništa uradili prva dva dana. Sve je dao iz svojih prodavnica. Sve osim piva!"

Stiže vest preko Fejsbuka da je Mitrovica odbranjena. Do kraja dana odrađujemo još jednu veliku turu. Smejali smo se kad je jednom kovrdžavom ispao sav pesak iz lošeg džaka kad ga je digao da ga zaveže: "Majstore, da ga nisi zavezao na pogrešnoj strani?"

U povratku sednemo kod Dragana na kafu i sremsko suvo meso. Pričaju da im je nestao rođak u Obrenovcu. Nema ga nigde. Puštam na Tviter i na sajtu za nestale. Sa zalaskom sunca krećemo nazad.

Opet zagrljaj za heroja, opet televizor, opet psovke kada sam shvatio da Pink od svega pravi rialiti šou u kome će pobednik biti oni zbog kojih psujem. Prijavljujem za *spam* DJV-a, prebacujem na RTS i vrtim Tviter. Ne mogu da zaspim.

19. MAJ – PONEDALJAK

Stevan predlaže da idemo u treću smenu negde gde treba. Preko Tvitera pronalazimo zapadni front Srema. U Bosutu je kritično. Opet okrećem telefone, opet uzimaju kontakt. Kažu da ne treba nigde pomoć.

Za dva sata okupljam skoro dvadeset ljudi, od kojih se trojica prijavljuju preko Tvitera. Opet pomaže Rex, ali ovog puta samo sa pijećom vodom. Hrane nema nigde.

Na pola puta, Tviter javlja da idemo u Morović, Bosut je u redu. Stižemo kao konvoj specijalaca u mračno selo. Centar pun ljudi, mnogi od njih pijani. Jedva nalazimo dva kamiona peska. Pretovarujemo to u džakove za sat i po, a kako smo ostali bez posla, opet poče priča o gubljenju vremena, o tome kako ovi ovde piju dok mi radimo. Neko skreće pažnju da je došao zbog sebe i da ga je baš briga šta ovi rade, treći kaže da je došao jer nije kukavica i jer treba pomoći Srbiji.

Stiže vest da sledeća tura dolazi tek za sat i po. Slažemo se da je to prekasno i krećemo nazad. Hranu i vodu nismo ostavili. Neko je video da u centru okreću na ražnju neku životinju, pa zaključujemo da sigurno ima ugroženijih od njih.

Negde pred Beogradom neko se setio Smederevske Palanke, za koju Tviter kaže da nema vode već četri dana. Tviter još kaže da je i to ispolitizovana priča. Stevan predlaže da im odvezemo ovo što imamo.

Usput menjamo hranu u Opštini Novi Beograd za skoro 400 litara vode, natovarujemo Ćebinu ladu i mog juga i krećemo u Palanku.

Na naplatnoj rampi čovek nam je dao da ponesemo 100 grama kafe. U tri ujutro radnica Hitne pomoći u Palanci gleda nas potpuno zbunjeno.

"Pa jel' vam treba voda?", ponavlja Ćeba sa osmehom.

Sedeli smo posle još pola sata kod njih i pili kafu. Gledali smo RTS i čudili se zašto se ne objavljuje pravi broj poginulih u Obrenovcu. Rekli su nam da smo druga ekipa koja je došla posle poplava. Nisu nas pitali odakle smo, ko nas šalje i zašto smo došli. Svima nam je bilo zanimljivo što na jednoj kesi u kojoj su bila dva soka piše da je od ambasade Mjanmara.

Povratak je bio dug. Sunce je izlazilo, a ja sam se borio sa umorom i traženjem smisla u svemu ovom, zabrinut zbog čudnog kloparanja desnog točka.

Zalupio sam vrata, slikao prašnjavog juga na čijim vratima je neko napisao SMS 1003.

Nisam mogao da zaspim. ¶

MIRKO RUDIĆ

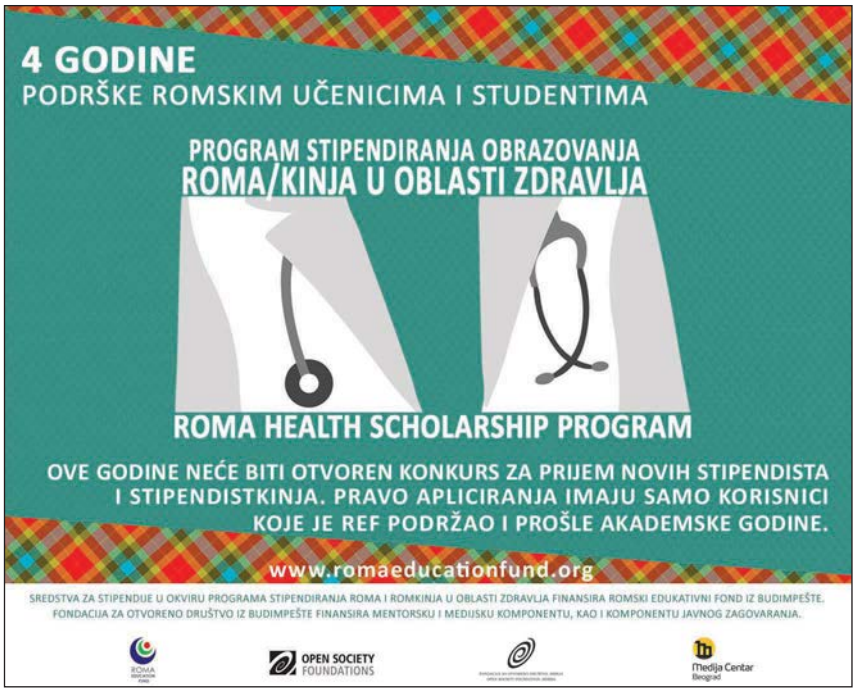

Televizijski vodostaj

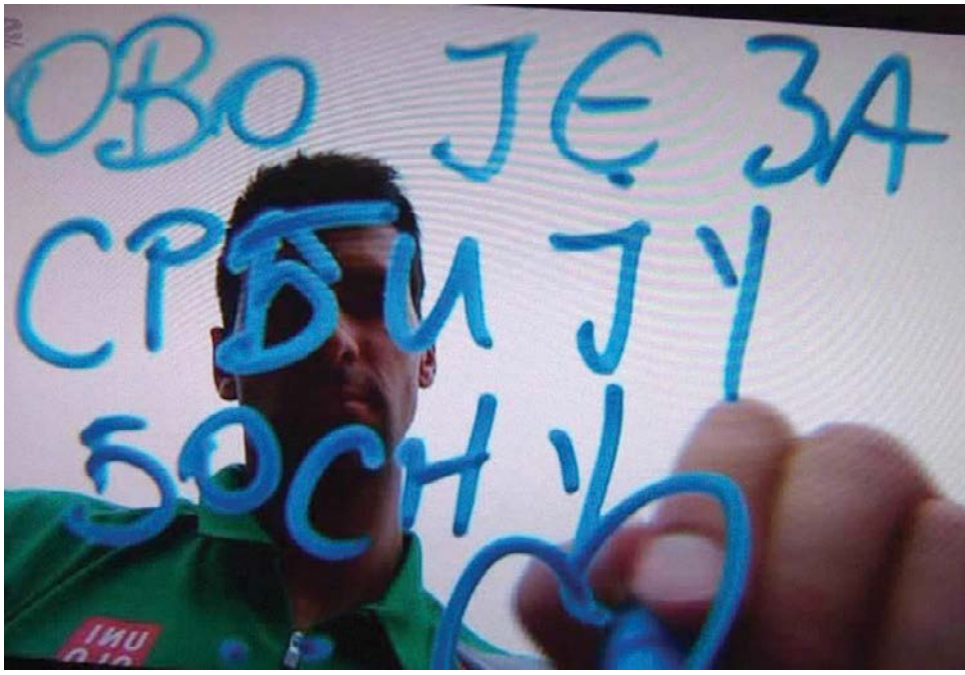

Titulu najagilnije televizije u praćenju katastrofalnih poplava osvojila je, potpuno neočekivano, Televizija Pink. Povremeni manjak profesionalizma nadoknadili su neverovatnom energijom

Kiša je ozbiljno padala u sredu 14. maja. Pošao sam na snimanje emisije kod Ivana Ivanovića i potpuno neočekivano, par desetina metara ispred Televizije Prva, našao sam se u bari koja je dopirala do polovine vrata automobila. Iz potpuno redovnog stanja, iz razmišljanja o svakodnevnim obavezama, u trenutku sam shvatio da ću po pljusku i jakom vetru možda morati da se popnem na krov automobila i pozovem pomoć. Setio sam se neke davne emisije SAT i saveta Alvirovića i sinova da morate dati jak gas, voziti polako i što pre izaći iz vode. Imao sam sreće i uspeo sam. Dva sata kasnije tim putem više nije mogao da prođe ni autobus. Tada sam shvatio kako se u sekundi voda pretvara u arhetipskog neprijatelja, bujicu i element svekolike destrukcije. Već sutradan, u četvrtak ujutro, iz poruka slušalaca "Buđenja" postalo je jasno da se slična situacija odvijala širom Beograda, od isključenja na Bubanj potoku preko Rakovice i svih onih poznatih mesta gde se voda sliva u niže tačke grada.

Tog 15. maja još niko nije obeležavao pravce koji su neprohodni, a upozorenja vozačima je davao samo AMSS. Protiv kiše najavljen je moleban SPC, koji se namenski primenjuje u borbi sa atmosferalijama. Setite se, sličan moleban se sprovodi i kada leti udari suša, pa mu ovo dođe kao verska hidrotehnička meliorizacija. No, otišlo se i korak dalje, pa je patrijarh pokušao da odgonetne uzroke povećanja padavina i protumačio ih kao opomenu Gospoda, svojevrsno obraćanje i izražavanje nezadovoljstva zbog organizovanja Parade ponosa u Beogradu. Kao što videsmo, posle opomene usledio je Potop. Patrijarh se narednih nekoliko dana nije oglašavao, što zbog Sinoda, što zbog eksplicitne opomene premijera Vučića, koji je zamolio da ako ne žele da pomognu, "neki crkveni velikodostojnici ne odmažu svojim neprimerenim izjavama". Poruka je očigledno shvaćena, pa se biblijske alegorije i metafore više nisu upotrebljavale.

Da se razumemo, u medijima je jasno i nedvosmisleno, u više navrata (ja čuo, postoje arhive i zapisi), Predrag Marić opominjao da su naredna 72 časa kritična i da se očekuju velika količina padavina i podizanje nivoa reka. Ono što se nakon toga desilo prevazišlo je sva očekivanja i donelo nezapamćena razaranja.

U medijskom smislu, postojala su uslovno rečeno tri kanala informisanja građana, koja su na samom početku delovala potpuno nesinhronizovano.

Prve informacije su počele da stižu putem društvenih mreža. Ovom temom će se baviti tekst mog kolege Zorana Stanojevića, a mislim da se pokazala kao tačna teza da društvene mreže mnogo mogu da učine u komunikaciji i razmeni informacija, ali da nikako ne mogu biti validan izvor informisanja. One su odraz ličnog ugla, viška emocija i delića šire slike. U kriznim periodima, osim ličnih utisaka, apela i informacija sa određene tačke, neophodno je profesionalno izveštavanje.

Tu dolazimo do drugog i trećeg kanala, koje predstavljaju medijske kuće u Srbiji.

Prvu grupu čine RTS i B92, od kojih se najviše očekivalo jer poseduju informativne redakcije najvećeg kredibiliteta. Obe su procenile da su poplave nedovoljno aktuelna tema i sve do subote naveče program je bio manje-više nepromenjen. RTS je vozio "Šarenicu", B92 "Bulevar", ili se situacijom bavio malo pojačanim informativnim programom. U suštini bilo je to kajron-izveštavanje, gde program ide u uobičajenoj šemi, a informacije podvlačite u pismenoj formi. Tako se kod nas izveštava kad hapse tajkune ili čekamo uključenje u sednicu Vlade.

Treći kanal komunikacije bili su TV Pink i donekle Prva, koji su promenile šemu. Od onog šou-programa kod Ivanovića i Goričinog i mog gostovanja ne ostade ništa, džaba sam plivao kroz vodurinu. Postalo je jasno već u petak da je đavo odneo šalu, otkazana je Noć muzeja – pojavio se Vučić i pozvao dobrovoljce da odbrane Šabac. Tada je i Vlada Georgiev otkazao koncert u Areni.

Titulu najagilnije televizije osvojila je – potpuno neočekivano – Televizija Pink, čestitam kolegama. Povremeni manjak profesionalizma nadoknadili su neverovatnom energijom. Aktivnom se pokazala i TV Prva, naročito reporterke sa lica mesta, i Mašan Lekić, koji je doneo prve jezive snimke iz potopljenog Obrenovca.

Uprkos kritikama koje su ovde uglavnom nekonstruktivne, prvi put sam imao utisak da Vlada ima nekakav plan delovanja. Bilo je tu soliranja u izjavama, viška emocija i dramatike, početne neorganizovanosti, ali se probudila neverovatna energija, naročito kod mladih



ljudi. Vlada je položila ispit do te mere da je HRT iskoristio snimak Vučića, potpisan ćirilicom, da opomene svog premijera Milanovića da se mane predizbornih aktivnosti i angažuje oko saniranja posledica poplava. Povodanj je doveo do kratkog, ali istorijskog uključenja reporterke HRT-a u program RTS-a, što je saradnja dva javna servisa. Neko je shvatio da ista reka protiče kroz obe zemlje, pa ne bi bilo loše da se javimo komšijama.



Pojavila se inicijativa da veliki svetski mediji više izveštavaju o našoj katastrofi. Ova želja da nas snima CNN ili BBC donekle me iznenadila, jer nisam bio siguran šta će oni želeti da vide u ovoj poplavi. Pominjale su se posledice rata, nagazne mine, ali se nije mogla sakriti niti modifikovati pozitivna slika o Srbiji kao zemlji koja je pokazala solidarnost i uređenost u teškim okolnostima. Moram priznati da su u Srbiji upadljivo nedostajale slike iz Republike Srpske, koja je takođe teško postradala – kao da su to bili "tuđi mrtvi". U satima specijalnih programa moglo se naći više vremena za braću preko Drine i Save.

Upadljivo je nedostajao i predsednik Srbije, čije mesto je bilo među unesrećenima. On se oglasio tek u ponedeljak, čudnim saopštenjem pri ispraćanju humanitarne pomoći za Krupanj, a njegova PR osoba neumesno je pominjala "propuste štaba u Krupnju". Di si bija kad je grmilo?

Konačno, kada su se svi mediji probudili, kada se pojavio i Toma, situacija se polako stabilizuje i voda je počela da opada. Sada i medije čekaju lagano spuštanje tenzije i povratak na redovne programske šeme. Ovo je neobično važno jer vanredna situacija dozvoljava i opravdava manjak demokratije i suzdržavanje od kritike. Sada sledi mnogo teži test solidarnosti tokom saniranja posledica i vraćanje medijskih sloboda u normalne okvire. Ova mračna epizoda takođe je pokazala ogromnu pozitivnu energiju kod ljudi, naročito mladih, želju da urade nešto za svoju zemlju, a zadatak mudrih političara bio bi da tu energiju kanališu i ne proćerdaju. Da li će narednih meseci biti te mudrosti – videćemo! ¶

DRAGAN ILIĆ

Nasipanje Tvitera

Ako sam se pitao čemu služi opcija "mjut" (*mute*, ućutkivanje) koja vam omogućuje da privremeno preskočite nečije tvitove, sada sam tokom vanredne situacije dobio odgovor. U takvim situacijama neke ljude je dobro malo preskočiti, neke duhovitosti ne prijaju uvek, o panici da ne govorimo. Zapravo bi dobro bilo probrati nekoliko značajnih i proverenih "adresa" i pratiti samo njih, uzdajući se da neće "propustiti" gluposti i budalaštine koje svaka poplava po prirodi stvari nosi, jer poplava ne bira.

Kada izađemo iz vanrednosti, možda bi neki sociolog, psiholog ili već tako neko mogao ozbiljno da prouči naše ponašanje na društvenim mrežama u ovih nekoliko dana. I dobre i loše strane, imalo bi tu štošta korisno da se nauči i sačuva za ubuduće, jer će nam biti potrebno.

Hronološki, društvene mreže ozbiljno su se probudile tek kad je poplavljen Obrenovac i kada je postalo jasno da "ovo" neće proći sa kišom, dakle za tri dana. U sredu i četvrtak postovalo se uglavnom o uobičajenim stvarima, sa ponekim upozorenjem da nešto nije baš kako treba, u petak su se razmišljanja o poplavama i svemu drugom podelila otprilike na ravne časti, dok je od subote poplava bila jedina (prihvatljiva) tema. Sve drugo je odudaralo.

Naravno, svako je kovač svojih društvenih kontakata, tako da svi imamo različit pogled, ali neki trend je čitljiv. Najpre se vidi razlika između Tvitera i Fejsbuka, donekle i Instagrama. Tviter je za brzu reakciju, Fejsbuk za komentar, Instagram za buđenje emocija. I svuda je bilo dobrih i loših stvari.

Pokazalo se da poplave nisu baš prilika za "izveštavanje" sa lica mesta. Ali jesu za obaveštavanje o sopstvenoj ugroženosti. Ili za širenje informacija o tome da je neko u velikom problemu te da mu pomogne onaj ko je u prilici.



Jednostavno, društvene mreže traže komfor. Stabilnu internet vezu i makar punu bateriju mobilnog telefona ili tableta. Ovo prvo u poplavama odmah nestane, a struja se štedi za hitno javljanje bližnjima, čak i kada imate rezervnu bateriju.

Najbolja osobina društvenih mreža u ovoj vanrednoj situaciji bilo je aktiviranje solidarnosti, najgora – širenje dezinformacija ili poluinformacija i neproverenih vesti. Kao što ne treba za vreme poplave piti svaku vodu već samo onu koja je proverena, tako ne treba gutati ni svaku vest već samo one koje dolaze iz proverenih izvora. A to su zvanične institucije i odgovorni mediji, koliko god neko imao primedbi na njih. Građansko novinarstvo može biti dobronamerno (mada to nije uvek slučaj), ali dobra namera nikako nije dobra kada se pomeša sa adrenalinom. Ko ima kritičarski neizdrž, morao bi makar malo da se pritrpi. Proći će i ovo, povući će se voda, izaći će na videlo sve što ne valja te će biti prilike za komentare.

Nema potrebe za dodatnim mućenjem ionako mutne vode. Niti za omalovažavanjem izuzetno korisnih društvenih mreža.> ¶

Koji Cloud server je vama potreban?

Linux Cloud 1
1 CPU
1GB RAM
30GB HDD
17€

Linux Cloud 3
2 CPU
4GB RAM
80GB HDD
50€

Linux Cloud 4
4 CPU
8GB RAM
120GB HDD

Cloud Mail Server



EUnet Cloud virtuelni server je rešenje za vas, da biste se fokusirali na ono što je zaista važno: **vaše poslovanje**.

Kreirajte virtuelnu mašinu potpuno prilagođenu vašem poslovanju na jedan klik, po najpovoljnijim cenama.

Zašto EUnet Cloud?

- Pouzdanost i odgovornost
- Brza aktivacija
- Ušteda i skalabilnost
- Fleksibilnost i garantovane performanse
- 99,99% Dostupnosti

EUnet cloud

eunethosting.com

www.eunethosting.com/cloud-server • 0700 600 500 • +381 11 3010 500 • info@eunet.co.rs

LJUBOMIR ŽIVKOV



Smrt na carini

Pisao sam u više navrata, i pre nego što će SRJ zaraditi sankcije, o mađarskim policajcima na granici: niko me tako dugo kao oni nije zadržavao: poput svih ostalih, i mađarski policajac uporedio bi fotografiju sa mojim trenutnim izdanjem, gledao bi u monitor, da bi me izložio konačnoj proveri: ispitivačkom pogledu. Kao da bih u psihološkoj borbi sa njim morao pokleknuti: "Ne mogu više, lažan sam, i ja, i moj pasoš, i ta slika, predajem se!" A najradije bih mu skresao: "Šta me gledaš, ako me nema na vašim poternicama ni na tjeralici Interpola, moraćeš, dragec, da me pustiš!", da mi je mađarski bio dovoljno dobar.

Devedeset i neke godine išao sam nakratko u Njujork i moj me drug D. pitao bih li mu odonud doneo dva zvučnika JBL, zašto ne bih, rekao sam. Ali, komšija, upozorio me on, to su zvučnici veći nego što ti zamišljaš, ma ne brini, uzimam ionako limo-servis do JFK, na Feriheđiju ih prebacim u kombi, naši nas tamo željno iščekuju... Rečeno – učinjeno. D. mi da petsto dolara, cena u međuvremenu skočila na devetsto, pozovem ga i on prihvati novu cenu, ja od L. pozajmim četiristo dolara i kupim ih, sve ide ne treba lepše, sletim u Budimpeštu, carinik pita šta je u dvema kutijama, zvučnici; mora, reče, da se plati depozit, jamstvo da neće biti prodati u Mađarskoj, koliko bi to bilo, četirsto maraka, veli sin pustare; ja imam dvesto maraka, od kojih treba da dam pedeset do osamdeset za put do Beograda, ne može ispod tristo, kaže on, a vidim da je i to odrapio odoka. Ostavim kod njega zvučnike i rastrčim se da vidim hoću li sresti nekog ko bi mi pozajmio sto maraka, ne nađem nikog poznatog, oko mene se sjate ondašnji prevoznici, vrbuju Srbadiju za put kombijem, ja im se, kao da vodim aukciju, obratim: "Idem sa onim ko mi pozajmi sto maraka, toliko mi fali da platim ovde depozit za zvučnike, a na granici, kad mi vrate novac – vraćam dug i kupujem kartu!"

Jedan mi vozač ponudi pedeset maraka, uzmem to i kažem cariniku da je dvesta pedeset maraka sve što moji zemljaci i ja možemo da ponudimo, dobro, uzme on šta je priroda dala, da mi potvrdu, ja sačekam naravno nekoliko sati da se kombi napuni, i stignemo mi u rano popodne na granicu. Čiji su zvučnici, pita carinik, moji, evo potvrde da sam platio depozit na aerodromu: "Ne možeš to da uvezeš u Jugoslaviju, ti si pod sankcijama!" – "Nisam ja pod sankcijama nego moja država, ovo nije državna nego privatna svojina, i nije šleper nego dva zvučnika za ličnu upotrebu i zadovoljstvo..." Ne može i ne može, molim vas, hoću da razgovaram sa vašim nadređenim, nema nikog iznad mene, reče, ja sam šef smene... Dajte mi onda vi mojih dvesta pedeset maraka, ne i ne, udaljite se iz ove zone smesta, ili će vas policija udaljiti...

Vozač predloži da me vrati nekoliko kilometara nazad do najbliže krčme, tamo ima i telefonska govornica, pa ću nešto valjda uspeti...

Istovarimo pred čardom moj prtljag, kofer, tamburu i dva zvučnika, hvala i izvinite, kažem vozaču i saputnicima koji su zbog mene a naročito zbog carinika izgubili sat vremena. Od mog dobrotvora i kolege po volanu uzimam telefon i adresu, da mu vratim dug ako ikad opet ugledam Pobednika, Sabornu crkvu etc., a on će: "Ali ti sad uopšte nemaš para!" – "Nemam..." Čovek mi da još pedeset maraka, i kombi s pomoću Božjom ode.

Ne verujem da smo Mlađan Rajić iz Malog Crnića i ja nabasali na istog carinika, moja je uspomena stara dvadeset godina, ali smo imali posla sa istim besmrtnim duhom mađarske carine

Deo pedesetice razmenim za forinte i kupim karticu za public phone, pozovem D., evo me tu i tu, takva i takva stvar, uh, kaže D., skratiću dijalizu, dolazimo B. i ja po tebe... Zaista, nakon svega nekoliko sati stiže jugo, šta ćemo sad? Ponovo na granicu, možda je skotu završena smena, tako i bude, naiđemo na novog carinika, šta vam je ovo, zvučnici, evo depozita, čovek me pošlje na šalter gde mi vrate novac umanjen za nekoliko procenata zbog usluge koju nisam ni želeo, ali tako to ide, dopelamo se nas trojica i dva zvučnika blagopoluchno u Beograd, eto, u razmaku od šest sati mađarska carina pokazala mi je dva posve različita lica, ali sam se danas setio prvog, jer čoveka iz Malog Crnića zadržaše u predziđu Evrope poradi toga što nije imao dovoljno para, sin zadržanoga upinje se da objasni telefonom iz Beča kako je njegov bolesni otac ostavio poplavljenu kuću u Srbiji, ne vredi, zakon je zakon, čovek nakon tri sata u nekakvoj carinskoj nusprostoriji fino umre od srčanog udara, možda bi umro i u autobusu da je imao dovoljno novca, uglavnom EU nije dobila još jednog lažnog azilanta, graničari su ga pravilno zadržali, Srbi su branili Evropu od Turaka, ova smena graničara branila je Evropsku uniju od sirotinje, i odbranila ju je; Mariju Šerifović savesni policajac nije pustio u Sarajevo, što će reći da su uniformisana lica srodna međusobno uprkos jezičkoj barijeri; pevačica je nosila pomoć, ali nije imala zeleni karton i nije se probila, policajac ju je zvanično podsetio da se zaputila u inostranstvo, a ne kod svojih, i Mlađan Rajić (66 godina) pošao je kod sina, ama nije imao dovoljno poena da dospe na nivo igrice koja mu nije bila ni poznata kad je navrat-nanos odlučio da beži u Austriju, na sigurno. ¶

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 22. maja do 25. juna 2014.

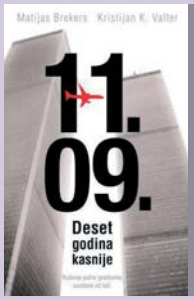

Matijas Brekers, Kristijan K. Valter:
11.09. – DESET GODINA KASNIJE

Međunarodni bestseler koji ozbiljno dovodi u pitanje zvaničnu istinu o terorističkom napadu na Svetski trgovinski centar 11. septembra 2001.



Stiv Harvi i Denen Milner:
POTPUNO OTVORENO I BEZ UVIJANJA

Duhovita i poučna knjiga poznatog komičara i „kralja ljubavnih veza" Stiva Harvija namenjena ženama, sa praktičnim savetima kako pronaći, zadržati i razumeti muškarca

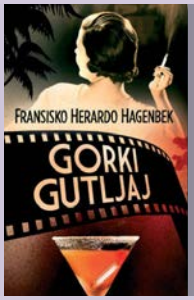

Fransisko Herardo Hagenbek:
GORKI GUTLJAJ

Na snimanju filma „Noć iguane" Džon Hjuston je Avi Gardner, Ričardu Bartonu i Elizabet Tejlor podelio zlatne revolvere sa po pet srebrnih metaka, „da se međusobno poubijaju ako baš hoće". Nakon toga usledиće misteriozno ubistvo. Prvoklasan krimić!

Ulrike Gonder:
ŠTA JE TAČNO ISHRANA

Knjiga o biološkim aspektima ishrane, o tome kakav je kvalitet životnih namirnica koje konzumiramo i da li su i koliko one zagađene

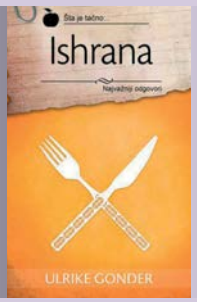

Dejvid Višart:
GERMANIK

Knjiga iz serijala o najpoznatijem antičkom literarnom detektivu Marku Korvinu, krimić čija je radnja smeštena u Stari Rim iz vremena cara Tiberija



Karen Tompson Voker:
DOBA ČUDA

Planeta neočekivano usporava rotaciju, kraj sveta je izvestan. Usred apokalipse junaci knjige pokušavaju da sačuvaju ljudskost i nadu. Izvrstan roman!

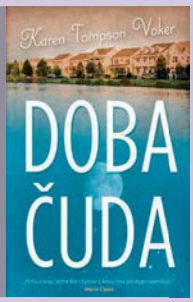

Meri di Mikele:
TENOR LJUBAVI

Biografski roman koji pripoveda o karijeri i ljubavima Enrika Karuza, najvećeg tenora u istoriji muzike, i verno rekonstruiše njegov život i epohu

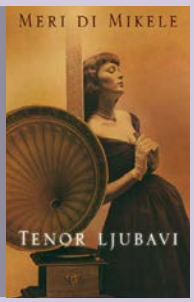

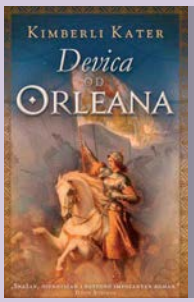

Kimberli Kater:
DEVICA OD ORLEANA

Roman epskih razmera koji govori o Jovanki Orleanki, slavnoj ratnici i svetici iz XV veka, o moći i teretu vere i razornim posledicama slave

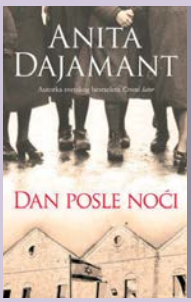

Anita Dajamant:
DAN POSLE NOĆI

Priča o četiri jevrejske devojke koje su preživele holokaust i posle bega iz Evrope, nadomak Izraela, sumiraju svoja životna iskustva. Od autorke bestselera „Crveni šator"



Katrin Hau:
KNJIGA LEKOVA DELIVERANS DEJN

Rasplitanje jedne porodične tajne vodi u daleku prošlost, u varošicu Salem s kraja XVII veka. Maštovit i uzbudljiv triler o salemskim vešticama

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)

TEOFIL PANČIĆ



Džudženje identiteta

E vala, samo da prođe ova poplava i prateće alaudže, pa da se vratimo starim, dobrim mirnodopskim zanimacijama! Koje, doduše, malo-malo pa dovedu do nekog rata, a u međuvremenu svakako potpomažu održavanju javne gluposti u stanju povišene borbene gotovosti. Jer, zamislite šta bi se dogodilo kad bi vodostaj javne gluposti dramatično opao: možda bismo, onako rasterećeni od permanentnog pritiska svog unutrašnjeg idiota, konačno počeli da uređujemo svoje živote? Od reka, nasipa i kanala pa nadalje.

Neko je u Bosni u posleratnim godinama smislio sjajan naziv za omiljenu vrstu iliti podžanr praktikovanja javne gluposti na Balkanu, naročito dragu tzv. nacionalnoj inteligenciji: *identitetluk*. Čime bi se uopšte bavila "nacionalna inteligencija" ako ne prdežno uzvišenom metafizikom plemenskih identitetluka, koja tanušne, sadržinski mizerne nanose folklornih razlika (uglavnom tek konfesionalnih) među ovdašnjim plemenima naduvava do kosmičkih dimenzija i utvrđuje ih potom bolje od najčvršće obaloutvrde, a sve s dražesnom namerom da te silne komično preozbiljno shvaćene i samodefinisane identitete precizno i oštro razdvoji i odeli jedan od drugog do one mere kada svako "mešanje" ili barem svaka ozbiljna i delatna svest o ogromnoj, nerazdvojivoj međusobnoj bliskosti, postaje nezamislivo. Pa dobro, ali šta će njima sav taj identitetluk? E pa, od njega "nacionalna entelegencija" živi: što duševno i simbolički, što doslovno, u vidu profesionalnog, javno dotiranog patriotizma.

Evo, recimo, Esad Džudžević, predsednik Bošnjačkog nacionalnog vijeća Sandžaka; moguće je da je taj čovek nekada znao i nešto drugo i živeo od nečeg drugog, tj. stvarnog, međutim otkad je Bošnjak po zanimanju, čovek očigledno oseća zov dužnosti da stalno nečim potvrđuje svoju neophodnost. A nije lako, bezbeli, savesnome čoveku izdržati taj pritisak.

Dumao je tako, dumao, Džudžević čime bi još mogao biti koristan narodu, nakon što se ono prethodno bio istakao oko izmišljenog problema "uvođenja bosanskog jezika u škole" (nakon što je već "uspešno" uveden u sudstvo, gde je nakon toga došlo do gigantske erupcije 856704 megavata javne gluposti), izmišljenog utoliko što su srpski jezik i bosanski jezik jedan te isti jezik, tj. utoliko što kad ja nešto kažem "na srpskom", i kad Džudžević nešto kaže "na bosanskom", to može čak i dramatično da se razlikuje po stepenu suvislosti, ali se lingvistički ne razlikuje ič, to jest, ne dobacuje ni do dijalekatske razlike, a kamoli do toga da E. Dž. i ja zboruvame na različni jazici.

Elem, dumao je tako Džudžević, pa se napokon dosetio jadu: nevolja je, brate mili, što je sve te Srbe i Bošnjake (a bogme i Hrvate, Crnogorce...) vazda dosta lako međusobno pobrkati (čak i mi sami se tu lahko zbunimo, a nekmoli strani svijet), a jedan od razloga je i taj što mnogi među Bošnjacima, evo čak i on sam, imaju ta bezvezna nametnuta unitaristička prezimena koja se završavaju na *-ić*. Pa to onda nekako spontano vuče na užasan zaključak da smo svi mi nešto ako ne isto, a onda vrlo slično, a taj je zaključak no-no, jer čemu onda svi mi džudževići i sva naša faking bladi nacionalna vijeća i veća uopšte služimo i zašto postojimo na svetu i dunjaluku? A taj bi se Golem Problem moglo rešiti tako što bi Bošnjaci u Sandžaku, a onda po dogovoru s braćom i oni u Bosni i Hercegovini, lepo kolektivno promenili svoja prezimena, vratili se tzv. korenima gde ih ima, a gde ih nema će ih izmislimo (kao da "nacionalna inteligencija" išta drugo i radi nego isfantazirava tu vrstu korena), i na kraju ćemo lepo i preko prezimena da povučemo jasnu demarkacionu liniju razdvajanja.

Bizarna inicijativa predsednika Bošnjačkog nacionalnog veća potvrđuje da "identitetski inženjering" ovde ne izlazi iz mode

I tako, u svetu tih granitno čvrstih identitet(luk)a, ni Džudžević više neće biti Džudžević, nego – Džudžo. Da se razumemo, građanin Džudžević ima svako moguće pravo da menja svoje prezime ako mu se tako hoće, i da postane Džudžo, Džudžman, Džudžev, Džudžerson, Džudžesku, Džudžianu, Džudželeki, Džudžoglu, Al-Džudžahiri, Džudžopulos, Džudžosijan, Džudžaku, Džudžonti, Džudžore, Džudženberg, van Džudželen, Žoao Džudžao, Džudžišima, Kim Džu Džo, Ho Ši Džudž ili kako god mu već srce ište. Ako nađe istomišljenike, svi oni, koliko god da ih je, takođe imaju neotuđivo pravo da sa svojim prezimenom čine šta ih je volja. Ali samo jedan po jedan – kao slobodni pojedinci! Ono na šta niko nema pravo, bio Srbin, Bošnjak ili ne-znam-šta, jeste da sprovodi nasilni identitetski inženjering nad ljudima, i da ih kolektivno, i makar implicitno prisilno, upisuje u ovakve ili onakve identitetske formule ili ih pak ispisuje iz njih, da im tumba živote po nekom svom hiru ili ćeifu, i uopšte, da se ponaša prema ljudima za koje odnekud misli da su mu dodeljeni na staranje kao da su beslovesne ovce koje ne znaju šta je dobro za njih, no će ih on sada prosvetliti i objasniti im ko su oni zapravo. To jest, da su svi oni – džudže. Samo to do sada nisu znali.

Nema u kosmosu ničega složenijeg od ljudskog mozga i bogme – identiteta. Nacionalizam je, i onda kada se kiti akademskim titulama, uvek jedna vrsta rituelizovanog prostaštva, koje teži da složenost identiteta upro(pa)sti do nivoa jednostanične strukture. Stvarnost se, međutim, čvrsto odupire tome. Zato ni od ovog džudževićevskog fantazma neće biti ništa. Kada bi bilo drugačije, evo bi se i Džudžo vinuo u nebesa, i potvrdilo bi se da je on jedan od tri najveća savremena bošnjačka intelektualca. A ko su druga dvojica? Pa to je bar jasno, imena govore: Gojko Đogo i Rajko Petrov Nogo. ¶

Dobrica Ćosić (1921-2014)

KRAJ SRPSKOG

Ko je zapravo bio pisac, intelektualna figura i politički delatnik Dobrica Ćosić, i ko i šta je on bio "nama"? Na to pitanje s raznih strana nude jednostavne, ali bezvredne odgovore



XX VEKA



foto: Branko Pantelić

Za Dobricu je Ćosića dugo već važila jedna od onih opakih i potuljenih čaršijskih pošalica (a čaršija, ona "liberalna" ništa manje od one "konzervativne", ume da mrzi s besprekornim rafinmanom) kako je topalovićevski besmrtan, i kako će lako nadživeti sve svoje oponente, mahom nadobudne balavce koji još nemaju ni osamdeset. Od 18. maja, i to "duhovičenje" (kako Slovenci lucidno zovu nategnutu, izveštačenu duhovitost) postaje deplasirano. Umro je, naime, Dobrosav Dobrica Ćosić, jedan od poslednjih ljudi o kojima su valjda svi voleli da imaju mišljenje. A da, naravno, mnogi nisu osećali potrebu da to mišljenje – pozitivno ili negativno – potkrepe bilo čime čvrstim, ponajmanje iole ozbiljnim poznavanjem "lika i dela"; površne impresije i kodifikovana opšta mesta bili su dovoljni. Doduše, kako su godine odmicale, tako se i za samog Ćosića sve više moglo reći to isto: ostavio je, na papiru, niz tragova olakih sudova o ljudima, nacijama, događajima i istorijskim i društvenim procesima, a da se nije dao videti osobiti trud da ih razume. Nešto bolje je razumeo sebe, pa je rezignirano rekao da je on "čovek dvadesetog veka" koji se u ovom novom baš i ne razabire. Sledeći ovaj tok, može se reći da je njegovom smrću i u Srbiji, zemlji da prevrne, okončan XX vek... Mnogi, ipak, drže da se Ćosić ni u tom "svom" XX veku nije baš najbolje razabirao, i da je Srbija – i ne samo ona – žestoko plaćala mnoge od njegovih zabluda. A da je on iz svake odbačene zablude izlazio i uranjao u neku novu još jači, važniji, moćniji. Druge ljude su njegove zablude mogle i da ubiju, njega su – jačale. Da li je stvarno bilo tako? Pa... da u tome nema istine, ova priča ne bi bila zanimljiva; da je *samo* to istina, opet – ova bi priča bila dosadna.

Ko je *zapravo* bio Dobrica Ćosić, i ko/šta je on bio *nama*? Neću se ovde mnogo baviti datumima, imenima, podacima i ostalom faktografskom prozom – tome danas sasvim solidno služe kojekakvi guglovi i ostale vikipedije, pa ko je do sada nekako uspeo da ne zna, a zanima ga, široko mu sajber polje.

Ćosić je bio pisac, "javni" intelektualac i politička ličnost, ali gotovo nikada to nisi mogao sasvim razdvojiti, nego se jedno pretapalo u drugo, nekad na korist i »

ponos piščev, a nekad je, naprotiv, "pogrešan" deo njegovih životnih angažmana radijacijski kontaminirao i ono što je vredelo; tog se *nesvetog trojstva* svoje biografije Ćosić neće otresti sve do smrti, a i sada, nakon smrti, pitanje je kako će s tim ići.

Ali, pre tog trojstva, a nakon detinjstva i najranije mladosti u "moravskoj Srbiji", Ćosić je bio partizan, antifašistički borac, a bogme i borac za "novi svet" koji je obećavao tako mnogo, i u koji je bilo tako slatko verovati. Partizanija će ga bitno odrediti, i neke od njenih osnovnih ideoloških zasada (republikanizam, antiklerikalizam, antičetništvo) neće napustiti ni onda kada, prilično usamljen, napusti skoro sve drugo, pa ni onda kada te promene i groteskne transformacije i degeneracije bivših partizana i partizanskih potomaka postanu masovne.

Odatle izrasta Ćosić "drug iz vlasti" i komšiluka Titovog dvora (naravno, i putnik famoznog Galeba, o čemu će mnogo kasnije Danilo Kiš ostaviti briljantno otrovan pesnički zapis), važan točkić u ideološkom mehanizmu Novog poretka, ali i čovek koji teži nečemu višem i drugačijem, i medijum za to traži u literaturi. I (pro)nalazi ga: od atipične i za standarde vremena nonkonformističke partizanske priče u *Daleko je sunce* kao svojevrsnog prologa glavnom toku sopstvenog dela, preko *Korena* koji će utemeljiti taj svet ćosićevske Srbije, svih tih Katića i Dačića (Ivicu, doduše, nije predvideo...) koji će pak utelovljavati ideološke dvojnosti i moralne dvojbe od kraja XIX pa kroz gotovo ceo XX vek. Monumentalno *Vreme smrti* delo je kakvo je najviše po ukusu našim veleučenim profesorima starog kova, "nacionalna epopeja" o junaštvu i tragici Srbije I svetskog rata, ali pre njih Ćosić je napisao trotomne *Deobe*, za koje rado – uživajući u sablažnjavanju nikogovića i nevježa – ponavljam da su "prvi roman Druge Srbije", do danas nedosegnut obračun sa zaplotnjačkim, palanački zagušljivim duhom "ravnogorstva", a koji je nešto mnooogo više i šire od jedne puke vojne formacije, koja se od romantičarskog gerilstva, gotovo pa krišom i od same sebe, zastrašujuće brzo i temeljno prešaltovala na kolaborantstvo i razbojničko terorisanje sopstvenog i "tuđih" naroda. Da to nije bila slučajna greška i nepažljivo skretanje kod Albukerkija – to zapravo evo već preko pola veka piše baš u *Deobama*, na više nego superioran način. E sad, da ono isto, ili još gore, što je tako nepogrešivo prepoznao u duhu četništva iz četrdesetih, Ćosić nije mogao, umeo ili hteo da vidi u strašnom, razornom "četništvu" iz devedesetih, nego mu je, naprotiv, na razne načine ideološki sekundirao i u najmanju ruku ga opravdavao, čak mu neko vreme bio i svojevrsni pokrovitelj, to je jedna od najvećih mrlja njegove političke i intelektualne biografije, nešto od čega ga ni ovako nabujala Sava, sve i da ga pere celim svojim tokom, oprati ne može, ni živog, ni pokojnog. Govoriti o Ćosiću a ne reći ništa o tome, pa makar i ovakvim povodom – znači ne govoriti o Ćosiću, nego o jednoj prigodno retuširanoj i isfriziranoj ikoni; mislim da mu to ni za života nije bilo potrebno, a sada već sigurno ničemu ne služi.

Eto vidite, o toj nerazmrsivoj isprepletenosti njegovih životnih tokova govorim: hteo sam da prvo "obradim" njegovo beletrističko delo, a već sam kod *Deoba* zagazio duboko u moralne i političke kontroverze piščeve; drugačije s njim kanda ne može. No, opet malo u rikverc. Sredinom šezdesetih, pred i tokom definitivnog razilaska sa "brionskim dvorom" i padanja u neku vrstu *komforne nemilosti* kakvom je Tito – odličan procenitelj stepena (bez)opasnosti po sebe – umeo da *kažnjava* svoje zaslužne otpadnike ako nisu bili previše radikalni i "bezobrazni", poput Milovana Đilasa Ćosić piše *Bajku*, neobičnu, pretencioznu, nekad zamornu a povremeno odličnu alegorijsku antiutopiju, knjigu sasvim drukčiju od bilo čega što će napisati i pre i posle, reklo bi se slabo pročitanu do dan-danas, nevoljenu baš od samih "zakletih ćosićevaca" koji ne znaju šta da rade s književnim tekstom bez sitnorealističkih referenci... Trilogija iz osamdesetih *Grešnik-Otpadnik-Vernik* (još nešto što zaslužuje novo iščitavanje, "sa ovom pameću", jer je tada valjda bilo još *prevruće*) zapravo je poslednji istinski zaokružen Ćosićev beletristički posao, utoliko i kraj priče o Srbiji započete s *Korenima* – što će reći da nam je Ćosić-beletrista "ostao dužan" baš priču o onoj Srbiji u kojoj je sam bio najuticajniji...

A šta je zapravo priča o Ćosiću kao intelektualnom tribunu i "moralnoj vertikali"? Već u onih dvadesetak godina svog



foto:Draško Gagović

dvorovanja, Ćosić će biti u živom kontaktu sa ljudima koji će na "njegov" sistem i ideologiju gledati sasvim drugačije. Posle, nakon razlaza sa vlašću koliko na pitanju izvesnih političkih sloboda, zapravo još više na "nacionalnom pitanju" (Srba na Kosovu, ali sve više i onih "prekodrinskih", položaja pokrajina u Srbiji, ali i ukupnog "rastakanja Jugoslavije" o kojem je još ranih šezdesetih žučno polemisao s Jožetom Pirjevcem), Ćosić će najkasnije već negde ranih sedamdesetih postati neka vrsta simboličkog stožera "opozicije", stvari tada nelegalne već na nivou pojma. Ili tačnije, onog (preovlađujućeg!) dela opozicije čije je oporbenjaštvo bilo pre svega inspirisano tzv. *nacionalnom zabrinutošću*. Tako tipično za potonje srpske nacionaliste koji su u nacionalizam stigli sa levice, Ćosić je prvo bio svojevrsni jugointegralista, a tek kad se definitivno uverio da taj koncept nikada neće pobediti izvan njegovog "užeg plemenskog" kruga, okrenuo se nekoj vrsti samooplakujućeg "žrtvoslovnog" etničkog nacionalizma. Taj je resantiman "Srba i Srbije koji su se najviše žrtvovali, a niko ih ne voli"



Predsednik SRJ

bio podzemno jako popularan u Srbiji sedamdesetih i osamdesetih godina, i stvarno se odlično sećam vremena kada su mnogi, mnogi tvrdili i verovali da "svaka poštena srpska kuća mora da ima Ćosićeva Sabrana dela". Neki su ih čak možda i čitali, kad su im već tu...

Mnogo kasnije će ući u modu da se na Ćosićevo disidentstvo kao takvo gleda s ironičnim prezirom, a stvar se širila i dalje, tako što bi se haj-nehajno otpuhnulo i reklo kako "kod nas nikakvih disidenata nije ni bilo, osim možda Đilasa i Mihajlova". Napisao sam pre skoro 20 godina, ponoviću sad: kad bi tako nešto rekao, na primer, Lazar Stojanović ili Bora Pekić, pa da se čovek i zamisli nad tim. Kad to, međutim, unkaju oni koji su u *vunenim vremenima* živeli krajnje udobno ne rizikujući ama baš ništa bilo kakvim političkim i ljudskopravaškim talasanjem, onda čovek mora da posumnja da je to potcenjivanje angažmana drugih neka vrsta potmulog samoopravdavanja. I taj motiv je svakako ljudski razumljiv, ali ne moramo mu još ići na ruku... Hoću zapravo da kažem: Ćosić i krug oko njega imaju svoju ulogu pre svega u opozicionom delovanju i kakvim-takvim pokušajima zaštite od političke represije nepoćudnih tokom sedamdesetih i osamdesetih, i nema suvislog ni časnog razloga da se to prećutkuje zato što nam se, recimo, ne dopada ono što se dogodilo posle.

Šta god ko o tome i tada i danas mislio, Ćosić je kao simbolička figura stekao ogroman prestiž u to vreme (da, tačno, isto tako ga je posle i profućkao). Otuda nije čudno da je Slobodan Milošević pokušao, i uglavnom uspeo, da ga "izmuze", da iskoristi njegov položaj neformalnog "patrijarha srpskog nacionalizma", tako što će mu ovaj figurirati kao prvi predsednik tzv. Savezne republike Jugoslavije, iza kojeg se uvredljivo uzurpatorskog pseudonima krio ratni sojuz Srbije i Crne Gore. I tako je Dobrica, sećam se tog televizijskog prizora, taksijem, razdrndanom žutom "mečkom", došao pred zgradu Savezne skupštine... Lepo kaže Filozof da sve nevolje potiču od toga što čovek ne ume da mirno sedi kod kuće.

Ćosić je bio slab i konfuzan predsednik, uspeo je samo da se sroza čak i u očima svojih sličnomišljenika, i na kraju su ga Milošević i besprizorni Šešelj dosta lako oterali i ponizili. Ne samo da nije uspeo da sa Milanom Panićem "zaustavi rat", nego nije uspeo ni da preko usta prevali bilo šta uistinu pošteno u vezi kanibalske, maroderske i *konsekventno genocidne* naravi tog rata, kamoli odgovornosti "srpske strane" u njemu, pogotovo u Bosni i Hercegovini, gde je to bilo tako vapijuće očigledno, i postiđujuće, i prestrašno.

Danas se debele i stare knjige slabo čitaju, a na Ćosića oni sa druge strane ideološke barikade gledaju isključivo kao na Zlog Starca "koji nam je sve ovo zamesio i koji je kriv za sve", ali ni glavnina ovih novih, mlađih nacionalista za njega uopšte ne mari, njihov je nacionalizam klerikalnog, monarhističkog, ravnogorskog ili još češće (i žešće) ljotićevskog porekla, njihov je idol i ideal Nikolaj Velimirović, a ne nekakav bezbožni komesar Rasinskog partizanskog odreda... Tako Ćosić ostaje pomalo "na suvom", i lamentira kako je sav njegov svet ostao u tom prohujalom dvadesetom veku. Pa ipak, ne bih se kladio da je priča o Ćosiću jedna sasvim zaklopljena knjiga, i da nas ona više ničemu ne može naučiti, bilo sa Ćosićem, bilo njemu uprkos.

Za kraj, i moram i hoću da budem eksplicitno ličan. Pišući o onima koji su napustili naš svet, uvek pišemo i o sebi, o svojoj relaciji s njima, čak i ako ona nije ni na koji način privatna, ili možda utoliko pre ako je tako. Jer, značajni pojedinci utiču na nas i naše živote, menjamo se i sazrevamo pod njihovim uticajem ili čvrsnemo baš u totalnom otporu njima i onome što predstavljaju. Nekrolog u kojem nema ničega autobiografskog više je birokratski *izveštaj o smrti* nego bilo šta drugo, a ja nisam komunalni mrtvozornik.

Negde tamo do sredine osamdesetih, oko svoje dvadesete godine, iščitao sam "celog Ćosića", a posle to samo dopunjavao novim knjigama. Ponešto od njegove književnosti mi je bilo dobro i podsticajno, drugo me je ostavljalo ravnodušnim. Kao javna figura mi je imponovao sve dok je važio za centralnu "figuru otpora". Štošta u njegovom svetu nije mi bilo blisko, a kada je pred kraj osamdesetih krenulo tzv. nacionalističko ludilo, a on mu na ovaj ili onaj način krenuo niz »

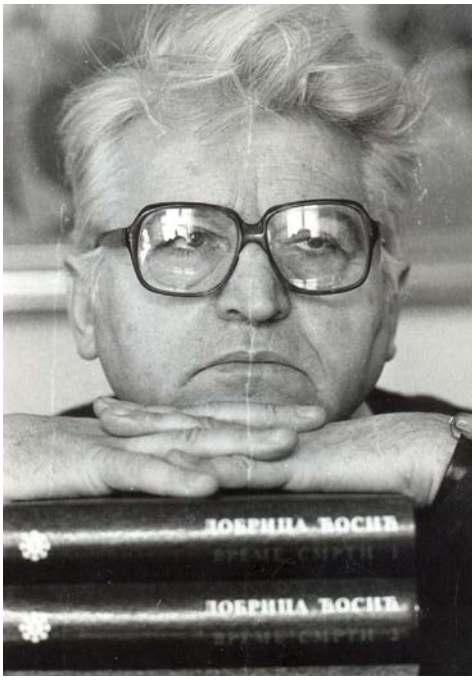

foto: Vican Vicanović **Pisac *Deoba***

dlaku, sasvim sam se udaljio od svega što je predstavljao i do čega mu je valjda bilo stalo. Ostatak svog zajedničkog vremena provešćemo takoreći na različitim planetama.

O Ćosiću sam kasnije pisao relativno mnogo, ali neuporedivo više kao kolumnista i "društveni hroničar" nego kao književni kritičar, što je valjda i normalno, jer sve svoje bitne knjige Ćosić je napisao mnogo, mnogo pre nego što je na mene došao red da o tome pišem... Tako su se prilike složile i takvi su bili naši lični izbori za koje snosimo moralnu i svaku drugu odgovornost da sam o Ćosiću pisao ponajčešće krajnje negativno i radikalno kritički, kao o nezaobilazno važnom i uticajnom protagonisti kobnog nacionalističkog svetonazora kakav je bitno, suštinski doprineo velikoj, u najvećoj meri samoskrivljenoj nesreći koja je preplavila južnoslovenski svet, i koja je i Srbiju osramotila, unazadila i unakazila. Pa ipak, sve vreme me je intenzivno nerviralo i odviše prisutno pojednostavljeno i ignorantsko "kritikovanje" Ćosića sa arogantno neznalačke kvazikatedarske pozicije, a kakvo se, tamo posle 2000, bilo uvrežilo u donjim spratovima "druge Srbije", mahom od agresivnih i tupavih arivista koji su dopuzali na poprište kad su sve glavne bitke ionako već bile završene, da pokupe olako svedočanstvo "dipl. političke korektnosti", i poneki *grant* pride. U osnovi, sve bitno što sam imao za reći o traumatičnoj Ćosićevoj poziciji u našim životima rekao sam još u tekstu *Dobrica, romaneskni junak* u *Vremenu* od davnog 31. januara 1998, u prvim od već preko 700 *Nuspojava* (tekst je preštampan i u mojoj knjizi *Urbani Bušmani*); ono pre kao da je bilo nekovrsna priprema za taj tekst, a ono kasnije bilo je variranje i neophodno dopunjavanje toga. Žalim sada zbog nekih propuštenih povoda za podrobnije pisanje o drugim složenim aspektima te bi(bli)ografije, najviše možda za jednim sasvim nedavnim. Pre svega nekoliko meseci hteo sam da kičeroznom revizionizmu *Ravne Gore* Radoša Bajića suprotstavim magistralne Ćosićeve *Deobe* u nekoj vrsti komparativne analize (slona i komarca), ali dnevni su me poslovi odvukli na drugu stranu, i prilika je propala, bar za piščevog života. Nedavno sam sa prijateljem, urednikom u izdavačkoj kući, razgovarao o tome kako bi bilo sjajno baš sada reizdati *Deobe* (dugo ih već nema) i kako bih s užitkom napisao predgovor, ako bi mi bilo dozvoljeno... Rekao bih da će i to ostati jedna od onih kafanskih maštarija usled melanholične pretovarenosti hmeljnim napitkom, mada me mogući novi pogled na neke stare Ćosićeve knjige i dalje mami.

Ne mogu odoleti da sada, kad već nisam vaktile (hm, valjda nisam?!), javno opričam svoj jedini susret tête-à-tête sa Ćosićem (beznačajan datum u životu pisca *Deoba*, ali interesantan u mom). Bila je jesen 2011, i sa Sajmu knjiga smo promovisali sjajnu, kapitalnu zbirku kritika srpske književnosti Igora Mandića *Kaj ste (na)pisali, bre* (ima, sad vidim, na *jutjubetu* zanimljiv video trag o tome). Puf-pant, jurim kroz sajamsku halu, malo kasnim iz Novog Sada, već je počelo, na štandu Službenog glasnika velika gužva, a u publici, u prvom redu, sedi Dobrica Ćosić – junak, uostalom, mnogih tekstova u Mandićevoj knjizi, a bogme i njegov dugogodišnji prijatelj – vidno oronuo i zanemoćao, ali prati *fabulu radnje* s vidljivim interesovanjem. Okolo krš sveta, kamere, mikrofoni, fotoreporteri, fleševi, vreva, cika... Promocija se završava, *minglujemo* okolo na štandu, Igor, Gojko Tešić, Viskoković, Mika Pantić etc.; Ćosić sedi na nečemu što liči na tabure ili lazybag, Igorova supruga Slavica s njim, brine se da ostarelom porodičnom prijatelju bude udobno, i tako... *pogledi nam se sretnu*, skoro kao u potresnoj pesmi Srđana Marjanovića o flertu s kasirkom. Ćosić me gestom zamoli da priđem, prilazim i pružam ruku, dobar dan, kako ste? A eto, staračko, odgovara Ćosić i tako, šta znam, još rečenicu-dve kurtoaznog ćućorenja, onda mi D. Ć. gledajući me u oči izgovara kako sam ja, eto, "mlad, talEntovan čovek" (izgovoreno s neotklonjivim moravskim akcentom, kao da slušam nekog svog deda-ujaka iz majčine topličke familije) i kako se on i ja, eto, retko kad oko bilo čega slažemo, ali da on s interesovanjem prati to što radim kad dođe do njega, i da ceni stil i stav, tako već nekako... Zahvaljujem na ljubaznom komplimentiranju verovatno blago se crveneći, Slavica me gleda pomalo zabavljena prizorom, pozdravljam se i polako se razilazimo. Podižem pogled, štand se polako prazni, u međuvremenu su se fotoreporteri razjatili na neke druge događaje, i meni najedared ostaje krivo što ovu malu ćakulu niko (koliko znam) nije uslikao i ovekovečio, jer bi me tako silno zabavilo da to negde *izađe*, pa da konsternira *liberalni* deo čaršije: "Ah, i oh i opet oh! Iiijuft i saklonibože! Ta, zar sa mrskim Kalemarom!?" Ali eto, slike nema, ostaje samo živo sećanje, koje ovde rado prijavljujem, sad već čak i žaleći što nije bilo još koje takve prigode.

Dok završavam ove redove jednog sunčanog utorničkog majskog poslepodneva na brdovitom i poplavljenom Balkanu, sahrana je Dobrice Ćosića sigurno već obavljena, rituali počasti su uspešno *izvršeni*, ovlašćene narikače odradile su svoje, narod se u grozdovima razilazi kućama. Nisam mu otišao na sprovod, ne osećam da mi je tamo mesto, toliko je onih koji su pozvaniji od mene da ga isprate, i toliko je tamo onih koji se ne bi osećali dobro da na tom mestu vide nekoga poput mene, pa neka ih, zašto da smetam. Nije to sve skupa ni važno, pepeo pepelu, a rukopisi ionako ne gore, treba ih čitati, pa ako tu ima nešto, ima, a ako nema, onda je sve to bila još jedna mala balkanska (samo) opsena. Ćosića ćemo, rasterećeni njegovog prisustva, sad kad nam ne može viriti preko ramena, morati iznova da iščitamo, pa da onda napokon odgonetnemo ko je, bre, bio taj čovek. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Glumac u vremenu



fotografije: Aleksandar Anđić

“Volim uloge koje u sebi nosim! Kad sam igrao Mekinpota, to mi je draga uloga, u predstavi *Patnje gospodina Mekinpota*, on vam je jedna hrpa nesreće. Žena ga je ostavila, uboški tip, stalno ide bos. I taj Mekinpot stalno govori o cipelama budući da je bos. I stalno se obraća Bogu. Onda sam se ja sjetio kako sam u partizanima imao dva para cipela, pa sam jedne poklonio drugu koji je bio bos... Poslije toga s cipelama u partizanima, primili su me u SKOJ! Bio sam i u Partiji, a kad sam izašao – Đilas je imao neke ideje o demokraciji – jedan kolega i ja smo se zafrkavali da smo dobili partijsku povišicu.” ‘Kakvu?’, pitali su nas. ‘Pa više ne moramo da plaćamo članarinu, eto takvu!”

Prošlog petka u beogradskom Narodnom pozorištu gostovala je predstava *Stilske vježbe*, upisana u Ginisovu knjigu rekorda kao najdugovečnija predstava na celom svetu: igra se bez prekida i bez promene učesnika punih 46 godina. Kod nas su *Stilske vježbe* poznatije po Peri Kvrgiću, velikom hrvatskom i jugoslovenskom glumcu, pa je gotovo sasvim sigurno da je on, a ne Ginis, zaslužan za punu dvoranu te večeri u poplavljenoj Srbiji.

Pero Kvrgić ima 87 godina. Počeo je da glumi u partizanima 1944. godine, nastavio je u zagrebačkom Hrvatskom narodnom kazalištu, zatim u Dramskom kazalištu “Gavela”, za čije je osnivanje jedan od zaslužnih, vratio se u HNK i otišao u penziju. Osim u *Stilskim vježbama*, trenutno igra u još tri predstave.

Pero Kvrgić se veoma često smeje, srdačan je, otvoren, i kao da mu je nelagodno što je predmet našeg interesovanja. Razgovarali smo o običnim, životnim temama.

“VREME”: Dugo vas nije bilo u Beogradu?

PERO KVRGIĆ: A ne, pa gostovali smo prije godinu-dvije sa predstavom *U posjetu kod gospodina Grina*. A ako mislite na *Stilske vježbe*, to jeste, nije nas bilo od 1968. godine. Tada smo gostovali u *Ateljeu 212*, gledao nas je Danilo Kiš, koji je preveo Kenoove *Stilske vježbe* sa francuskog. Bio je zadovoljan, veoma zadovoljan.

I predstava *U posjetu kod gospodina Grina* je dugovečna predstava, ima više od 200 izvođenja...

I to mi je, osim *Vježbi*, draga predstava. Dugovječne predstave se dese, ne znam »

Pero i Lela



Premijera *Stilskih vježbi* je bila 1968. godine u zagrebačkom teatru ITD u režiji Tomislava Radića. Tekst čuvenih *Stilskih vežbi* Rejmonda Kenoa za pozorište i zagrebačku publiku je adaptirao Tonko Maroević. Nakon 40 godina u ITD-u, predstava je prešla u "Planet art" Marka Torjanca, uz "Egzit" najuspešniju nezavisnu pozorišnu grupu u Hrvatskoj. U predstavi je uz Peru Kvrgića prvu godinu igrala Mia Oremović, a sve ostale – Lela Margitić. Razgovaramo o njihovoj saradnji.

"Moj tata je u partizanima vodio Primorsko-goransku družinu u koju je Pero najprije otišao", priča nam glumica Lela Margitić. "Onda je prešao u Centralnu. Moj tata se zvao Alfons Margitić. Rođen je u Puli, a tamo su vam svi bili Alfonso, Luiđi i Leopoldo. Tako da moja i Perina suradnja potiče iz vremena još dok se nismo ni poznavali. Ali osim u *Stilskim vježbama* i nekada u *Teatru u gostima* kod Relje Bašića, nas dvoje nikada nismo igrali zajedno."

"Lela igra u kazališnom ansamblu 'Komedija', ona tamo i glumi i pjeva", ubacuje se Pero Kvrgić. "Ona i tamo ima dugovječne predstave, *Guslač na krovu* je doživio 20 godina. Ovdje u *Vježbama* ima jedna varijacija sa pjevanjem, tu Lela pokaže svoj talent, a ja falširam."

Šta za predstavu znači što je najdugovečnija na svetu, što je Ginisov rekord? Po Peri Kvrgiću "Ginis znači više za publiku nego za nas, ljude to fascinira, iako u Ginisa ulaze svakakvi rekordi." "Zbog predstave stalno putujemo, ali Pero to sve jako dobro izdržava", kaže Lela navodeći da su prošlog meseca imali 12 predstava. Više im odgovara da često igraju. "Zato što kad imamo veće pauze, onda može da bude problem sa tekstom", objašnjava Pero. Po svetu nisu putovali. "To je greška našeg Ministarstva kulture da predstavu nije iskoristilo kao brend", kaže Lela, "čini mi se da bi to bilo dobro kulturno predstavljanje Hrvatske na inostranim manifestacijama. Ali, očito da tako što nije u sferi interesa politike."

Predstavu su uvek igrali, i tokom devedesetih. "Rijeđe, razumije se, ali nismo prestajali", seća se Lela Margitić. "Kako su bile česte uzbune nije se moglo igrati ako kazalište nije imalo sklonište, a nije ga imalo, pa se puštalo po pedesetak ljudi koji bi stali u podrum". Na primedbu da se čulo da je Pero Kvrgić u to vreme imao neprilika zbog srpskog porekla, on odgovara: "U jednom momentu htjeli su mi zabraniti *Stilske vježbe*", ali ga Lela Margitić ispravlja: "Bilo je tu nekih inicijativa, ali nijednog časa to nije odlučeno, i nijednog časa mi nismo prestali igrati. Pusti sad to... Bio je samo jedan incident. Ja to ne priznajem. Ja to preskačem, kao da se nije dogodilo. Uostalom, bilo je tada raznih gluposti i ludosti, mislim da se taj gospodin sada kaje. Pustimo k vragu sve to skupa, idemo dalje!"

Ako su za četrdesetu godišnjicu dobili na dar monografiju o predstavi, a četrdesetpetu su proslavili izvođenjem u HNK-u, šta planiraju za pedeseti rođendan *Stilskih vježbi*? "Vidjećemo, nešto će nam već smisliti", očekuje Pero Kvrgić. "Te obljetnice su bile dirljive, mada se nama često događa da nam publika zbog Perine sijede glave i ostalog iskazuje poštovanje", kaže Lela Margitić, "što je jako lijepo. I dirljivo."

Verovatno isto kao što je bilo i nakon njihovih *Stilskih vježbi* u Beogradu.

S. Ć.

kako. Desilo se i da smo mi još živi i relativno zdravi i prijateljski raspoloženi, i da nas drži volja da je igramo.

U *Snu ivanjske noći* u "Gaveli" u režiji Aleksandra Popovskog igrate Puka, lik koji je kod Šekspira, a i u pozorišnoj praksi, mladih godina. Da li vam je ovo prvi Puk u karijeri?

Jeste, u mladosti nisam igrao Puka. Aleksandar Popovski, redatelj predstave, htio je staroga Puka kome je dosadno budući da ima veliko iskustvo u svim tim intrigama, pa se budi, i na kraju se razigra i postane pravi Puk. Pridobio me je Popovski, pitao me na telefon da l' bih htio igrati Puka, a ja sam se počeo smijati. Dopalo mi se kako smo radili. On je dao glumcima slobodu, puno improvizacije je bilo tu. Masu predloga koje sam predložio on je prihvatio. Recimo, kako Puk pretvara u magarca onog lika... ne mogu se sad sjetiti kako se zove. Popovski je predložio sa ga udarim batinom među noge, a ja sam rekao: ma ja bih da ga poljubim, i Popovski je prihvatio.

Kritičarima se nije dopala predstava *U ime novca* Viktorije Nikiforove, u režiji Dražena Ferenčine, u kojoj igrate Isusa. Jedan od naslova je bio "Predstava koju čak ni Pero Kvrgić kao Isus Krist spasiti ne može". Čuje se da se predstava održala samo zato što ste vi u njoj.

A pa ne, nemojte to... Ljudi dolaze, to je točno, ali dolaze mladi. Možda da vide da li ćemo ostati živi do kraja predstave, biće da je zbog toga... Ja nikad nisam odbio ulogu, i najmanju sam igrao, čak i kad je bez riječi. Smatram da glumac treba iz solidarnosti prema kolegama da igra.

Sad, otkako ste u penziji, zaista biste imali prava da birate uloge.

A nude mi svašta, i na filmu, i na televiziji, sapunice naročito. To sam im odbio.

Glumite od 1944. godine, otkako ste otišli u partizane...

Ja sam i prije toga jednom odlazio u šumu, al' su me vratili. Jednog dana smo igrali nogomet protiv Nijemaca, imao sam 16 godina, a tamo s nekog brda su nas gledali partizani i htjeli su nas upucati. Onda sam ja s jednim kolegom otišao u šumu. Bio sam slabo obučen, mršav, žgoljav, pa me je on nagovorio da se vratim kući. Zatim sam 1944. godine otišao opet, i to u glumačku družinu. Odatle sam poslije rata otišao u glumačku školu. I skoro da sam pao.

Na prijemnom?

Ne, prijemni sam odmah prošao, nego u toku školovanja! Počeo sam mutirati sa 18-19 godina, i baš kad sam igrao Ferdinanda u Šilerovim *Razbojnicima* glas mi je otišao kako ne treba! Zato su me htjeli rušiti sa ispita i izbaciti iz škole.

Najveći deo karijere proveli ste u "Gaveli", pozorištu koje je 1953. godine osnovala grupa glumaca i umetnika, članova Hrvatskog narodnog kazališta. Zašto, šta vam se nije dopalo u velikom HNK-u?

Nije nam se više tamo dopadalo, pa smo mi, pobunjenici, napravili novo kazalište. Bili smo mladi ljudi. Imali smo vođu, Gavelu. Bio nam je važan kvalitet, a ne partijska orijentacija. Sjećam se, bio je sastanak, biramo direktora kazališta. Mi predložimo Peru Budaka, književnika, ali on nije bio član Komunističke partije. Mi smo insistirali, i dobili smo ga. Sjećam se, igrali smo Krležu *U logoru*, onda *Ljubav četvorice pukovnika*, komediju Ustinova o podjeljenom svijetu u ono vrijeme, *Miševe i ljude* Štajnbeka, Joneska i Beketa i njihov apsurdni teatar koji je donijelo novo vrijeme. Nismo imali programsku orijentaciju, ali smo poštovali glumca: glumac je bio u centru pažnje, režija je bila u prostoru glume tako da su se mladi režiseri i glumci razvijali zajedno, "Gavela" je bio kolektivni teatar.

Kakav je bio Branko Gavela kao ditelj, igrali ste u mnogim njegovim predstavama?

Gavela je bio divan, slušao je, pazio je na rečenicu, na izgovor. Sjećam se: teče proba, Gavela sjedi i žmiri, ali primjeti da nešto ne valja. "Mali, kakav to grč imaš tamo", kaže mi žmireći. Slušajući, vidio je. Eto takav je bio. Igrao sam Kir Janju u njegovoj režiji, i dobio Sterijinu nagradu sa 27 godina. Gavela je tada u pozdravnom govoru rekao: "Ja sam dobio nagradu za prošlost, a Kvrgić za budućnost." Međutim, ta budućnost je sada prošlost moja.

Šta vam se nije dopalo u "Gaveli" pa ste pred kraj radne karijere napustili svoje pozorište i prešli u HNK?

Promijenila se situacija, a što bi drugo. Ljudi su postali prvo ambiciozni, pa zavidni, i onda sam otišao. Drugo je vrijeme, sada je režiserski teatar zavladao. Režiser je sada bog i batina, glumac je u podređenoj ulozi. U naše vrijeme nije bilo tako. Pozvao me Žorž Paro da pređem u HNK, on je bio tamo intendant. Bilo je to par godina pred penziju. Kazalište "Gavela" je obilježilo najvažniji dio moga života i stvaranja, tu sam igrao masu uloga, možda čak i 200.

Da li znate koliko ste ukupno uloga odigrali do sad?

A kako ću znati? Objavili su monografiju kad mi je bio 85. rođendan, tamo su i to pobrojali.

Rođeni ste u mestu koje se tada zvalo Srpske Moravice, a sada se zove samo – Moravice.

Neki su pucali u tablu s natpisom, pa su je poslije toga skinuli. Moje mesto je u Gorskom Kotaru, blizu Delnica, i iako tamo ima mnogo Srba, tamo nikada nije bilo nikakvih problema. U Drugom svjetskom ratu tamo su pomagali Srbi Hrvatima, a Hrvati Srbima. Pa i ženili su se međusobno. I jako je čudno da se to desilo. To su bili prolaznici, to nisu bili Gorani.

I vi ste iz mešovitog braka, otac vam je Srbin, a majka Slovenka.

Mama je Austrijanka pa je ušla u Sloveniju, pa su se moji u Karlovcu oženili. Kad je počeo rat, oca su odveli, ustaše su ga odvele. Bio je u svojoj restauraciji, a ja sam mu rekao: "Ajde tu je šumica, pobjegni." Rekao je: "Nemam ja zašto bježat kad nisam kriv." I odveli su ga. Najprije u žandarmerijsku stanicu, pa onda u kolonu jednu, pa su ga stavili u neki stočni vagon među druge ljude. I onda je otišao. Jedino sam poslednji pogled njegov vidio kroz rešetke vagona. Ne znam gdje je poginuo... Ali, ja uvijek kažem da u nesreći ima sreće: od tad, ja u svoje tragikomične uloge lako unesem gorčinu zato što je ona zapravo prisutna u meni. Tu je, zbog mog oca.

Kakve vam uloge prijaju, one s kojima možete da se poistovetite ili suprotne od tih?

Pa ove koje u sebi nosim! Kad sam igrao Mekinpota, to mi je draga uloga, u predstavi *Patnje gospodina Mekinpota*, on vam je jedna hrpa nesreće. Žena ga je ostavila, uboški tip, stalno ide bos. I taj Mekinpot stalno govori o cipelama budući da je bos. I stalno se obraća Bogu. Onda sam se ja sjetio kako sam u partizanima imao dva para cipela, pa sam jedne poklonio drugu koji je bio bos... Ili, kad smo igrali *Gloriju* Ranka Marinkovića, režirao je Žorž Paro, sjećam se da je Marinković lomio cigaretu na pola. To sam ja primjetio, i onda sam u jednoj sceni to iskoristio, lomio sam cigaretu...

Poslije onoga s cipelama u partizanima, primili su me u SKOJ! Bio sam i u Partiji, a kad sam izašao – Đilas je imao neke ideje o demokraciji – jedan kolega i ja smo se zafrkavali da smo dobili partijsku povišicu. "Kakvu?", pitali su nas. "Pa više ne moramo da plaćamo članarinu, eto takvu!"

A taj Mekinpot o kome vam pričam je nesrećan jedan čovjek. "Meni živjeti ovako više nije pravo, doviđenja, zbogom, laku noć i zdravo!" Eto tako on kaže.

Da li pamtite tekstove?

Stare tekstove – da! Hoćete još Mekinpota? Kaže: "Da je dragi Bože, što se to na meni iskušava upravo? Upravo otkako živim, mnogo već lijeta ode, a za me nema ni jedne jedine zgode zbog koje rek'o bih tamo moramo uvijek pitati samo – zašto. Ako nešto već jest onako kao što jest, umjesto da se čini..." I tako dalje. Boško Violić je to režirao, bila je to velika predstava.

Kakve su vaše sadašnje mlade kolege i koleginice, da li im je po vašem mišljenju stalo do glume onoliko koliko bi trebalo?

Mlade kolege su mlade kolege. Oni se sad bore za svoje mjesto. Toliko jure na sve strane pa im kazalište nije važno, ovo je biznis vrijeme. Ima i sad dobrih glumaca, pogotovo glumica, evo Lelina (Lela Margitić) kćer, Jelena Miholjević, jako je dobra glumica. I moja kćer je glumica, zove se Ana Kvrgić. Sad sam postao djed. I sve to skupa je dobro ispalo. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Mislim, dakle postojiš

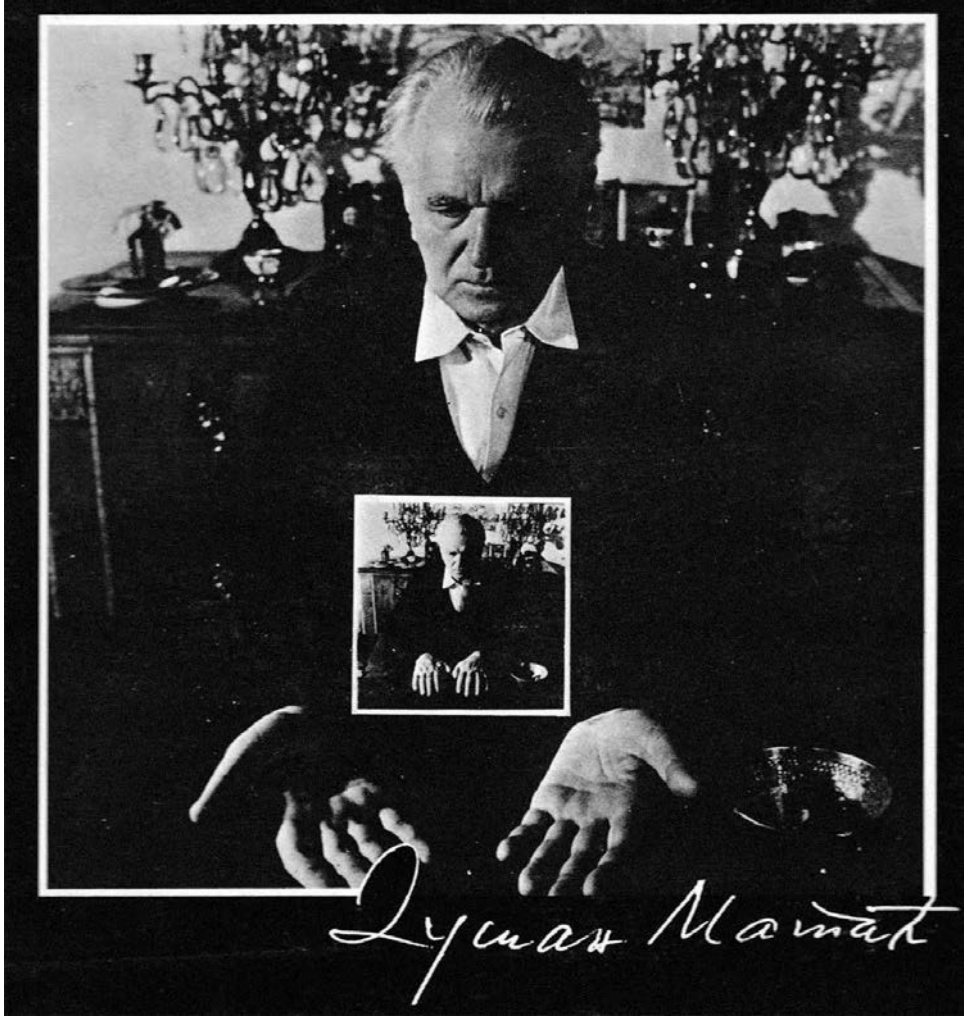

Dušan Matić je bio ostrvo jednog doba i jedne književnosti, ali ostrvo sa posebnom umetničkom florom, faunom i mikroklimom

Piše: **Branko Kukić**

Zašto smo zaboravili Dušana Matića?

U njegovoj sudbini ima nečega od Stendalove sudbine. Stendal je rođen početkom XIX veka, umro polovinom, a konačno otkriven krajem tog veka. Kao i za Stendala, i za Matića je znala mala grupa pisaca, uglavnom zatvorenih u svoje krugove, koja ga je sa iskrenošću i naklonošću čitala i slušala. Matića i danas najčešće povezuju sa nadrealizmom. On nije bio izdvajan iz grupe "beogradskih nadrealista" – kao što su, na primer, bili izdvajani Marko Ristić i Aleksandar Vučo (iako je sa ovim drugim Matić napisao roman *Gluho doba* i poemu *Marija Ručara*). Matić je, dakle, bio ostrvo jednog doba i jedne književnosti, ali ostrvo sa posebnom umetničkom florom, faunom i mikroklimom.

ZLATO VREMENA

Manje upućeni su nadrealizam shvatali kao puki eksperiment u umetnosti, kao neku vrstu duhovne egzibicije ili kao "automatsko" stvaranje koje dolazi iz podsvesti. Međutim, takve definicije su bile potpuno pogrešne. Od brojnih tumača ovog pokreta, čini mi se da se Matić najviše približio njegovoj suštini. Naime, prema njegovom mišljenju, nadrealizam nije bio namera da se svet okrene naopako, da se tumba, nego da se sintetiše, pa su zbog toga nadrealisti svoje ideje pronalazili u čitavom ljudskom iskustvu. Nadrealizam je trebalo da bude novi način mišljenja koji određuje jasna namera da nas usmeri prema nečem što treba hitno otkriti i uneti ga, odnosno stalno ga ulivati u uvek promenljivu i otvorenu celinu, "da bude čak jedan novi način života, njegova najdublja htenja (...), da izmeni život. Tako nadrealizam pripada i filozofiji i zadire i u druga, društvena i životna pitanja čovečanstva", kako je to mislio Matić. Nadrealizam je bio *opšte* što se kretalo prema *posebnom*: to je bio put od Sveta prema Pojedincu. U suštini, Matić ga je shvatio kao "izraz dubokog revolta prema postojećem društvu". Zbog toga je ovaj pokret uvek bio otvoren za sve što se sudaralo i sukobljavalo, za sve što je pulsiralo, brujalo, što se kretalo u svim pravcima istovremeno. Ovo je najbolje definisao Andre Breton rečenicom: "Tražim zlato vremena." Ta potraga je uvek bila suština velikih trenutaka čovečanstva i njegove istorije.

Zbog ovakvog shvatanja nadrealizma kao planetarnog iskustva, i velikih duhovnih pohoda i borbi, Matić je imao i poseban odnos prema istoriji, prihvatajući je ne kao popis i tumačenje političkih i ratnih događaja, nego kao preispitivanje svakog segmenta toka vremena, sitnih promena u njemu, njegovih treperenja, razaranja i pomicanja utrobe vidljivog i nevidljivog. "Istorija je, po meni, stvar svakodnevnog, ona se šeta ulicama i drumovima, u našim je sobama, u našim je glavama i u našem srcu. Ona nije nikakva fatalnost; ona smo mi sa svim svojim protivrečjima", govorio je Matić.

TRADICIJA BUDUĆNOSTI

Za Matića je od površno shvaćene istorije mnogo važnija tradicija. Verovao je da je ona kao drvo – dole u dubinama, u korenu i zemlji proizvodi se hrana koja uzrokuje

Pismo urbanisti Beograda

Usuđujem se da vam se obratim, nestručan, neuk u stvarima urbanizma, i, sem toga, dovoljno neposvećen u pitanja urbanizma Beograda. Da li je to vašom krivicom, ili mojom, sporedno je. Rado primam na sebe krivicu što se nisam potrudio da dobijem potrebna obaveštenja, srećan ako se, jasna i precizna, mogu dobiti, pa prema tome ovo pismo biće bar sa te strane korisno: dobiću ih najzad u sažetom obliku od vas, makar i naknadno.

Međutim, jedno je sigurno: problemi izgradnje Beograda razdiru vas: to pokazuju planovi koje često objavljujete, i menjate, radovi koje preduzimate, napuštate, i, u drugoj formi, izmenjene, nastavljate. I nas – usuđujem se da govorim u množini – ti problemi preokupiraju: za sebe, znam, mogu da kažem, ponekad me muče. Kad, eto, tako, ulicama koračam. Jer, u jednoj stvari možemo, moramo da se složimo: pitanje kako izgleda, kako će izgledati naš grad, ne interesuje samo one koji planiraju, investiraju, zidaju, već i one koji u njemu žive, rade, kreću se, stanuju, dišu, šetaju se, gledaju (bar u našoj zajednici trebalo bi da bude tako). I one koji vole Beograd, s toliko puno razloga, da ih je već bezbroj, te prevazilaze svaku razložnost, vole ga, jer ga vole, jednostavno.

Ljubav može da bude rđav savetnik u učenim, strogim stvarima urbanizma, osluškujem vaš prekoran glas. I meni su poznate zamke ljubavi. Već vas čujem: može da se voli i ružnoća. Priznajem vam svoju slabost prema Beogradu. Mene uvek trgne – danima se zaboravim – kad mi neki stranac, s kojim sam postao prijatelj, pa se više ne libi da bude iskren, i kaže mi: Beograd nije lep grad, ružan je. I stane da mi priča onu stereotipnu priču da Beograd nije kao ostali evropski gradovi, kao da je meni stalo da Beograd bude "kao ostali evropski gradovi" – najzad šta to znači? – onda mu govorim o našem nebu, ni u jednom gradu nije toliko nad njim i oko njega razmahnuto, nadire sa dna gotovo svake ulice, o našim vodama, u dnu svoje svesti uvek vidim ogromno jezero pod Beogradom, o svetlosti, o našim vetrovima, o olujama koje uzbudljive, uzburkane zavese oblaka, pljuskova, munja i gromova, sručuju od Zemuna na Beograd, kao najlepše romantične pesme. O istorijskim olujama, koje su ga toliko puta ranjavale i rušile. I o tome da još nema punih devedeset godina kako je poslednji vojnik osvajača napustio tvrđavu, da nema ni četrdeset godina otkako je nestalo granice tu na domaku pogleda, na našim vodama. I osećam, moji argumenti padaju u tu istu vodu, znam, Beograd je ružan zaista, ali ne iz razloga moga prijatelja stranca, već, za mene, iz sasvim drugih razloga. Tada ga povedem izvan Beograda, prema Fruškoj gori ili Novom Sadu. Vraćamo se. Predvečerje. Požar zalaska sunca zapalio je okna Beograda. Beo, blistav, zamišljen nad svojim rekama. Ja ga pitam: zar nije lep? Zar nije zaista beli grad, i objašnjavam mu kako je u srednjem veku nastalo njegovo ime. U tim časovima mi zaista postane žao: zašto ne učinimo da Beograd što pre i unutra bude lep i blistavo beo kao posmatran izdaleka.

Zato vam i postavljam neka pitanja, kažem vam svoja čuđenja. Ako budem rekao nerazumnih stvari, nasmejte se *et passez outre*. Nije ništa opasno. Niti imam moći da poput Osmana naredim prosecanje glavnih arterija kroz labirinte srednjovekovnog Pariza, kao što je taj prefekt pre sto godina učinio, i dao prilike za onaj melanholičan stih Bodlerov: "Jedan grad brže se menja od srca jednog čoveka", niti sam investitor koji će nešto napraviti po svojoj ludoj glavi. Samo me ljubav prema Beogradu inspiriše.

Evo mog prvog čuđenja. Polazim od bojâ, jer u imenu našeg grada dominira jedna boja. Pitam se, zašto u poslednje vreme niču sve češće kuće ružno obojene, da mi se čini kao da se najednom pojavila želja da ime Beograd promenimo u šarengrad. Ostavljam po strani pitanje tih naših novih kuća, punih nemirnih, krivih, slomljenih linija, balkončića, prečaga, boksova, pregrada, ograda, *brise-soleil-a*, prozorčića, orgulja, niti pominjem da su se neke od njih tako neočekivano našle na mestu gde se nalaze kao da su s meseca pale. Isprečile se, razroke, ne znaju kamo da gledaju.

Ne. Govorim samo o boji. Možda ćete mi reći da to nije stvar urbaniste, već stvar arhitekata. Izgleda mi da te precizne podele »

listanje, cvetanje i rađanje plodova. Posredstvom podzemnih i tišinom prekrivenih svetova tradicije mi smo prisutni u svetlosti ovog vremena, ovog trenutka. Matić je tvrdio da u onome "što je u tradiciji bilo protivrečno i udaljeno jedan pisac može da otkrije najednom duboko jedinstvo". Zar se ovo ne podudara sa Matićevom predstavom nadrealizma – da je on neki vid tradicije budućnosti?

Ali podsećajući šta stvaralac može da načini od tradicije, Matić umetnosti daje pravo na samostalnost, priznajući istovremeno njene zakonitosti i hirove, njen "izuzetan i nepredvidljiv način da reši neke zagonetke", jer "snaga jednog (...) dela je u njegovoj mnogostranosti, u bogatstvu interpretacija koje savremenici ili budući čitaoci u njemu otkrivaju". Zbog toga, prema Matićevom mišljenju, "sve završava u književnosti": "Državnici u penziji, revolucionari, generali i vojskovođe najzad na izmaku pišu svoje memoare, pa i oni ulaze u književnost." Ali taj svršetak svega u književnosti pokreće jednu univerzalnu temu, aktuelnu i u modernim vremenima, a to je pitanje morala u umetnosti, pitanje koje otvara dilemu šta je osnova umetničkog dela. Matić je još 1960, dakle u vreme kada se ovo pitanje postavljalo isključivo ideološki, u intervjuu za Švedski radio odgovorio: "Jedno umetničko delo je lepo ili nije, ono ne može biti moralno ili nemoralno. Međutim, moralna opasnost počinje kada jedno književno delo zlonamerno ljudi iskorišćuju u sumnjive »

» ovde ne mogu da budu nikakav opravdavajući razlog. Jer, ako razumem značenje i smisao pojma urbaniste, na njemu leži da odredi opšte linije, da precizira glavne crte jednoga grada, da ga vidi u celini. A boja ili boje čine sastavni deo jednog fizičkog predmeta, pa prema tome i jednog grada. Ako se iz svake atinske ulice može videti Akropol, onda to znači, neko je, urbanista ili neko drugi, želeo po svaku cenu da ovaj nezaboravni trag atinske lepote, taj najdragoceniji simbol istorije Atine, ostane vidljiv sa svakog njenog mesta, onda je on morao i da diktira arhitektima visinu i položaj njihovih kuća. Nešto slično, čini mi se, treba učiniti i u Beogradu. Beograd je pun boja, neba, zelenila, vode i vidika, pejsaži su na domaku oka, da bi živošću boja svojih kuća imao potrebe da razbija monotoniju i sivost. Ne. Nije reč samo o tome da kuće budu isključivo bele, već onih boja koje neće kvariti prirodno bogatstvo našeg pejsaža i našeg podneblja, koje neće remetiti harmoniju njegovih vidika. O tome bi neko morao da povede računa, svakako i vi, u zajednici sa slikarima, jer to se tiče opšte slike Beograda, one slike koja prva ostane u oku sačuvana zauvek, kada se baci pogled na njega ili se misli o njemu.

Mi nemamo Akropol. Ali mi imamo položaj Beograda, Kalemegdan i Savu i Dunav. I pogled u beskraj Panonske ravnice. Neka nas bar oni iznenade, ako ne na svakom koraku, a ono bar na svakom drugom. To je valjda i smisao Terazijske terase, taj neočekivani pogled na nebo i vode; ona dopušta da usred gradske vreve, u samom centru, bane priroda puna svetlosti. U kom gradu toga još ima?

Ne radi se o tome da na toj padini Beograd dobije još jedan park, već samo da se useče prozor svetlosti i svežine. Varoš, sa svojim krovovima i svojim životom, mirno može pod njim da teče: ima nečeg neizrecivo lepog u krovovima: oni su sastavni deo varoškog pejsaža i poeme. Kad smo već kod savske padine, zašto se zaboravlja da kuće na njoj moraju da imaju dva lica: jedno prema ulici, a drugo prema širokom, sveobuhvatnom bulevaru Save. Zašto bi se naše oko zaustavljalo kad se, sa trga železničke stanice ili sa prilaza Save, podigne ka varoši, na naličjima zgrada.

U vezi s tim evo mog drugog čuđenja: na jednoj strani, eto, otvaramo prozor na Terazijama, a, s druge strane, zatvaramo prilaze nekih ulica. Još ne mogu da razumem zašto je trebalo zazidati prilaz Nušićeve ulice sa Terazija, i napraviti od ove ulice mračan levak, ne mnogo privlačan? Ako je trebalo isključiti jednu ulicu iz kolskog saobraćaja, ne mislim da je bilo potrebno napraviti toliko prepreka, kad jedan običan saobraćajni znak može to da obeleži: ovuda se kolima ne prolazi. Zašto sprečiti da prodor svetlosti i svežine s Terazijske terase ne prodre do Makedonske ulice, do ispred same "Politike"? Zašto je zatvorena Kapetan-Mišina ulica na Studentskom trgu, kad je ona davala jutarnje sunce Dositejevom parku? Zašto se, u planovima o dovršenju Trga Republike, predviđa zatvaranje Francuske ulice i njeno skretanje pored Doma armije i jedino ulivanje u Jugovićevu ulicu. Ili, po meni još paradoksalnije, eventualno zatvaranje Obilićevog venca na raskrsnici kod kafane "Zagreb". Zašto zamračiti Knez Mihailovu ulicu, i lakat Obilićevog venca, kad se tu otvara pogled pored Doma armije daleko na Dunav? Zašto poremetiti to što je još jedino bilo lepo u tom delu Beograda, zbilja beogradski, to otvaranje krilnih ulica duž grebena. Ako već još ne možemo korakom da dopremo jednostavno do Save i Dunava, onda zašto nas sprečavati da to uradimo pogledom?

Evo mog trećeg čuđenja.

Zašto nas onda što pre ne pustite do Save i Dunava? Zašto da nam donji Kalemegdan, čak i kad smo na njegovoj terasi, izgleda dalji od Košutnjaka i Topčidera. Poznate su mi primedbe, naša železnička stanica, pristanište i pruge odvajaju od Save i Dunava, te dok se ne reše ti osnovni krupni problemi itd., i ovo pitanje, ja bih ga nazvao, ljudsko pitanje, ne može da se reši. Mene čudi taj estetizam. Niko od nas, verujem, nije toliko esteta da zaboravlja nužnosti, teškoće, velike probleme Beograda. Ko bi mogao da zameri jednom gradu, što su mu preča od estetskih pitanja, i važnija, železnička stanica ili pristanište.

I evo mog četvrtog čuđenja.

Zašto se hitnije ne zatvore neki razjapljeni prostori u Beogradu? Mislim na trgove. Zašto se najzad ne zatvori, ne uokviri Trg Republike. Ako je zaista težak problem trg kod Slavije i na železničkoj stanici i teško ih je rešiti, jer su u tesnoj vezi sa drugim problemima izgradnje Beograda i saobraćajnih težišta, trg kod Narodnog pozorišta traži samo da se dovrši. Trg kod spomenika ima svoje zaglavlje, vreme i istorija su ga već postavili, zašto ne bismo nešto već primili što je život grada uradio, i to pravilno, prilično skladno zaglavlje, pravim linijama samo završili: povući od pozorišta i od palate Jadran, prave

» svrhe, i kada se izvesni pisci služe pisanjem ne da bi stvarali istinsko književno delo, već da bi proturili dobru ili lošu, dobronamernu ili zlonamernu propagandu svojih pseudoideja."

Činjenica je da ideologije (ne samo totalitarne) nisu držale do ovakvih "moralnih pravila", nego su prihvatale i propagirale isključivo "utilitarna pravila". Ovo "Matićevo pravilo" ima svoju predradnju: naime, Matić je početkom 1951. napisao da "nema marksističke estetike" i da "na jednoj doktrini ne može da se izgradi život" – "intenzivan deo društva i politike zahteva ogromno polje slobode i stvaranja koje proširuje koncepciju čoveka i života". Ova dva Matićeva mišljenja, ove dve paralelne relacije, govore o njegovom nepokolebljivom ubeđenju da je svet otvoren i da svako sužavanje, zatvaranje ili ukidanje tog suštinskog obeležja vodi u negaciju. Matićeva "prepravka" Dekartovog iskaza u "Mislim, dakle postojiš" tvrdi da otvorenost sveta znači mogućnost postojanja i za Svet i za Pojedinca u njemu. To podrazumeva i *drugi* novi svet i Drugog kao našeg sagovornika i saputnika. Matić je to sažeo: "Oni koji predstavljaju Drugog na uranku, a ne Drugog na zalasku." U ovome je osnova Matićeve vere u kulturu, budući da kulturu ne treba razumeti jedino kao ono što je prošlo, nego ono što *traje*, jer "ljudske vrednosti ne postoje da bi ljudi



ČAČAK, 1972: Dušan Matić pred bistom Vladislava Petkovića Disa

linije na Kolarčevu i Makedonsku ulicu. Svako komplikovanije rešenje, proširivanje trga, svako takozvano originalno rešenje za ovaj trg čini mi se izlišnim i nepotrebnim, pomalo hamletovskim. Nešto od naše najnovije istorije našlo je odjeka na ovom trgu, pa čak i iz daleke prošlosti Beograda mogu se izvući uspomene koje su vezane za njega. Tu je Stambol-kapija, na njemu je sazidana naša prva velika kulturna ustanova, Narodno pozorište, na njemu je objavljeno ubistvo Aleksandra i Drage, na njemu je Nušić krenuo na konju predvodeći demonstracije protivu Austrije u doba aneksije Bosne i Hercegovine, na njemu je 27. marta spaljena Hitlerova slika, na njemu je održan prvi veliki miting posle oslobođenja. Možda će neko, sutra, kroz pedeset godina ili sto, napisati dramu ili tragediju u vezi sa događajima koji su se odigravali na trgu, i zar ne bi bilo uzbudljivo za buduće Beograđane da jedne večeri pod vedrim nebom vide njihovo prikazivanje, kao što mi danas u Dubrovniku gledamo komade na istim onim pjacama na kojima su se oni odigravali. Zašto ne bi pred našim Narodnim pozorištem bio jedan trg, neka vrsta pozorišta pod otvorenim nebom, čija je scena već unapred ocrtana, i zašto ne bismo jednoga dana, zaustavivši saobraćaj, na njemu mogli da čujemo kakav monstr-orkestar ili hor iz cele naše zemlje? Sem toga, u tom centru grada gde dominiraju vijugave linije na Terazijama, jedan miran četvorougaonik dobro bi došao kao smirenje i kao osveženje.

Zašto se na Studentskom trgu, gde su se u poslednje vreme podigle dve zgrade, nije povelo računa da to nisu zgrade u Jugovićevoj ili Vasinoj ulici, već i sastavni delovi tog našeg toliko znamenitog po događajima trga, i da okružavaju jedan park? Na stranu što bismo se mogli pitati zašto Hemijski institut usred grada. I bez obzira što je zbog te zgrade zatvorena Kapetan-Mišina ulica, zaista se možemo začuditi zašto je najednom ostavljena pukotina na jednom krilu, te tako trg ostaje nedovršen i krnj.

Moja pitanja, čini mi se, ne zadiru u vaše osnovne brige, teške probleme koji vas najviše uznemiravaju. Ona se tiču, možda, pre ljudske strane izgleda našega grada. Lepota i lik jedne varoši ne moraju da se sastoje samo u veličanstvenosti njenih palata ili širini njenih bulevara i ulica. Lepota može da bude i skromna i smerna. Veličanstvenost Karijatida na Erehteonu ne leži u njihovoj kolosalnosti, već u skladnosti suzdržane snage, dostojanstva i pitomine. Rešavanje zamašnih problema preobražaja Beograda u zaista veliki, moderan grad, ne bi trebalo da nas spreči da ono što se taloži ne sredimo, ne damo mu našu patinu, i da pred apstraktnim perspektivama budućnosti ne zanemarimo ono što može da dobije svoj konkretan, živi i harmoničan lik.

Izuzetan položaj Beograda zahteva i izuzetna rešenja. Najopasnije bi bilo povoditi se doslovce za primerima. Tu, zaista, vašoj inventivnosti i vašem geniju pruža se vrlo mnogo mogućnosti da se ostvari. Iz tog poštovanja prema vama, usudio sam se i da postavim ova pitanja, ne mnogo skupa pitanja; i ako sam nešto više ili manje od razumnog ili nerazumnog rekao, to je samo zato što volim Beograd naše prošlosti, naše sadašnjosti i naše budućnosti, i što imam nade u vas da ćete ipak rešiti sva pitanja koja stoje pred vama. Ali, nama laicima, koji se inspirišemo samo ljubavlju prema našem gradu, dopustite da kažemo ponekad koju reč, pa makar i naivnu, i pogrešnu, ali koja u svakom slučaju ne može biti štetna.

DUŠAN MATIĆ

(Iz knjige *Na tapet dana*, Matica srpska, 1961)

kao pred nepomičnim karijatidama ničice padali, već da te vrednosti i da ta dostignuća ljudskog genija i ljudskog uma unesu u svoj život (...) nasuprot svim tamnim silama ljudskog bića, i ozare njihov jedini život (...). Kultura je proces kome nema kraja, neprekidna traka, koja se ili bogati ili siromaši, ali nikada nepomična, ne stoji." Jer kultura je "eksplozija čoveka".

Na kraju bih hteo da podsetim na nešto što je u vezi sa Matićem zaboravljeno. Naime, za vreme studentskih demonstracija '68. Matić je poziv studenata da govori svoju poeziju odbio, uputivši im 8. juna svoju *Izjavu*, u kojoj je, između ostalog, napisao: "Pozvali su me da čitam pesme. Nisam otišao iz prostog razloga što smatram da vreme nije za književne večeri. Da li sam sa vama? Pa s kim bih mogao biti u ovom trenutku! Vi ste kao plamen. (...) Na meni nije da govorim. Na vama je. (...) Pronađite svoj rečnik. Progovorite jezikom novog vremena." Matićev glas je bio za pobunu i promenu kako bi u nekoj budućnosti bila ostvarena njegova metafora – *Poezija je neprekidna svežina sveta*. Na koncu konca, i ovde je odgovor na pitanje o moralu umetnika.

Vi današnji, koji imate još zanosa u sebi, koji ste željni smisla i kojima je žudnja za saznanjem barem trunka od tog smisla – uzmite Matića za preteču i vernog pratioca. ¶

Iskupljenje na ulicama zla

U izdanju Lagune nedavno je objavljeno novo izdanje *Malteškog sokola* Dešijela Hemeta. Reč je o romanu koji je ostvario nemerljiv uticaj na istoriju filma i književnosti, pa i na način na koji doživljavamo svet, tako da reklamni slogan o "najbitnijem kriminalističkom romanu svih vremena" nije lišen utemeljenja

Roman je objavljen 1930. godine, a istoimeni film je snimljen već godinu dana kasnije. Ipak, taj film koji je režirao Roj Del Rut sa Rikardom Kortezom u glavnoj ulozi danas nešto znači samo filmskim zanesenjacima. Ekranizacija iz 1941. godine, deceniju mlađa od prve, u režiji Džona Hjustona, sa Hemfrijem Bogartom u glavnoj ulozi, je klasik. Riječ je, po mnogim mišljenjima, o jednom od najboljih filmova svih vremena, filmu koji je utemeljio *noir* kao žanr. Film vjerno slijedi radnju romana, a dijalozi su listom doslovce preuzeti. Već i ta činjenica dovoljno govori o stilu kojim je knjiga napisana. Adaptacija književnih predložaka obično traži znatne intervencije kad je riječ o dijalozima, jer su dijalozi u romanima često artificijelni, "drveni", odviše stilizovani da bi izgledali kao stvarni govor iz usta stvarnih ljudi. Stil ovog pisca je, međutim, toliko prizemljen, a govor njegovog glavnog protagoniste toliko "ulični", da je čak Džon Hjuston, kao scenarista, morao da mu doda lirsku notu. Aluzije na Šekspira, one finalne filmske replike prema kojoj je famozni Malteški soko zapravo napravljen od tvari od koje su načinjeni snovi, u romanu zapravo nema.

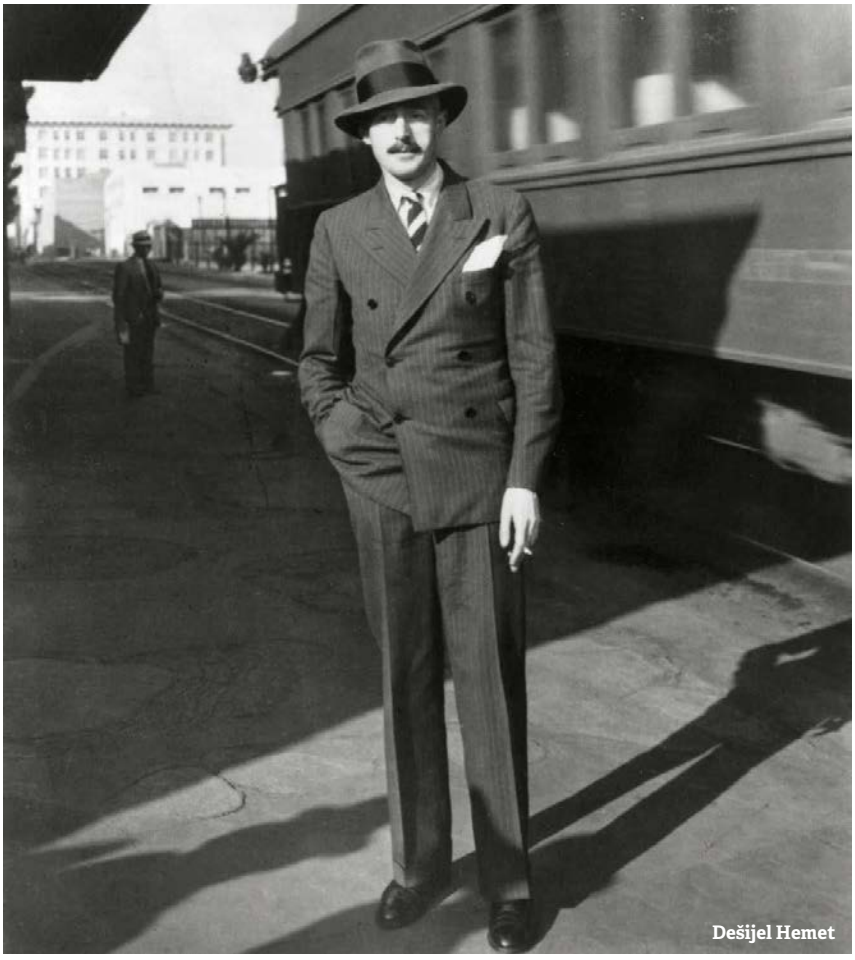
Dešijel Hemet

PRVO I TREĆE LICE

Na koricama novog srpskog izdanja romana Dešijela Hemeta *Malteški soko* (Laguna, Beograd, 2014; sa engleskog preveo Nikola Pajvančić) stoji i kratki reklamni slogan "Najbitniji kriminalistički roman svih vremena". Koliko god da su u naše vrijeme takve reklame i *blurbovi* po definiciji neumjereni i hiperbolični, u ovoj ocjeni ima i neke prilično egzaktne istine. *Malteški soko* ne samo da je najpoznatiji i ponajbolji roman Dešijela Hemeta nego je istovremeno i roman koji na ključni način anticipira najvažnije *noir* opuse uopšte, najvažnije opuse u istoriji onog rukavca istorije kriminalističkog romana kakav kod nas nazivaju "tvrdokuvanim" (prevodeći englesku frazu *hard-boiled*), opuse Rejmonda Čendlera i Rosa Mekdonalda. Autopoetički esej Čendlerov, relevantan za cio žanr, *Jednostavno umijeće ubistva* (*The Simple Art of Murder*) kao paradigmu umjetnički i književno relevantnog kriminalističkog romana uzima upravo *Malteškog sokola*. Omaž koji je Mekdonald dao Hemetu možda je još znakovitiji. Glavni junak njegovih romana zove se Arčer, Lu Arčer, a prezime je dobio po prezimenu partnera Hemetovog Sema Spejda, onog Arčera, Majlsa Arčera, koji gine već na samom početku *Malteškog sokola*. (Prvo poglavlje ovog romana zove se "Spejd i Arčer".) Postoji jedna stilska karakteristika koja najoštrije razdvaja Hemeta kao začetnika žanra od pisaca kakvi su Čendler i Mekdonald, a koji su u tom žanru dosegli vrhunce. Hemet je, naime, pisao u trećem licu jednine (tako je napisan i *Malteški soko*), dok su Čendler i Mekdonald pisali u prvom licu, u *ich*-formi. Razlika je izuzetno važna. Čendlerov i Mekdonaldov književni svijet vidimo kroz filtere pogleda Filipa Marloua odnosno Lua Arčera; Sema Spejda, međutim, vidimo samo sa strane. Treba to naglasiti jer su u stvaranju nezaboravnih *glasova* Marloua i Arčera učestvovali i fiktivni lik Sema Spejda i stvarni pisac Dešijel Hemet. U likove detektiva koji su

ovaj dugo prezreni žanr artistički iskupili Hemet je ugradio i svoju književnu kreaciju i sebe samog. Uostalom, Hemet neko vrijeme jest zaista radio za famoznu Pinkertonovu detektivsku agenciju.

VETERAN OBA RATA

Hemetov život je filmski materijal. Uostalom, dva važna filma njime i jesu manje ili više inspirisana. Mada se *Džulija* Freda Cimermana (iz 1977) više bavi Hemetovom dugogodišnjom ljubavnicom Lilijen Helman, o njenom životu je ionako teško govoriti bez pominjanja veze sa Hemetom. (Džejson Robards je za ulogu Hemeta u ovom filmu dobio Oskara.) Drugi film je, naravno, *Hemet* režisera Vima Vendersa (iz 1982).

Hemet je rođen 1894. godine, što će reći da mu je bilo dvadeset kad je izbio Prvi svjetski rat. Mobilisan je 1918. godine; kao vojnik se razbolio od španjolske gripe, kasnije je dobio i tuberkulozu koju će vući cijelog života. Liječeći se od gripe upoznao je medicinsku sestru Džozefinu Dolan s kojom će se vjenčati i dobiti dvije kćerke. Prije nego je postao pisac, Hemet je, osim detektivskog posla, radio u marketingu. Nakon raspada braka, najprije je bio u kratkoj vezi sa književnicom Nel Martin, a zatim se upustio u najpoznatiju i najdužu svoju romansu, onu sa književnicom Lilijen Helman. (Jedno poglavlje knjige *Istorija ljubavnica* Elizabet Abot koju je kod nas objavila Geopoetika opširno se bavi ljubavnom pričom Dešijela Hemeta i Lilijen Helman.) *Malteškog sokola* Hemet je, rekli smo, objavio 1930, a već četiri godine kasnije objavio je svoj posljednji roman. Živio je još skoro dvadeset i sedam godina, ali je ostatak života mnogo više posvetio politici i aktivizmu negoli literaturi. Mada je bio komunista i mada je imao tuberkulozu, uspio je da potegne veze te da bude vojnik i u Drugom svjetskom ratu. Poslije rata nastavlja sa ljevičarskim aktivizmom, rame uz rame sa Lilijen Helman. (Ne mogu da odolim a da ne pomenem da je Lilijen Helman, kao uvjerena komunistica, krajem četrdesetih posjetila Jugoslaviju gdje ju je primio i Tito.) U famoznoj istrazi američkog Kongresa, Hemet je odbio da cinkari bilo koga pa je osuđen na robiju zbog nepoštivanja suda. Veteran dva svjetska rata, bolestan od tuberkuloze, u zatvoru je čistio zahode. Ovaj strastveni pušač i teški alkoholičar poslije izlaska iz zatvora je živio usamljenički. Pokušao je da se vrati književnosti; započeo je pisanje romana, ali nije daleko odmakao. Umro je početkom 1961. godine od raka pluća, a sahranjen je na čuvenom groblju Arlington.

NI EVNUH NI SATIR

U pomenutom autopoetičkom eseju, nakon što iznese tezu da kriminalistički roman, kao i svaki drugi uostalom, može da bude umjetnički relevantan, a ne tek plitka zabava, Rejmond Čendler kaže: "U svemu što se može nazvati umjetnošću, postoji element iskupljenja." Pa malo poslije, ispiše efektnu frazu o tome da se u takvom romanu "ulicama zla mora da

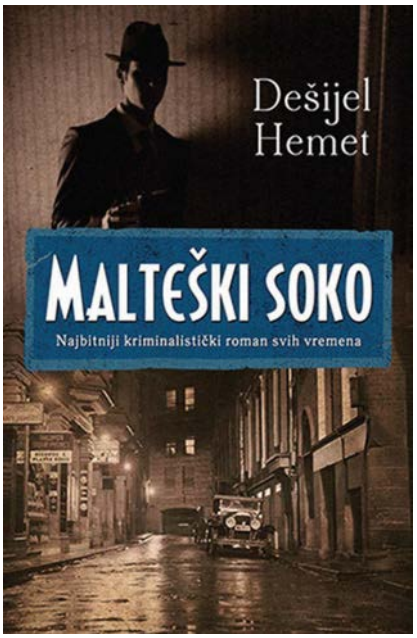

hoda čovjek koji nije zao, koji nije ni pokvaren ni uplašen". To je čovjek – nastavlja Čendler – koji je častan instinktivno, neizbježno, koji je častan, a da i ne misli da je častan i koji, naravno, za samog sebe nikad neće reći da je častan. "On je najbolji čovjek u svom svijetu i dovoljno dobar za bilo koji svijet." Privatni život takvog čovjeka nije odviše važan, kaže Čendler, ali dodaje da on nije "ni evnuh, ni satir". Govori Čendler o Spejdu, govori o svom Filipu Marlouu, ali govori i o Hemetu, valjda i o sebi. *Noir* svijet, svijet fatalnih žena i razočaranih časnih alkoholičara, započinje *Malteškim sokolom*. Čujmo kako Hemet na drugoj stranici svog najslavnijeg romana opisuje Bridžid O'Šonesi dok Spejd još uvijek i ne zna kako se zove, dok još misli da je riječ o nekoj gospođici Vonderli: "Kretala se sporo, opreznim koracima, gledajući Spejda kobaltnoplavim očima, istovremeno stidljivim i ispitivačkim. Bila je visoka, gipka i vitka, bez ijednog oštrog ugla na sebi. Telo joj je bilo pravo, visokih grudi, noge dugačke, šake i stopala uzani. Obukla se u dve nijanse plavog koje je izabrala zbog svojih očiju. Uvojci kose koji su padali ispod plave kape bili su tamnoriđi, njene pune usne jarkocrvene. Beli zubi sijali su u polumesecu koji je stvarao njen sramežljivi osmejak." Priča se zatim razvija, dok pred sam kraj, na stranicama uoči posljednje, Spejd i Bridžid ponovo ne ostanu sami, a ona mu kaže da je znala da je on onaj pravi za nju od prvog trenutka kad ga je srela. Puno si ih vrtila oko malog prsta, došla si u moj krevet da više ne bih postavljao pitanja, mene nećeš vrtiti oko malog prsta, kaže Spejd. "Lažeš ako kažeš da duboko u srcu ne znaš da te, uprkos svemu što sam uradila, volim", kaže njemu Bridžid. A Spejd kaže: "Možda je tako. Šta s tim? Treba da ti verujem? Tebi koja od časa kad sam te upoznao nikada nisi igrala fer sa mnom ni pola sata u jednom cugu? Treba da ti verujem? Ne, ne, dušo, Ne bih ti verovao sve i da mogu. Zašto da ti verujem?" Pa Bridžid pita, šapatom: "Da li me voliš ili ne?" Kaže Spejd: "Ne znam. Lako je poludeti za tobom. Ali ne znam na šta se to svodi. Zna li to neko nekada? Recimo i da te volim. Šta s tim? Možda te sledećeg meseca neću voleti. Prolazio sam kroz to i ranije – kada je trajalo toliko. Šta onda? Onda ću misliti da me vrtiš oko malog prsta." I tu se opet vraćamo Čendleru kad govori o čovjeku koji je usamljen i koji ima samo svoj ponos. Ima, naravno, i iskustvo i svijest o vremenu. Na jednom mjestu u *Malteškom sokolu*, neki šofer koji zna da je Spejdu ubijen partner kaže da je detektivski posao gadan, pa pita Spejda je li razmišljao da mijenja profesiju, da možda i sam bude šofer. Spejd kaže da ni šoferi ne žive vječno, a ovaj odgovara: "To je možda tačno, ali ja ću se svejedno iznenaditi kad se to bude ispostavilo i za mene." Spejd ne kaže ništa, ali možda misli: To je okej, ali nemoj nipošto da te išta drugo iznenadi. ¶

MUHAREM BAZDULJ

Geografija očaja

Said Ali, šestnaestogodišnjak iz Somalije, ispričao je za "Vreme" kroz šta je prošao: "Pešačio sam dva meseca pustinjom", priča dečak. "Posle sam čekao mesec dana u Libiji pre nego što mi se ukazala šansa da pređem more. Trojica drugara koje sam upoznao na putu umrla su u pustinji"

Iz Rima za "Vreme"

Čekali su. I opet su tiho i strpljivo sedeli i čekali na dokovima luke Augusta u istočnoj Siciliji, dok je sunce pržilo. Jedini hlad dolazio je od usidrenog italijanskog mornaričkog broda "Sveti Đorđe" koji je u dva navrata spasavao migrante iz mora između Sicilije i obale Severne Afrike. Ova grupa spasenih koja strpljivo čeka, broji 55 ljudi koliko staje u običan turistički autobus. Sedmog maja, iz broda "Sveti Đorđe" iskrcano je 1142 migranta, mnogo žena i oko 200 maloletnika bez pratnje. Tri dana kasnije, sa istog broda iskrcano je još 948 ljudi. Istog dana, još 250 ljudi iskrcano je u Pocalu (Raguza) i jugoistočnoj Siciliji i oko 300 u Tarantu, u regiji Pulja u kontinentalnoj Italiji.

Ipak, luka Augusta je baza operacije "Mare Nostrum", najveće spasilačke operacije koju je izvela italijanska mornarica posle brodoloma u okolini Lampeduze u oktobru 2013, kada je stradalo oko 300 migranata. U operaciju "Mare Nostrum" svakodnevno je uključeno pet velikih mornaričkih brodova, helikoptera i patrola koje su raspoređene između Sicilije i Severne



i nade

Afrike. To košta devet miliona evra mesečno, i to znači da je do 12. maja iz mora spaseno oko 4000 migranata.

ČOVEK U MORU

Naši izvori u mornarici, koji radije ne bi da budu spomenuti imenom i prezimenom, izjavili su za "Vreme" da je vojna komanda posle brodoloma u Lampeduzi jednostavno rekla "dosta". Međutim, cela operacija je ponovljena dve nedelja kasnije zbog mornarske solidarnosti: prava dužnost svakog mornara pod kapom nebeskom je da spasi čoveka u moru.

"Može li neko da odredi cenu ljudskog života?", pita se Aldo Dolfini, kapetan broda "Sveti Đorđe". Da bi odgovorio na nekoliko pitanja, kapetan se spustio na dok. Neizbežno, jedno od pitanja odnosilo se na poziv Severne lige i Berluskonijeve stranke Forca Italija da se akcija "Mare Nostrum" smesta obustavi zato što "to košta novaca". Dolfini je ponosan na učinak muškaraca i žena pod njegovom komandom. "Spasavamo ljude svaki dan i privodimo one za koje sumnjamo da su krijumčari. Nije naša dužnost da rešavamo probleme izvan onih koji se odnose na egzodus, ali najmanje što možemo da učinimo jeste da sprečimo da se ponovi tragedija poput Lampeduze."

Iza njegovih leđa, u garažnom delu palube broda "Sveti Đorđe" – brod je sagrađen da nosi teret teškog naoružanja – mornari čiste iza migranata koji su tu boravili poslednjih nekoliko dana. Na brod se utovaruju novi paketi sveže vode, dušeci od kartona, nove količine hrane za decu i trudnice, prva pomoć i ćebad. Brod bi uskoro trebalo da se otisne u novu akciju spasavanja sve dok se operacija "Mare Nostrum" ne završi u narednih 12 ili 24 časa.

Centri za smeštaj azilanata u Siciliji i Kalabriji, južnoj regiji kontinentalne Italije, već su prepunjeni. Lokalne i republičke vlasti se trude da se izbore sa ovim problemom, ali, kao što kaže kapetan Dolfini, "leto samo što nije počelo i mi očekujemo sve više i više brodova koji će dolaziti iz pravca obala Libije i Tunisa čim se vreme prolepša".

Prisutno je i nekoliko službenika Fronteksa, granične policije EU, koji procenjuju situaciju. Jedan od njih je iz Španije, drugi iz Portugala, a treći iz Engleske. Oni posmatraju i nešto beleže. Italija je »



ČEKANJE NA SUNCU: Migranti pored broda "Sveti Đorđe" u luci Augusta
foto: Enzo Mangini

mesecima apelovala na EU da interveniše i pošalje brodove, ljudstvo, opremu kako bi se rasporedio finansijski i logistički teret i na ostale zemlje članice. Do sada, pomoć nije stigla, ali prisustvo Fronteksa na dokovima znači da će se nešto promeniti.

ČEKANJE NA AZIL

Dok čekaju i čekaju, migranti i moguće izbeglice slušaju instrukcije i informacije o italijanskom sistemu i pravu koje se odnosi na azilante. Predavanja drže ljudi iz UNHCR-a i *Save the Children*, ali tu su i nevladine organizacije koje se fokusiraju na maloletnike i decu. Fabijana Đulijani je lokalna službenica UNHCR-a. Ceo dan je na dokovima sa prevodiocem za arapski jezik, Saidom, koja nosi hidžab preko plave uniforme UNHCR-a. Njih dve bez vidljivog znaka umora proceduralno popisuju moguće tražioce azila: ime, godina rođenja, zemlja porekla i nekoliko osnovnih informacija o osobi i zbog čega traži azil. Većina budućih aplikanata dolazi iz Eritreje, zemlje Afričkog roga u kojoj vlada režim čija je represivnost ravna onoj u Severnoj Koreji.

"Da, puno ljudi dolazi iz Eritreje", potvrđuje Fabijana, "ali takođe dolaze i iz drugih zemalja poput Nigerije, Malija, Gane, Centralne Afrike, Južnog Sudana, Sudana, Somalije, Sirije, ali i iz Pakistana i Bangladeša... Svi su iz afričkih i mediteranskih zemalja u kojima je trenutno politička i društvena kriza, i svi oni dolaze ovde."

To je geografija očaja i nade. Sirijci obično dolaze u malih porodicama, često sa bebama starim svega nekoliko meseci. Eritrejci su uglavnom mlađi muškarci koji su pobegli od doživotne vojne obaveze koji propisuje režim. Većina ljudi iz centralne i zapadne Afrike su takozvani "ekonomski migranti": prepešačili su Saharu u potrazi za boljim životom negde u Evropi. Većina od njih ne želi da ostane u Italiji, već se nadaju da će dospeti do Nemačke, Švedske ili Norveške, gde imaju rođake. Smatraju da su u tim zemljama uslovi života i rada za izbeglice mnogo bolji nego na Siciliji i bilo gde u južnoj Italiji.

Oni koji zatraže azil čekaće mesecima na odgovor. Ako im odobre azil, poslaće ih u jedan od SPRAR-ovih (akronim za sistem zaštite za tražioce azila i izbeglice) malih projekata integracije i zaštite širom Italije. Ako ne dobiju azil, dozvoljeno im je ostanu godinu dana, a posle isteka tog roka oni se u zvaničnom imigracionom sistemu vode kao "obični ekonomski migranti".

200 MALOLETNIKA BEZ IGDE IKOGA

Najteže je maloletnicima bez pratnje. Zakon kaže da maloletnici bez pratnje treba da budu briga opštinskih vlasti grada u koji su stigli. To znači da bi opština Augusta trebalo da vodi računa o stotinama maloletnika bez roditelja koji pristižu svake nedelje. To je preveliki teret za opštinu od pedeset hiljada ljudi i sa jednom od najvećih stopa nezaposlenosti u Evropi, u kojoj je petrohemijska industrija u opadanju. Preko puta zaliva u kojem su smešteni dokovi nalazi se petrohemijsko postrojenje za koje se veruje da je najveći zagađivač na Mediteranu. Da bi stvari bile još gore, grad Augusta nema gradonačelnika već komesara koga je postavio Rim nakon što je lokalno gradsko veće raspušteno zbog povezanosti sa mafijom. Ipak, stanovništvo se trudi da se izbori sa situacijom kako zna i ume. Za sada je oko 200 maloletnika (svi su muškog pola) smešteno u školama gde dobijaju hranu i medicinsku pomoć.

U školama je vanredna situacija: desetine kamperskih prostirki poređanih u koridoru u svim učionicama dvospratne zgrade. Cipele, duksevi, džemperi, pantalone, kačketi na sve strane, sveprožimajući zadah jedva opranih tela... Mladi "gosti" provode vreme u šetnji gradom ili na obližnjem fudbalskom igralištu, ponekad gluvare između zgrada u sirotinjskom komšiluku. Volonteri iz lokalnih udruženja prikupljaju hranu i odeću od meštana i donose u školu. Jedna starija gospođa sedi na svom balkonu i uživa u toplim sunčevim zracima dok posmatra kao ceo svet dolazi u njen grad.



Iznenađujuće, ali situacija u gradu je mirna, pomalo mahnita, naravno, ali do sada nije bilo većih nemira u gradu. Lokalne desničarske stranke se trude da ukomešaju javnost, ali za sada je odnos meštana prema ovim mladićima veoma prijateljski. Ili je to jednostavno zbog velikog broja policajaca.

KROZ PUSTINJU I TALASE

Menadžeri škole objašnjavaju da, kad god je moguće, odvajaju u posebne učionice pripadnike različitih nacionalnih grupa: jedna za Eritrejce, druga za Egipćane... Neprestano nadziru situaciju. Najobičnija fudbalska rasprava ili bilo koja druga može u trenutku da se pretvori u tuču; 200 besposlenih tinejdžera je tempirana bomba. Između ostalog, i to je jedan od razloga zašto lokalna vlast nastoji da ih što kraće zadrži.

Said Ali, 16-godišnjak iz Somalije,

ispričao nam je kroz šta je prošao. "Pešačio sam dva meseca pustinjom", priča dečak. "Posle sam čekao mesec dana u Libiji pre nego što mi se ukazala šansa da pređem more. Trojica drugara koje sam upoznao na putu umrla su u pustinji." Said kaže da ima brata u Rimu i pokušava da ga dozove da dođe po njega. Priče ostalih dečaka su mahom slične: dugačko putovanje započeto je negde u Nigeriji ili u Bangladešu, malo sreće, mnogo muke, napora i straha. Drugari su im stradali na putu. I najzad, olakšanje kad je sivi brod došao da ih spasi iz mora. Putovanje nije završeno, naprotiv. Ipak, najgori deo puta je iza njihovih leđa.





KOLIKO VREDI LJUDSKI ŽIVOT: Prijem azilanata i prizori sa ulica Auguste

SELO ZA "GOSTE"

Neki od dečaka koji su zatražili azil premešteni su selo koje je ranije pripadalo američkog vojsci, na sat vožnje od Auguste. To je Centar sa pomoć tražiocima azila (CARA) u Mineu, malom mestu od pet hiljada ljudi u provinciji Katanija u istočnoj Siciliji. Selo je nalik američkim provincijskim gradićima usred maslinjaka i pomorandži, klasične sicilijanske pozadine. Redovi malih kuća sa zadnjim dvorištem i prednjom baštom, sve okružene mrežastom ogradom metalik boje. U centru i oko njega patroliraju naoružani italijanski vojnici, ali "gosti" mogu da se kreću bez dozvole budući da nose magnetne bedževe i pokazuju ih na izlasku i ulasku. Selo su Amerikanci ranije napravili za smeštaj gostiju iz vojne baze Sigonela nedaleko od Katanije, jedne od najvećih američkih vojnih baza na Mediteranu. Kasnije, Amerikanci su odlučili da sagrade drugo selo (koje izgleda potpuno isto) na nekoj bližoj lokaciji i selo Mineo je napušteno. Konzorcijumom CARA je najpre upravljao Crveni krst, a kasnije konzorcijum organizacija koje su dobile dozvolu za rad na tenderu Ministarstva unutrašnjih poslova.

Selo se sastoji od 200 malih kuća od 160 kvadratnih metara, sa tri kupatila. Idealno bi bilo da u jednoj kući živi ne više od 8-10 ljudi, ali ih je duplo više. Trenutno, oko 4000 ljudi živi u selu, duplo više nego što kapaciteti dozvoljavaju. Prednja i zadnja dvorišta pretvorena su u male tržnice stvari koje poseduju migranti, a neke kuće pretvorene su u internet kafee ili frizerske radnje.

IMITACIJA NORMALNOG ŽIVOTA

Rozario Licio, portparol konzorcijuma koji vodi centar, pokazuje okolinu: džamija ispod šatora, škole i vrtići za oko pedesetoro dece i 15 tinejdžera, kancelarije i prostorije za različite aktivnosti od časova italijanskog jezika do muzičkih i dramskih radionica. "Trudimo se da stalno budu nečim okupirani i podučavamo ih o Italiji i italijanskih zakonima", kaže Rozario, "ali i pokušavamo da obezbedimo 'normalne' životne uslove u malom selu i da im omogućimo da se upoznaju sa onim što ih čeka kad odu odavde". To nije lak zadatak: Rozario kaže da ponekad nailaze na probleme "razumevanja" između trideset i više različitih malih nacionalnih zajednica okupljenih na istom mestu. Postoji mali "šatl" autobus za odlazak u Mineo, udaljen nekoliko kilometara, ali "gosti" više vole razgledanje grada i okoline biciklom. Zvanično, dok čekaju na odobrenje aplikacije za azil oni ne bi trebalo da napuštaju kamp, a prema slovu zakona period čekanja je 35 dana. U praksi, čekanje traje više meseci, ponekad i godina, pa stoga neki migranti povremeno rade u okolini kampa, skupljaju pomorandže i slično.

35 EVRA PO GLAVI

Konzorcijum CARA dobija 35 evra dnevno po osobi za sve troškove. Novac stiže iz budžeta italijanske vlade i EU. Od tih 35 evra, trećina pokriva troškove smeštaja, 12 evra ide za održavanje, a ostalo na struju, vodu, internet i telefone. Svaki stanovnik centra dobija dva evra dnevno i koristi elektronske kartice za kupovinu u kampu. Međutim, u izveštaju lista "Republika" navodi se da mnogo novca koji ulazi u kasu konzorcijuma CARA nikad nije došao do "gostiju", kako bi trebalo. Mineo nije taj slučaj, objašnjava Rozario, a povremeni protesti i nemiri u kampu nisu usmereni ka menadžmentu centra već da oni uglavnom izbijaju zbog nezadovoljstva dužinom čekanja na odgovor na aplikaciju za azil.

"Ljudi ponekad postanu veoma ljuti zato što čekaju toliko dugo", kaže Rozario. "I to je razumljivo. Ovo nije mesto na kome ljude treba dugo držati. Ovo je ustanova za pomoć u kraćem vremenskom intervalu."

Mineo je, kao i škola u Augusti, najuži deo sistemskog levka. Životni planovi azilanata i mogućnosti o kojima su sanjali tokom opasnog putovanja ka Siciliji lagano blede na suncu dok skupljaju pomorandže. Za to vreme, zaglavljeni su ovde, sede naokolo i čekaju, čekaju i opet čekaju. ¶

ENZO MANGINI

Prevela s engleskog Biljana Vasić

Novi virus sa Bliskog istoka

Nakon svinjskog i ptičijeg, svet je polako počeo da zahvata "kamilji" grip. Middle East Respiratory Syndrome Coronavirus, "respiratorni sindrom Bliskog istoka", do sada je usmrtio 181 osobu. Ipak, zvaničnici Svetske zdravstvene organizacije tvrde da nema mesta za paniku



Foto: Fonet

Prošle nedelje izgledalo je da je na pomolu nova pandemija. Middle East Respiratory Syndrome Coronavirus, "respiratorni sindrom Bliskog istoka", do 12. maja registrovan je kod 538 ljudi, a od posledica infekcije umrlo je njih 145, skoro četvrtina od ukupnog broja zaraženih. Samo u toku pretprošlog vikenda od MERS-a je stradalo sedamnaestoro ljudi. Ovaj virus je evidentiran još 2012. godine, a u Saudijskoj Arabiji je do sada uspeo da odnese 142 ljudska života. Ipak, prava panika je usledila tek pre desetak dana, nakon što su Sjedinjene Američke Države i Velika Britanija registrovale prve slučajeve zaraze (videti okvir "Kako se širio virus") i nakon što su strani mediji naveli da za bolest u ovom trenutku terapija – ne postoji. Svetska zdravstvena organizacija je 13. maja sazvala hitnu sednicu, a na dnevnom redu bila je samo jedna tema: virus. Nakon petosatnog sastanka zvaničnici SZO objavili su saopštenje u kome se navodi da ovaj virus jeste opasan, ali da još ne predstavlja ozbiljnu pretnju po zdravlje globalnog stanovništva.

Infektolog prof. dr Eleonora Gvozdenović, sa klinike za infektivne i tropske bolesti Kliničkog centra Srbije i predavač na Katedri za infektivne bolesti na Medicinskom fakultetu u Beogradu, u razgovoru za "Vreme" objašnjava na koji način se ovaj virus treba tretirati i ima li u ovom trenutku, realno, mesta za paniku.

"VREME": Da li je tačno da u ovom trenutku protiv virusa MERS nema leka i kakve su trenutne mogućnosti lečenja?

ELEONORA GVOZDENOVIĆ: Lečenje ovog oboljenja se svodi na takozvano simptomatsko lečenje, što podrazumeva da se snižava temperatura, daju se lekovi koji smiruju kijavicu ili kašalj, održava se što je bolje stanje obolelog. U slučaju da dođe do teškog oštećenja pluća, ako se smanji disanje ili dotok kiseonika do krvi, oboleli se leči u jedinicama intenzivne nege, gde se može obavljati veštačko disanje, uz pomoć aparata. Za sada se zna da relativno visok procenat inficiranih oboli od teškog oboljenja koje zahteva lečenje u jedinicama intenzivne nege. Nažalost, specifična terapija, u smislu leka koji deluje na ovaj virus, ne postoji, kao što ne postoji ni vakcina.

O koliko ozbiljnoj bolesti, zapravo, govorimo?

Svi su izgledi da se radi o još jednom od oboljenja iz grupe bolesti koje se prenose sa životinje na čoveka. To je takozvana zoonoza. Za tu vrstu bolesti značajno je da infekcija kruži među životinjama, a čovek oboli u bliskom kontaktu ili sa zaraženom životinjom (ne mora da bude obolela) ili sa njenim produktima, mesom, mlekom. Smatra se da su rezervoar za ovu bolest kamile, jer je u više slučajeva dokazan blizak kontakt sa kamilama koje su nosile virus. U zemljama iz kojih dolazi najviše izveštaja o obolelima, dokazano je da su skoro iz svih kamile bile inficirane.

Koje simptome inficirana osoba može da prepozna kod sebe i postoje li posebno ranjive kategorije stanovnika?

Simptomi su isti kao kod drugih bolesti disajnih puteva – temperatura, kašalj, kijavica. Nema starosne skupine koja je više ili manje osetljiva na MERS, ali je kod starijih osoba bolest po pravilu teža. Nema jasnih simptoma ili znakova po kojima bi se ova bolest razlikovala od one koju izaziva, na primer virus gripa. Međutim, grip je oboljenje na koje smo navikli, znamo da postoje i vakcina i lek, a ovaj uzrok istih tegoba je nov, pa ga se pribojavamo.

Na koji način se MERS prenosi i koliko traje period inkubacije?

Infekcija se prenosi respiratornim putem. Dakle, neophodno je da se bude u velikoj blizini (manje od 1,5 metara razdaljine) osobe koja nosi ovaj virus i da ta osoba kašlje. Inkubacija traje nekoliko dana. Zabeleženi su slučajevi manjih epidemija (među medicinskim osobljem), ali virus se još uvek ne prenosi lako sa čoveka na čoveka, tj. još nema pandemijski potencijal. Nikada nije jasno da li će se ta osobina razviti ili ne. Za virus gripa H5N1 očekivalo se da se ta osobina razvije, ali to se nije desilo, pa se i dalje održava u kategoriji zoonoza.

Na koji način se bolest može prevenirati?

Neophodno je da se, uvek i svi, pridržavaju osnovnih mera lične zaštite, a to su: da se stavlja leva ruka na usta kada se kija ili kašlje, jer se desnom pozdravljamo; da se ne unosimo drugima u lice pri razgovoru, kao i da ne dozvoljavamo da se neko nama unosi u lice, bezbedna razdaljina je preko jedan metar; ako bolesni idemo na posao treba da to kažemo kolegama, da nam ne prilaze preblizu; da peremo cele šake, a ne samo prste. Uvek je najvažnije znati kako da se pravilno ponašamo i zaštitimo sebe, da bismo time zaštitili i druge oko sebe.

Na kraju, s obzirom da su kamile u endemskim krajevima (tamo gde se bolest najčešće sreće) rezervoar virusa, savetuju se osobe koje dolaze u kontakt sa kamilama u tim krajevima da ne jedu ekskluzivne i neekskluzivne kamilje specijalitete i da se ne ljube sa kamilama, ali mogu da ih jašu. Ukoliko nekoliko dana kasnije dobiju respiratorno oboljenje, ne treba da zaborave da lekaru daju podatak o kontaktu sa kamilama, da bi on imao na umu i ovo oboljenje, koje još uvek nije uobičajeno na ovoj teritoriji.



ŠTA ĆE BITI SUTRA: Prof. Eleonora Gvozdenović

Kome se mogu javiti građani koji misle da su inficirani?

Svi koji su bolesni treba da se obrate nadležnom lekaru, bez obzira o kojoj se bolesti radi, samo treba da daju sve podatke o sebi, a ne da kriju da su putovali u zahvaćene krajeve ili slične podatke.

Zvaničnici SZO su nakon sastanka ostavili utisak da za sada nema mesta za paniku. Koliko je situacija, objektivno, ozbiljna?

Do sada je Svetskoj zdravstvenoj organizaciji prijavljeno 614 laboratorijski potvrđenih slučajeva, od toga je 181 osoba umrla, što predstavlja smrtnost od 25 odsto. Ovo je alarmantna brojka, ali se ne sme zaboraviti da se laboratorijska dijagnoza sprovodi samo kod osoba koje su teško obolele i da nemamo podatak koliko je osoba inficirano, a koliko je od svih njih umrlo. Ovog momenta poplava je veći problem, a šta će sutra biti, to niko ne zna. ¶

JASMINA LAZIĆ

Šta je MERS

"MERS CoV (Middle East Respiratory Syndrome Coronavirus) je virus iz familije koronavirusa i izaziva oboljenje u toku koga najznačajniji simptomi potiču od zapaljenja disajnih puteva, a bolest je prvi put opisana kod osobe koja je bila iz neke od zemalja Bliskog istoka", objašnjava prof. dr Gvozdenović. "Pretpostavlja se da je oboljenje koje izaziva ovaj virus odavno prisutno kao jedno od oboljenja disajnih puteva, ali prvi dokumentovani opisi postoje od 2012. godine, poreklom iz sredozemnih bliskoistočnih zemalja. Do sada je obolevanje od infekcije ovim virusom zabeleženo u Saudijskoj Arabiji, Maleziji, Jordanu, Kataru, Egiptu, Emiratima, Tunisu, Kuvajtu, Omanu, Indoneziji, ali i u Velikoj Britaniji, Holandiji i Sjedinjenim Američkim Državama. Na osnovu toga, izgleda da je infekcija prisutna u velikom delu čovečanstva, ali da se svuda ne postavlja takozvana uzročna dijagnoza, nego da protiče kao zapaljenje disajnih puteva koje se leči na uobičajene načine, kao što bi se lečio grip ili slično oboljenje. Iz ovoga proizlazi da oboljenje ili nije prisutno na našem terenu, ili da se ispoljava lakšim tegobama, koje nisu izazvale veće interesovanje medicinske javnosti", objašnjava prof. dr Gvozdenović.

Kako dodaje, virusa iz familije koronavirusa, kojima pripada i MERS, ima mnogo i mnogi od njih izazivaju lakša ili teža oboljenja ljudi. "Tokom 2003. godine u žiži svetske i medicinske javnosti bio je virus praćen teškim oboljenjem pluća, nazvanim TARS (teški akutni respiratorni sindrom, SARS), koje je naročito haralo u Hong Kongu i zabeležena je visoka smrtnost. I ovaj virus je iz grupe koronavirusa. Narednih godina bolest se smirila, tako da o njoj imamo povremene izveštaje a i smrtnost se smanjila. S druge strane, jedan od uzroka kijavice, koja je veoma lako oboljenje, takođe je jedan od koronavirusa, iz čega proističe da virusi iz ove grupe izazivaju oboljenja ljudi koja mogu biti lakša ili odavno su prisutna među nama. Virusi iz ove i iz drugih grupa virusa izazivaju i oboljenja kod životinja, a virusi iz jedne grupe mogu lako između sebe da se mešaju, tako da po analogiji možemo i u budućnosti očekivati infekcije (novim) virusima iz ove grupe. Odmah moramo da prihvatimo da se virusi menjaju, da kruže između ljudi i životinja i da u tom kruženju dobijaju nove osobine, nepredvidive."

Kako se širio virus

24. JUN 2012. GODINE – u Saudijskoj Arabiji je zabeležena prva žrtva.

SEPTEMBAR 2012. GODINE – u Kataru je registrovan drugi slučaj obolelog.

NOVEMBAR 2012. GODINE – bolest se širi, raste i broj smrtnih slučajeva.

FEBRUAR 2013. GODINE – SZO daje saopštenje u kome navodi da je rizik transmisije virusa sa čoveka na čoveka mali.

29. MAJ 2013. GODINE – SZO objavljuje da MERS predstavlja pretnju celom svetu.

24. APRIL 2014. GODINE – u Sjedinjenim Američkim Državama je registrovan prvi slučaj. Muškarac koji je leteo iz Saudijske Arabije do Čikaga ušao je u autobus za Indijanu gde je počeo da ispoljava simptome gripa.

1. MAJ 2014. GODINE – četrdesetčetvorogodišnji muškarac koji je putovao iz Saudijske Arabije na Floridu tokom presedanja u Londonu požalio se da mu nije dobro. Ustanovljeno je da ima MERS.

12. MAJ 2014. GODINE – objavljeno je da je od prvog registrovanog slučaja do tog datuma potvrđeno 538 laboratorijskih nalaza, od toga 145 je imalo smrtni ishod. Saudijska Arabija je do sada potvrdila 450 slučajeva obolelih i 112 smrtnih slučajeva. Virus se do danas proširio u 18 zemalja.

Duša

Ne postoji, ali ume da boli. Nigde je nema, ali se oseća. Neodređeno, negde između stomaka i srca, pokretna: ume da tišti u donjem trbuhu, da obuzme ceo grudni koš, zavrti se u glavi, razmekša kolena. Opije srećom. Da tugu pretvori u podnošljivu.

Najstariji istraživači izjednačavaju je s dahom i, tako, izdisajem. Njihovi prvi sledbenici vide je kao najbleđu senku u večnoj tmini podzemlja, onu koja bi, kao Ahilejeva, radije da bude rob na ovom nego kralj u svetu senki.

Heraklit je kazao da je dušama smrt da postanu voda, vodi je opet smrt da postane zemlja. Pa ipak, od zemlje postaje voda, a od vode – duša. Isti taj mračnjak rekao je i da duši granica nećeš naći, makar obišao sve puteve, jer tako je duboko skrivena njena mera. Neki njegovi stariji savremenici, o kojima je mislio sve najgrđe (kao i o većini sveta uopšte), već su bili smislili ne samo besmrtnost duše, nego i njenu sklonost seobama. A posebne duše bile su obdarene i sećanjem na ta putovanja iz tela u telo. Pitagora je tako tvrdio da se u nečijem telu borio pod zidinama Troje, proživeo život zveri, roba, čak i pevca.

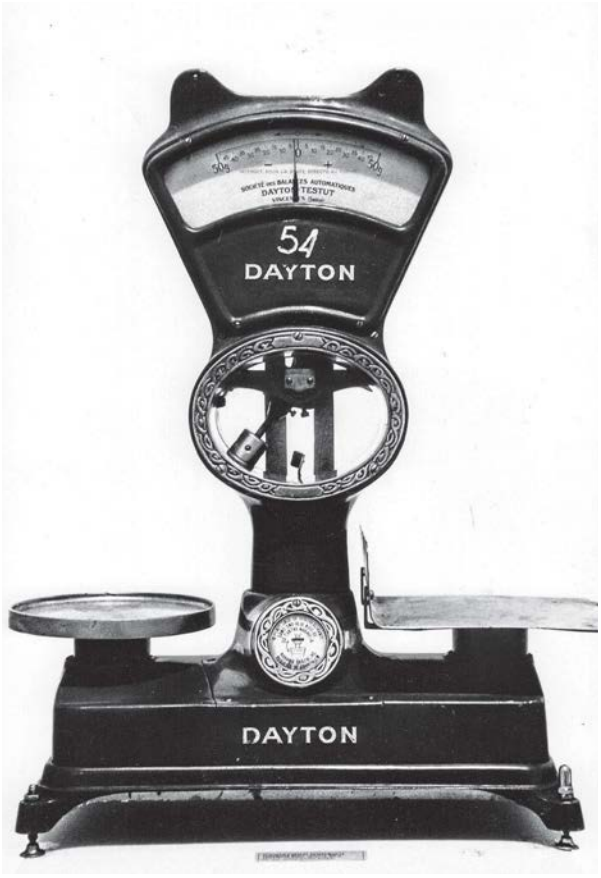

Foto: Draško Gagović

Trezvenim Grcima takve ideje služile su za sprdnju, dok oni drugi nisu smatrali gubitkom vremena da o postojanju i sudbini duše razmišljaju. Platon će razviti čitavu teoriju ne samo o besmrtnosti duše nego i o njihovom sortiranju, nagradi ili kažnjavanju izborom na osnovu toga da li je prethodni život provela na dobar ili rđav način – po Platonovim kriterijumima.

No, bilo je i praktičnijih načina da se duši obezbedi večno blaženstvo. Posvećivanjem u misterije, to jest. Tokom gotovo hiljadu godina pre no što će hrišćanstvo postati službena vera Rimske imperije, najčuvenije misterije održavane su u Eleusini blizu Atine. Tu se nalazilo svetilište Demetre i Kore, u koje su jednom godišnje hrlile hiljade kandidata – žene, deca, muškarci, robovi i slobodni ljudi, Grci i varvari zainteresovani da svojoj duši osiguraju večni smeštaj na Jelisejskim poljima. Jedina obaveza koje su se morali pridržavati bilo je ćutanje o onom što su videli i doživeli tokom nekoliko noćnih svečanosti posvećivanja u misterije. Zavet je u toj meri poštovan da se danas o ritualu ne zna ništa ili jedva nešto malo o njegovim javnim delovima. Što se suštine posvećivanja tiče, gotovo ništa – a i to malo iz sumnjivih (hrišćanskih) izvora.

Sasvim razumljivo. Jednu od tapija na ljudsku dušu i njenu besmrtnost – u raju, paklu ili čistilištu – uzelo je na sebe baš hrišćanstvo, tj. njegova zemaljska, crkvena predstavništva. A da ne bude lako, i duše novorođenčadi opteretilo je praroditeljskim grehom, sve do Sudnjeg dana. Kako do suđenja nije došlo u očekivanim rokovima, pa čak ni na jednu okruglu godišnjicu – što je nebrojene vernike dovelo do prosjačkog štapa jer su bančili ili poklanjali imovinu očekujući sutrašnju propast sveta – ostaju za razmatranje dve mogućnosti. Ili se Sudnji dan već dogodio, pa je sad ovo u stvari ono, večnost. Ili, drugo, tu možda ima neke vajde. Priča o prodaji mesta u raju, garancijama za skraćenje boravka u čistilištu, oslobađanja od pretnje paklom i zakup najboljih mesta za večno blaženstvo dovoljno je poznata, kao i njene istorijske a ne samo crkvene i političke posledice na hrišćanskom Zapadu da bi je sad podgrevali.

S druge strane, oduvek je bilo dovoljno "pitagorejaca" i mistika čija se duša odlepila, prošetala onostranošću i, uglavnom greškom, vratila da nas obavesti kako je tamo. Uglavnom lepo, sudeći po tonama knjiga o "delpas efektu" i kilometrima filmske trake koja tu duševnu avanturu slika, na umetnički način.

Naučnici se dušom različito bave, od Frojdovih pokušaja da leči bolesti materice (histerije) i uzgrednog otkrića psihoanalize – iliti analize duše – do globalne psihijatrijske pijace na kojoj dušom trguje najvažniji deo razvijenog čovečanstva. S druge strane, mnoštvo doktora pokušalo je da, ako već ne može izgled i sudbinu, odredi težinu duše. Među njima i dr. Savić, brat onog predsednika Srpske akademije nauka i umetnosti, bivšeg Titovog šifranta. Šezdesetih godina on je u jednom, doduše marginalnom naučnom trendu, umiruće ljude merio na vagi. Ako sećanje ne vara, pronašao je da razlika u težini leša i domalopre živog čoveka iznosi oko dva grama. To jest, da je toliko teška ljudska duša. Čak i ona široka, slovenska.

Da li bar bogovi imaju dušu? Definitivno ne. Čemu bi im služila kad su već besmrtni? Bezdušni su, i nema tog teologa koji će dokazati suprotno.

Ne postoji. A ume onoliko i onako da boli. ¶

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

("Vreme" br. 709, 5. avgust 2004.)



THE S**PARK**LING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets.
Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments.
The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica.
Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

PARK | HOTEL ★★★
BELGRADE

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to the Brand New Park

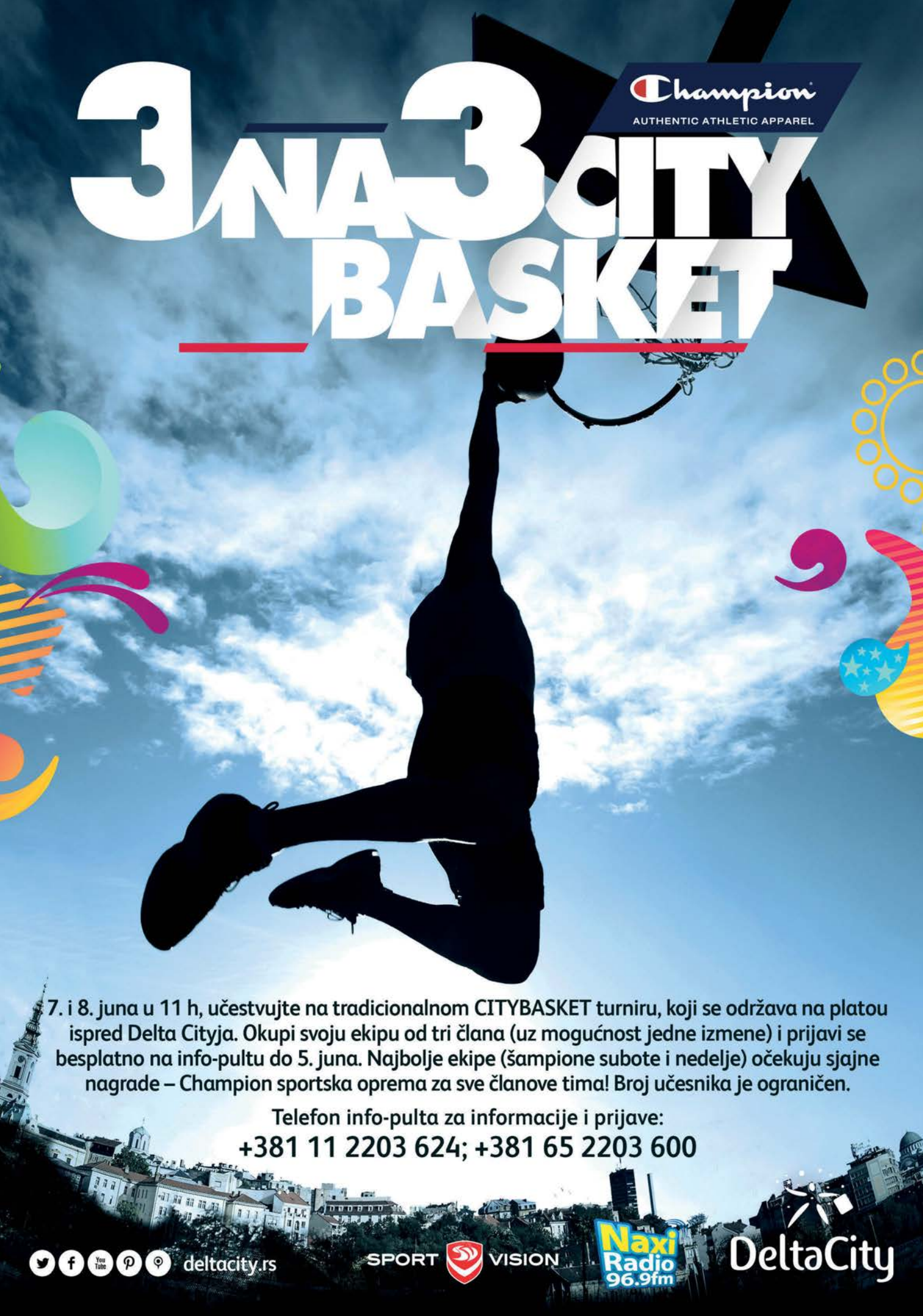
Champion
AUTHENTIC ATHLETIC APPAREL
3 NA 3 CITY BASKET
7. i 8. juna u 11 h, učestvujte na tradicionalnom CITYBASKET turniru, koji se održava na platou ispred Delta Cityja. Okupi svoju ekipu od tri člana (uz mogućnost jedne izmene) i prijavi se besplatno na info-pultu do 5. juna. Najbolje ekipe (šampione subote i nedelje) očekuju sjajne nagrade – Champion sportska oprema za sve članove tima! Broj učesnika je ograničen.
Telefon info-pulta za informacije i prijave:
+381 11 2203 624; +381 65 2203 600
deltacity.rs
SPORT VISION
Naxi Radio 96.9fm
DeltaCity

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec